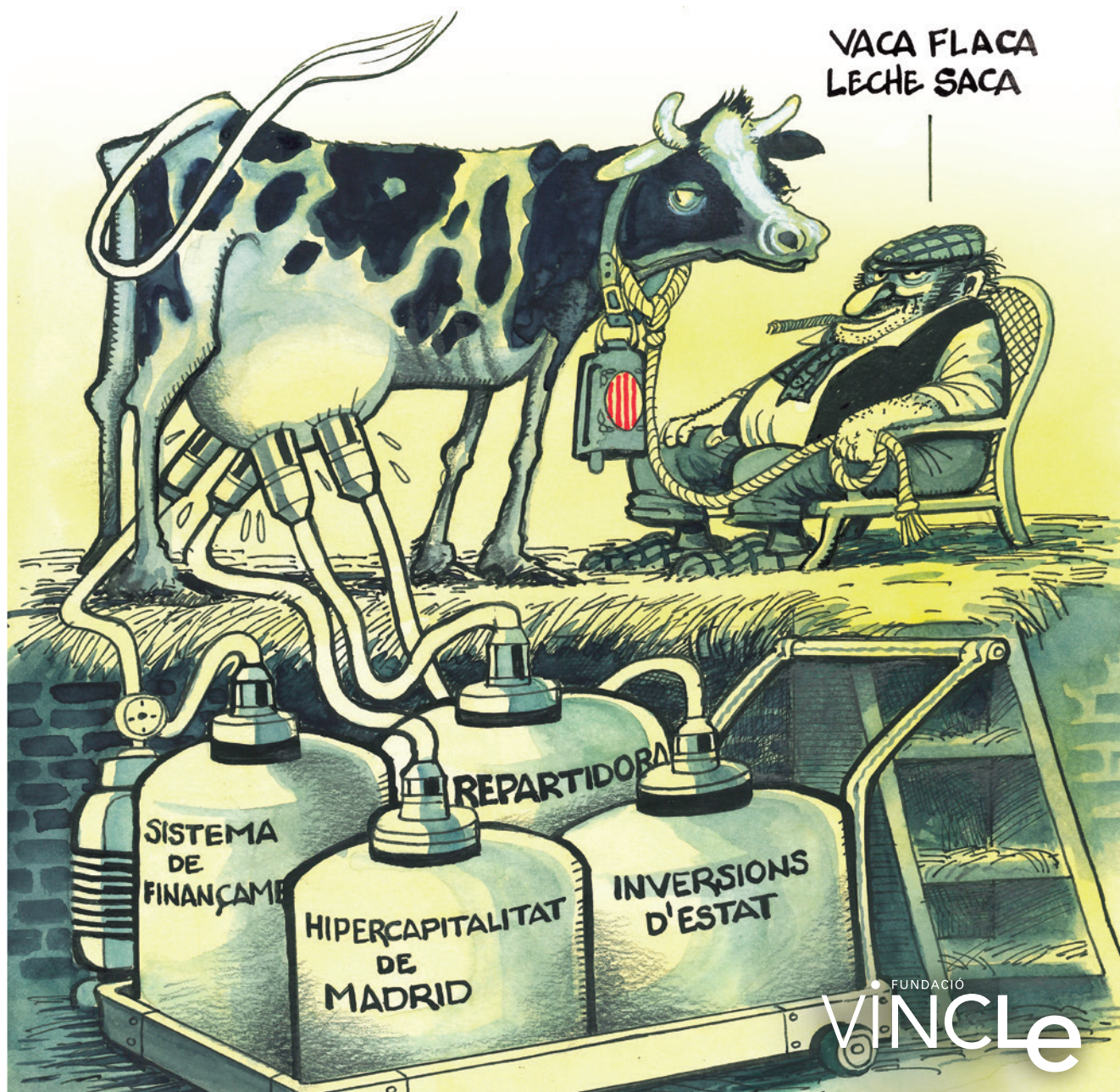


DÈFICIT FISCAL, BENESTAR DELS CIUTADANS I COMPETITIVITAT DE L'ECONOMIA CATALANA: UNA SITUACIÓ A REVERTIR



DÈFICIT FISCAL, BENESTAR DELS CIUTADANS I COMPETITIVITAT DE L'ECONOMIA CATALANA: UNA SITUACIÓ A REVERTIR

Josep Reyner Serra

Economista

Membre del col·lectiu Economistes pel Benestar

© Fundació Vincle
© del text: Josep Reyner
© dibuixos: Miquel Ferreres
Coordinadors: Jordi Manent i Josep Reyner
Textos: Josep Reyner
Disseny, maquetació i infografies: Estudi Muto
Producció: Serveis Gràfics Boira SL
Primera edició: desembre 2023
Tiratge: 250 exemplars
Dipòsit legal: B 22612-2023

Fundació Vincle
www.fundaciovincle.com
info@fundaciovincle.cat

«[...] GRAN ÉS LA VERITAT,
PERÒ MÉS GRAN ENCARA [...] ÉS
EL SILENCI SOBRE LA VERITAT.»

Aldous Huxley. *Un món feliç*

El present treball s'ha beneficiat de les reflexions sostingudes al si del col·lectiu Economistes pel Benestar, del qual l'autor s'honra de formar part. També és deutor de les aportacions dels economistes Jordi Angusto i Eduard Gracia, a qui vull agrair la seva paciència en la lectura i comentaris dels esborranys. Tot i això, les opinions expressades són exclusiva responsabilitat de l'autor.

SUMARI

	1. RESUM EXECUTIU	7
<hr/>		
	2. LES BALANCES FISCALS	11
<hr/>		
2.1	Què són? Què és el dèficit fiscal?	12
2.2	Les dues metodologies bàsiques d'estimació de les balances fiscals	13
2.3	Les (poques) vegades que l'Estat espanyol ha publicat les balances fiscals	15
2.4	Les balances fiscals publicades per la Generalitat i la negativa de l'Estat a proporcionar dades per fer-ne el càlcul	19
<hr/>		
	3. QUINS EFECTES ECONÒMICS TÉ EL DÈFICIT FISCAL?	23
<hr/>		
3.1	Menor cobertura pública de les necessitats ciutadanes	25
3.2	Menys renda disponible dels ciutadans residents als territoris amb dèficit	26
3.3	El dèficit fiscal, els excedents comercials externs, els salaris reals i el consum	28
3.4	El dèficit fiscal i el PIB	31
<hr/>		
	4. COM ES GENERA EL DÈFICIT FISCAL A CATALUNYA?	33
<hr/>		
4.1	El sistema de finançament autonòmic	34
4.1.1	Com es finança el Govern de Catalunya?	37
4.1.2	Com funciona el mecanisme d'anivellament? (o, més pròpiament, de sobreanivellament)	38
4.1.3	El finançament i els serveis públics fonamentals	46
4.1.4	Conclusions	49
4.1.5	La relació entre el dèficit fiscal i el sistema de finançament	50
4.2	La inversió pública de l'Estat a Catalunya	52
4.2.1	La inversió pública a Catalunya, sistemàticament per sota de la mitjana estatal i de la UE	52
4.2.2	Com s'ha distribuït aquesta inversió entre les diferents administracions?	53
4.2.3	La inversió pública de l'Estat a Catalunya: quan els pressupostos diuen una cosa però la realitat és una altra	55
4.2.4	Quantificació del dèficit acumulat d'inversió pública a Catalunya	58

4.3	La hipercapitalitat de Madrid	61
4.3.1	La concentració del poder polític	61
4.3.2	El creixement de Madrid	63
4.3.3	Les raons del creixement de Madrid	65
4.3.4	L'atracció dels recursos productius cap a Madrid	68
4.3.5	Madrid és una qüestió d'estat, però una qüestió poc eficient	72
4.3.6	La hipercapitalitat de Madrid i el dèficit fiscal	73
4.4	La presència de Catalunya en la «repartidora» de l'Estat	74
4.4.1	Catalunya contribueix al pagament d'un deute que no ha generat	74
4.4.2	Les transferències corrents de l'Estat: la gran «caixa negra»	75
4.4.3	Les transferències de capital	77

||||| 5. LES FAL·LÀCIES DE LA SOLIDARITAT 79

5.1	Les transferències fiscals no es produeixen entre regions riques i pobres, sinó entre territoris amb més o menys ocupació	81
5.2	No es tracta només de solidaritat, també es tracta d'eficiència	84
5.3	No és cert (ja no) que les comunitats menys dinàmiques tinguin un dèficit d'infraestructures públiques	85
5.4	Catalunya és un territori menys ric del que es diu	88
5.4.1	Les rendes generades no es transformen en millora del benestar material	88
5.4.2	La posició de Catalunya en l'índex de progrés social de la UE	90
5.4.3	Els nivells de pobresa reals, similars a la mitjana espanyola	92

||||| 6. CONCLUSIONS 95

||||| BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA ESMENTADA 100

1. RESUM EXECUTIU

El drenatge fiscal al qual de forma constant i sistemàtica des de fa molts anys es veuen sotmesos els habitants de Catalunya té unes conseqüències clares sobre el seu benestar bàsic i sobre les seves capacitats de progrés. Progrés i benestar són la base de la qualitat de vida i de les nostres oportunitats vitals i professionals. El progrés i el benestar se sustenten en diferents polítiques que, per poder dur-les a terme, necessiten recursos. Recursos per finançar els serveis públics bàsics (salut, educació, protecció social), per realitzar inversions en equipaments i infraestructures necessàries tant per als esmentats serveis com per afavorir tant el treball com l'empresa (Rodalies, Corredor Mediterrani, aeroport, ports, manteniment i millora dels eixos viaris...), com també per impulsar la recerca bàsica i ajudar les empreses perquè realitzin la recerca aplicada i la innovació. En definitiva, per impulsar la societat on es viu.

El dèficit fiscal, que no és sinó un drenatge de recursos prèviament generats, té en si mateix uns efectes sobre l'economia, no només en forma de menors recursos per dur a terme les polítiques públiques que sustenten el progrés i el benestar anteriorment esmentats, sinó que en si mateix comporta una sèrie de conseqüències de llarg abast. El territori que pateix aquest dèficit fiscal reté menys renda disponible del conjunt de rendes generades (del PIB), i això comporta menys capacitat d'estalvi i de consum i és un llast tant per a les persones, que no poden gaudir d'una part de la seva renda, com per a les empreses, que necessiten compensar la manca de demanda interna amb demanda externa. És a dir, buscar fora la demanda que no es pot trobar dins. Això últim, que en si mateix no és dolent, també té conseqüències, com per exemple la necessitat, més imperativa com més oberta és l'economia del territori, de mantenir la competitivitat d'aquestes empreses (costos salarials i altres) davant de l'exterior. Tot això s'explica en el capítol 3. El dèficit fiscal es genera per diferents vies i instruments.

D'altra banda, els catalans no poden aprofitar la seva major generació de riquesa al veure's constrets pels mecanismes redistributius existents, tant d'àmbit autonòmic (com el sistema de finançament) com estatal (per exemple, les pensions o la protecció de l'atur), fins al punt de quedar-nos situats en termes de capacitat de despesa en salut, educació o protecció social molt per sota de regions amb menor productivitat, menys renda i menys recaptació però més beneficiades pels mecanismes redistributius. L'exemple més evident el tenim amb el sistema de finançament autonòmic. Està caducat des del 2014 i la seva renovació està bloquejada pels interessos dels territoris més beneficiats. És arbitrari perquè la redistribució que realitza entre territoris del règim comú la fa sense atendre a necessitats reals, sinó a situacions heretades anteriors que sacralitzen un *statu quo* anterior i, a més, castiga alguns territoris on la renda

EL DÈFICIT FISCAL, QUE NO
ÉS SINÓ UN DRENATGE DE
RECURSOS PRÈVIAMENT
GENERATS, TÉ EN SI MATEIX UNS
EFECTES SOBRE L'ECONOMIA, NO
NOMÉS EN FORMA DE MENORS
RECURSOS PER DUR A TERME
LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES
QUE SUSTENTEN EL PROGRÉS
I EL BENESTAR, SINÓ QUE EN
SI MATEIX COMPORTA UNA
SÈRIE DE CONSEQÜÈNCIES
DE LLARG ABAST

per càpita és inferior a la mitjana i en beneficia d'altres amb renda per càpita superior. És injust perquè conviu amb els sistemes forals, l'aplicació pràctica dels quals determina una situació de privilegi per als residents d'aquestes comunitats. O també perquè deixa les regions cedents en pitjor posició que les receptores. Ignora les necessitats pròpies dels territoris amb més creixement demogràfic, més entrada migratòria o més demanda universitària. Una situació que es veu encara més agreujada si es tenen en compte les diferències relatives de preus entre els diferents territoris. Això es desenvolupa a l'apartat 4.1.

Però també, d'altra banda, el mateix Estat espanyol va perdent impuls davant del nucli dels estats més pròspers del món o de la UE. El PIB per càpita espanyol, en termes reals, ha crescut menys que el dels països de l'OCDE. Si l'any 2000 es trobava un 78,3 % per sota del nivell mitjà de l'OCDE, el 2022 havia retrocedit fins al 70,6 %. Similar situació es produeix respecte als països de la zona euro (passa d'un 77,3 % a un 73,2 % en el mateix període)¹. Catalunya, al no disposar de capacitat de decisió per sostreure's de les polítiques dutes a terme en el context espanyol, també es veu arrossegada cap a aquesta pèrdua de competitivitat,

¹ Font: Banc Mundial, indicadors del desenvolupament mundial. PIB/habitant mesurat en USD constants de 2010.

encara que també tinguem la nostra part de responsabilitat per les nostres pròpies errades. I, recordem-ho, la competitivitat determina la productivitat d'un país, i aquesta, la capacitat d'atendre les necessitats de la seva gent.

Una altra via és el dèficit inversor de l'Estat a Catalunya, sostingut al llarg del temps i que limita les oportunitats de progrés i d'homologació amb els països europeus de renda similar, tal com es manifesta en els casos d'infraestructures prou conegudes pels seus endarreriments com el Corredor Mediterrani, l'abandonament de Rodalies o de l'aeroport o altres infraestructures llargament demandades i posposades. Actualment, la mateixa governança dels fons Next Generation n'és una mostra. Però més important encara és l'absència històrica de criteris racionals de selecció en el temps i en l'espai d'aquestes inversions. Mai es podrà saber amb prou precisió el mal causat per la ineficiència, el malbaratament, l'endarreriment i les insuficiències de disseny de les infraestructures. Es pot trobar a l'apartat 4.2.

Una altra font de desequilibri fiscal és la concentració de poder polític en una mateixa àrea i en unes determinades elits. Que tot el poder d'un estat que, es digui com vulgui, continua sent un estat centralista, i que estigui a Madrid no és neutre. Que tots els centres de poder estiguin ubicats al mateix lloc té unes conseqüències tant per la quantitat de recursos públics que s'hi aboquen, i que com a tals ja generen en si una font recurrent de renda que beneficia el lloc que els alberga, com per la concentració de capital privat que indueix la mateixa proximitat al poder, en un país on això continua sent un element diferencial en molts negocis. I molt especialment quan tota aquesta capacitat recaptatòria que li ve donada per la condició de capitalitat és utilitzada després per fer competència fiscal deslleial vers la resta de territoris. Es desenvolupa a l'apartat 4.3.

Més enllà del sistema de finançament autonòmic, abans esmentat, gens menyspreables són també els biaixos de diferents mecanismes de distribució de fons estatals entre els territoris visualitzats també mitjançant les transferències que realitza l'Estat en compliment de diverses polítiques pròpies, normatives o per meres decisions discrecionals. La «repartidora» de l'Estat actua de forma constant i les seves decisions tampoc són neutrals. S'explica a l'apartat 4.4.

Tot plegat fa que el dèficit fiscal sigui incontestable i pocs el discuteixen ja. Els esforços dels detractors del dèficit fiscal es concentren ara a intentar minimitzar-lo o justificar-lo. Els que el minimitzen ja han quedat contestats en el capítol 2. I els que el justifiquen ho fan en base a criteris de solidaritat. Però aquesta solidaritat està basada en fallàcies. Com, per exemple, el supòsit que les transferències fiscals es produeixen entre regions riques i pobres. No és cert, ni totes les regions amb dèficit són riques ni totes les que

EL DÈFICIT FISCAL ÉS
INCONTESTABLE I JA POC
ELS DISCUTEIXEN. ELS SEUS
DETRACTORS ES CONCENTREN
A MINIMITZAR-LO O A
JUSTIFICAR-LO.
LA SOLIDARITAT ESTÀ BASADA
EN FAL·LÀCIES: NO ES POT
DUR A TERME AL PREU
DE FRENAR EL CONJUNT,
I S'HA D'EQUILIBRAR
AMB L'EFICIÈNCIA

tenen saldos fiscals positius són pobres, ni tampoc totes les riques aporten en proporció. Però, a més, aquests suposats criteris de solidaritat ni són els únics a tenir en compte, perquè no tot és solidaritat, ni són recíprocs. La solidaritat no es pot dur a terme al preu de frenar el conjunt. Ha d'equilibrar-se amb l'eficiència. Per això cal que es marquin límits a aquesta solidaritat. Límits que si fóssim una societat civilitzada s'acordarien de manera comuna. Però, a més, la mesura de les necessitats de solidaritat està viciada d'inici, car no es tenen en compte en cap cas les diferències de preus entre territoris, ni la diferent evolució demogràfica, com tampoc es tenen en compte les necessitats internes i diferencials de Catalunya, com per exemple la seva pobresa real. Tot queda exposat en el capítol 5.

La conclusió final és principalment una tasca del lector. La que defensa qui els escriu és la seva personal que podran observar en el capítol final de conclusions. Totes les manifestacions del dèficit fiscal que aquí s'han tractat mereixen per si mateixes accions polítiques específiques en les quals no podem defallir, perquè ens hi va tant el nostre futur com el de les pròximes generacions de catalans. Ara bé, quan es duguin a terme s'ha de ser molt conscient que ensopeguem amb un dels pilars bàsics de l'Estat i que qüestionem principis molt arrelats. L'Estat espanyol no pot alterar substancialment el dèficit fiscal català (ni tampoc, per tant, els fluxos interterritorials de tot l'Estat) sense qüestionar-se a si mateix.

2. LES BALANCES FISCALS



2.1 QUÈ SÓN? QUÈ ÉS EL DÈFICIT FISCAL?

Les balances fiscals són un recurs comptable que permet calcular la diferència entre els recursos fiscals que rep un territori (la despesa i les inversions que s'hi fan) i els que aporta (els impostos/taxes/cotitzacions que s'hi generen). Si en rep més que n'aporta, es diu que presenta un superàvit fiscal; si n'aporta més que en rep, estaria en dèficit fiscal. Es poden utilitzar per valorar l'impacte econòmic de l'acció de l'Estat sobre un territori o el grau d'equitat en les relacions entre els territoris d'un estat, és a dir, si són equilibrades o si n'hi ha alguns que n'aporten una quantitat excessiva mentre d'altres reben sumes molt superiors a les que ingressen.

Normalment les balances fiscals que té més sentit calcular són les de l'Administració central amb cadascun dels territoris en què s'administra l'Estat. La raó és que és l'única administració que té capacitat de distribució entre territoris. Les autonomies o les administracions locals no tenen capacitat de distribució més enllà dels territoris que les conformen.

Generalment les balances fiscals se solen publicar amb el dèficit pressupostari estatal neutralitzat. Això vol dir que la part del dèficit pressupostari estatal atribuïble a la comunitat autònoma es compensa, perquè un dèficit pressupostari vol dir una despesa finançada amb deute, i el deute, a la llarga, es paga, sigui en forma de futurs impostos o sigui en forma de menys despesa. Quan l'Estat té dèficit pressupostari i no es neutralitza, es provoca un efecte positiu sobre el saldo fiscal de la balança, ja que es gasta més i no es comptabilitza la càrrega que suposa el finançament d'aquesta despesa per la via de l'endeutament. Els autors espanyolistes, que moltes vegades qüestionen aquesta neutralització², creuen (o volen fer creure) que destacant un dèficit fiscal més reduït sense neutralitzar el greuge que pateix Catalunya es minimitza.

LA NEUTRALITZACIÓ DEL DÈFICIT PRESSUPOSTARI DE L'ESTAT ÉS NECESSÀRIA. ELS AUTORS QUE LA QÜESTIONEN CREUEN – O VOLEN FER CREURE – QUE SENSE NEUTRALITZAR EL DÈFICIT EL GREUGE ÉS MENOR

S'equivoquen (i ho saben). En termes comparatius, el greuge es manté. ¿Algú s'imagina quin superàvit fiscal (balança positiva) deu tenir una comunitat com Extremadura si no es neutralitza? Si la no neutralització afavoreix Catalunya rebaixant el dèficit fiscal, ¿fins a quant creixeria el superàvit no neutralitzat d'Extremadura, quan amb els mateixos càlculs de l'Estat neutralitzant el dèficit l'any 2014 el seu superàvit fiscal era d'un 17 % del PIB?³.

² Per exemple, Josep Borrell i Joan Llorach a *Las cuentas y los cuentos de la independencia*, Los libros de la catarata, 2015.

³ Darrera estimació d'unes pseudobalances fiscals per part de l'Estat que són objecte de comentari en el punt 2.3.

2.2 LES DUES METODOLOGIES BÀSIQUES D'ESTIMACIÓ DE LES BALANCES FISCALS

Hi ha dos enfocaments bàsics d'estimació de les balances fiscals: el del flux monetari i el de la incidència càrrega-benefici. En funció de la finalitat que es persegueixi amb l'estimació de la balança fiscal, s'utilitzarà l'un o l'altre.

El mètode del flux monetari és conceptualment el més senzill:

- Els ingressos tributaris (impostos recaptats) s'imputen al territori on es localitza l'objecte imposable (renda, riquesa, consum...). Els ingressos no tributaris (taxes) s'imputen al territori on té lloc el pagament pel servei o producció rebuts.
- Les despeses s'imputen al territori on efectivament es realitzen.

En el mètode de la incidència càrrega-benefici:

- Els ingressos s'imputen al territori on resideixen les persones que finalment suporten la càrrega (incidència econòmica que pot ser diferent de la legal). Això dona peu a la necessitat d'analitzar si aquesta càrrega fiscal es trasllada des del que té la incidència legal a un tercer que suportaria la incidència efectiva. Per exemple, quan una empresa trasllada el cost impositiu de l'impost de societats al preu dels seus productes i els que adquireixen aquests productes viuen en una comunitat autònoma diferent.
- Anàlogament, les despeses s'imputen al territori on resideixen els beneficiaris d'aquestes despeses (o inversions) i no on efectivament es gasten. En determinades circumstàncies poden ser diferents. Això implica analitzar qui són els beneficiaris reals. I així, per exemple, despeses com les de la monarquia, tots els serveis principals de l'Estat, o, sent més concrets, la despesa que es realitza al Museu del Prado, o la molt recentment inaugurada Galeria de les Col·leccions Reials, es considera que beneficia tots els espanyols, no només els residents a Madrid. El mètode càrrega-benefici reparteix aquests costos públics entre tots.

Si el que es busca amb l'estimació de les balances fiscals és analitzar l'impacte econòmic generat per l'activitat fiscal del sector públic central en un territori específic, el que

EL MÈTODE DE FLUX MONETARI ÉS EL MÉS SENZILL. ÉS DIRECTE I INTUÏTIU, I ÉS EL MÉS VÀLID PER ANALITZAR L'IMPACTE GENERAT PER L'ACTIVITAT FISCAL EN UN TERRITORI

és rellevant és d'on s'extreuen els impostos i on es realitza efectivament la despesa o inversió. Per tant, en aquest cas s'utilitzaria el primer mètode, el del flux monetari.

En canvi, si el que es pretén és analitzar el grau d'equitat en la distribució dels recursos i el seu impacte sobre el benestar dels individus, el mètode adient és el de la càrrega-benefici perquè el que preval és qui suporta efectivament la càrrega fiscal i qui es beneficia realment de la despesa (o de la inversió). En tot cas, resulta il·lustrador un text de la monografia on la Generalitat de Catalunya explicita com es determina la metodologia i el càlcul de les balances fiscals que publica⁴:

⁴ Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya: *Metodologia i càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central els anys 2012, 2013 i 2014*, col·lecció «Monografies», núm. 23, Barcelona, 2018.

«Es tracta de dos enfocaments vàlids, que es fonamenten en criteris sòlids, però que expliquen efectes econòmics diferents; no són substitutius, sinó complementaris. Així, el criteri del flux monetari és més correcte per analitzar la influència que té l'acció del sector públic sobre el creixement econòmic d'un territori; en canvi, el criteri de la incidència càrrega-benefici és més adient per analitzar l'acció del sector públic en termes redistributius i d'equitat.»

Ara bé, a la pràctica a ningú se li escapa que el segon mètode requereix un important desplegament de supòsits i anàlisis que el fa complex. Aquesta complexitat no invalida el mètode, però fa necessari que s'explíciti molt bé quins criteris s'apliquen, per quins motius i en quines dades es basen. I fa necessària una altra cosa més important: consens sobre aquests criteris. Tornant a posar un exemple: les autopistes radials de Madrid rescatades per l'Estat per manca de trànsit, qui beneficien? O les inversions en alta velocitat, beneficien d'igual manera tots els territoris per on passa el ferrocarril o hi ha diferències entre els territoris? O un altre exemple: com s'ha d'imputar la recaptació de l'impost de societats? Qui la suporta realment? Els accionistes, els consumidors dels productes o altres parts relacionades de l'empresa que paga l'impost? Hi ha versions per a tots els gustos, perquè si l'empresa pot, intentarà traslladar aquest cost als seus productes o rebaixar altres costos (per exemple, treballadors), amb tota seguretat.

D'altra banda, és evident que aquest mètode càrrega-benefici dilueix totalment el pes d'una Administració de l'Estat totalment centralitzada com és el cas espanyol. Al considerar-se que aquella beneficia tots els espanyols d'igual manera, distribueix la seva despesa en proporció a tota la població, ignorant totalment els impactes que té sobre el territori on s'assenta, principalment la Comunitat de Madrid, tant en forma de major demanda de béns i serveis com de concentració de poder.

El fet és que aplicar el mètode de la incidència càrrega-benefici requereix un altíssim grau de transparència i de consens que normalment no es dona quan s'adopta aquest mètode.

EL MÈTODE DE LA INCIDÈNCIA
CÀRREGA-BENEFICI ÉS MÉS
COMPLEX. REQUEREIX UN
MARCAT CONSENS I UNA
EXPLICITACIÓ TRANSPARENT
SOBRE ELS SUPÒSITS EMPRATS,
I NO ÉS ÚTIL PER ANALITZAR
L'IMPACTE DE L'ACTIVITAT
FISCAL SOBRE EL TERRITORI

2.3 LES (POQUES) VEGADES QUE L'ESTAT ESPANYOL HA PUBLICAT LES BALANCES FISCALS

L'Estat espanyol no calcula normalment les balances fiscals de les diverses comunitats autònomes. Només ho ha fet en esporàdiques ocasions quan li ha convingut per raons d'oportunitat o necessitat política. Ho va fer una vegada sota el mandat del president Zapatero, amb el ministre Solbes (PSOE), referida a l'any 2005, que va publicar l'Institut de Estudios Fiscales l'any 2008⁵, organisme que pertany al Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, i que va calcular les balances fiscals partint dels dos enfocaments del flux monetari i de càrrega-benefici. L'estudi presenta dues

versions del flux monetari segons diferents assignacions de l'impost de societats i quatre per l'aproximació del càrrega-benefici, les quals es diferencien en els indicadors escollits per imputar l'impost de societats i els interessos del deute. Sempre sota les metodologies pactades per un grup d'experts diversos. Els resultats varen ser els següents.

5 Instituto de Estudios Fiscales del Ministerio de Economía y Hacienda: *Las balanzas fiscales de las CC.AA. españolas con las AA. Públicas centrales 2005*, Madrid, 2008. Vegeu: https://www.hacienda.gob.es/en-GB/Prensa/En%20Portada/2008/Paginas/Balanzas_Fiscales.aspx

TAULA 1. SALDO FISCAL DE LES COMUNITATS I CIUTATS AUTÒNOMES AMB EL SECTOR PÚBLIC CENTRAL (2005)

	FLUX MONETARI		CÀRREGA-BENEFICI				ÍNDEX PIB PER CÀPITA (ESP=100)
	SALDO FISCAL ¹ (% PIB)	SALDO FISCAL ² (% PIB)	SALDO FISCAL ³ (% PIB)	SALDO FISCAL ⁴ (% PIB)	SALDO FISCAL ⁵ (% PIB)	SALDO FISCAL ⁶ (% PIB)	
ILLES BALEARS	-14,20	-13,96	-7,47	-8,23	-7,80	-8,56	112,10
CATALUNYA	-8,70	-8,69	-6,55	-6,38	-6,69	-6,52	118,75
VALÈNCIA	-6,32	-6,40	-3,22	-3,41	-3,42	-3,62	92,77
MADRID	-5,57	-5,99	-9,13	-8,92	-9,08	-8,87	130,80
NAVARRA	-3,18	-2,74	-2,01	-1,15	-2,37	-1,51	125,62
MÚRCIA	-2,13	-2,14	1,05	0,53	0,67	0,15	84,79
PAÍS BASC	-1,35	-1,03	-0,59	0,31	-0,70	0,20	126,04
LA RIOJA	0,66	0,61	-2,32	-1,57	-2,24	-1,49	107,78
CANÀRIES	1,60	2,05	6,35	6,38	5,95	5,98	90,98
ARAGÓ	1,83	1,82	-1,10	-0,90	-1,15	-0,95	106,54
CASTELLA-LA MANXA	3,54	3,53	5,75	6,28	5,43	5,96	78,22
ANDALUSIA	4,53	4,65	4,29	3,53	3,81	3,05	77,63
CANTÀBRIA	5,03	5,13	2,12	2,53	2,30	2,71	98,24
CASTELLA I LLEÓ	7,57	7,68	4,34	4,68	4,11	4,44	94,02
GALÍCIA	8,19	8,23	7,19	6,75	6,87	6,42	81,14
ASTÚRIES	14,33	14,28	11,08	10,46	10,82	10,20	87,55
EXTREMADURA	17,78	18,08	15,73	15,53	15,21	15,01	67,47
CEUTA	28,56	28,85	5,75	6,42	6,37	7,05	89,58
MELILLA	33,97	34,27	6,46	7,44	6,72	7,70	87,65

Font: Instituto de Estudios Fiscales. Ministerio de Hacienda, 2008. Taula: elaboració pròpia.

Notes: 1 Flux monetari. IS: 50 % remuneració assalariats, 25 % VAB i 25 % inversió.

2 Flux monetari. IS: 33,3% remuneració assalariats, 33,3 % VAB i 33,3 % inversió.

3 Flux del benefici. Impost sobre societats (IS): 70 % accionistes i 30 % consumidors. Interessos: població.

4 Flux del benefici. IS: 70 % accionistes i 30 % consumidors. Interessos: estalvi.

5 Flux del benefici. IS: 50 % accionistes i 50 % consumidors. Interessos: població.

6 Flux del benefici. IS: 50 % accionistes i 50 % consumidors. Interessos: estalvi.

VAB = valor afegit brut.

AMB AIXÒ
JA ET FA
EL PES

HO VEUS COM LES BALANCES
ESTAN EQUILIBRADES ?



Miquel Ferreres

Com podem observar, amb el mètode del flux monetari, les Illes Balears apareixen com la comunitat cedent més afectada seguida de Catalunya i València, constatant en aquest cas que presenta aquest dèficit fiscal sent una comunitat amb un PIB per habitant inferior a la mitjana, com es pot constatar en la columna de la dreta. Madrid segueix a continuació i ja a certa distància. Un cas similar al de València però en menor grau és el de Múrcia, que presenta un lleuger dèficit sent una regió amb un PIB per habitant inferior a la mitjana. El País Basc, la comunitat amb major PIB per càpita després de Madrid, presenta un dèficit fiscal residual i totalment desajustat amb el seu PIB per habitant, que és el segon de l'Estat. En el costat de les comunitats receptores, després de les ciutats autònomes de Melilla i Ceuta, les comunitats més receptores són Extremadura, Astúries, Galícia, Castella i Lleó i Andalusia.

Amb el mètode càrrega-benefici, com ja hem explicat, la gran novetat és el canvi en la posició de Madrid que passa a ser la més cedent, pel sol fet que gran part de les despeses que s'hi realitzen són distribuïdes entre tota la resta. Catalunya i les Balears veuen rebaixat el seu dèficit fiscal per l'atribució de part d'aquestes despeses. Múrcia també deixa de ser una regió amb dèficit fiscal i, en canvi, passen a ser-ho La Rioja i Aragó. La resta són variacions més residuals. En aquest cas, el País Basc passa a presentar alguns superàvits fiscals moderats sota alguns supòsits.

Posteriorment, l'Estat ja només ha tornat a estimar els fluxos fiscals creant unes pseudobalances fiscals en època del ministre Montoro (del PP), amb l'objectiu únic de respondre a alguns dels arguments del moviment independentista català i a les quals va batejar amb el nom de *Sistema de Cuentas Públicas Territorializadas* per als exercicis del 2011 al 2013, que es varen publicar entre el 2014 i el 2017⁶. Aquests comptes sempre han estat discutits, perquè més enllà de les diverses metodologies existents per estimar unes balances fiscals, el Gobierno va crear la seva pròpia metodologia, sense cap mena de consens ni entre especialistes ni amb la resta de comunitats, que ha resultat criticada a bastament. Ho resumeix molt bé un article que el periodista Roger Tugas⁷ publicava i que resumim a continuació:

- Adopta de forma excloent un dels dos mètodes bàsics d'estimació, el de càrrega-benefici, descartant totalment l'altre mètode (flux monetari). Així, considera que tota l'Administració general de l'Estat (per exemple, els sous dels funcionaris públics que treballen a l'Administració de l'Estat a Madrid) beneficia tots els espanyols i reparteix tota la seva despesa en proporció a la població que resideix a la resta de territoris. El mateix succeeix amb l'acció exterior de l'Estat, l'exèrcit, la Casa Reial, els reguladors econòmics o tots els serveis considerats d'«interès general». És a dir,

no importa on es gasta sinó a qui beneficia (teòricament). És evident que d'aquesta manera els efectes de tota aquesta despesa sobre l'activitat econòmica o l'ocupació simplement no importen.

- No territorialitza (és a dir, no l'atribueix als territoris on es genera) els ingressos fiscals derivats del turisme. Per exemple, l'IVA de la despesa dels turistes. Amb l'excusa que no sembli que els territoris receptors de turisme pateixen una pressió fiscal excessiva, decideix que aquests ingressos no són territorialitzables. Així, comunitats netament receptores de turistes (com les tres de l'Euroregió Mediterrània i, entre elles, principalment les Balears) veuen com aquests ingressos fiscals no compten com a aportació al conjunt de l'Estat, però sí, en canvi, les despeses inherents (més necessitats sanitàries, neteja...) es mantenen al territori. Això minimitza clarament el seu dèficit fiscal.
- Segueix una lògica d'estat unitari i ignora la capacitat legislativa pròpia en matèria fiscal que, dins de les limitacions de l'estat autònom, poden tenir els territoris. Considera que tots els impostos d'un territori són de l'Estat. Si un territori crea un impost propi (per exemple, un impost sobre begudes ensucrades, una taxa turística, etc.) els ingressos fiscals inherents es reparteixen entre la resta i no formen part dels ingressos propis del territori. Així aconsegueix també disminuir més el dèficit fiscal del territori que el pateix.
- Exclou de la despesa territorialitzable la despesa que les comunitats que tenen competències realitzen a favor de la promoció de l'ocupació o foment de l'emprenedoria, sota l'esquema mental que si ho fas ho has de detreure d'altres despeses (per exemple, els serveis socials que són el gruix de la despesa de les CCAA).
- Minimitza la despesa en normalització lingüística en aquells territoris amb llengües diferents del castellà. Simplement la considera una subvenció encoberta i decideix que ha de tornar-se als criteris anteriors al nou sistema de finançament sortit del 2009. Per això imputen la major part de les transferències que reben els territoris amb llengua cooficial per aquest concepte com si s'haguessin de destinar a polítiques socials, cosa que fa semblar que aquestes altres partides estan més

6 Ministerio de Hacienda y Función Pública: *Informe sobre la dimensión territorial de la actuación de las Administraciones Públicas*. Ejercicios 2011, 2012, 2013 i 2014. Publicacions el juliol de 2014, 2015, 2016 i 2017, respectivament.

7 Roger Tugas: «Les 5 'trampes' de les balances fiscals de Montoro», *Ara*, 23-7-2014. Vegeu: https://www.ara.cat/premium/sistema_de_comptes_publics_territorialitzats-Angel_de_la_Fuente-balances_fiscals-Cristobal_Montoro-trampes_0_1180082215.html

L'ESTAT ESPANYOL NO NOMÉS
NO PUBLICA NORMALMENT
LES BALANCES FISCALS
AMB ELS TERRITORIS
AUTONÒMICS, SINÓ QUE ES
NEGA A PROPORCIONAR LA
INFORMACIÓ NECESSÀRIA
PER PODER FER EL CÀLCUL

ben finançades del que realment ho estan a costa de la promoció del català o el gallec, per exemple.

A més, com tots els treballs realitzats al respecte, no té en compte el diferent nivell de vida i de preus de cada comunitat. De tal manera que la mateixa despesa a diferents comunitats té un poder adquisitiu totalment diferent. Ni hi ha cap ajust per aquest concepte.

La conseqüència pràctica de tot això és que el dèficit fiscal de Madrid queda magnificat en detriment de la resta de regions, i molt especialment de l'Euroregió, que tot i apareixent també amb dèficit, aquest és molt inferior a l'estimat pel mètode del flux monetari. El resultat, en la seva darrera publicació, referit a l'any 2014, va ser el següent.

Tot i els defectes que, al nostre parer, té aquesta estimació, dels resultats se n'extreuen també algunes conclusions prou significatives. Per exemple:

- Només quatre territoris són aportadors, Madrid, Catalunya, les Illes Balears i València, la resta són receptors nets. Alguns en quantitats realment molt importants que superen el 10 % del seu PIB (Extremadura amb un 17 %, Astúries i Canàries en proporcions superiors al 10 %). És a dir, la sostenibilitat de l'Estat descansa exclusivament en la capital i en la mediterrània de parla catalana.
- També són receptores dues comunitats com el País Basc i Navarra, tot i ser la segona i tercera més riques de l'Estat, en termes de PIB per càpita. El País Basc amb un 5,3 % del PIB.

- El dèficit fiscal català queda rebaixat (en comparació amb l'enfocament del flux monetari) a un gens menyspreable 5 % del PIB, i el de les Illes Balears, a un 5,8 %.

La realitat, però, és que, excepte en aquestes molt escasses ocasions, l'Estat espanyol no publica normalment les balanques fiscals amb els territoris autonòmics. De fet, no només no les publica, sinó que es nega a fer-ho i a proporcionar la informació necessària per poder-ne fer un càlcul ajustat, sempre amb excuses que varien segons el moment polític⁸. Evidentment, es nega, així, unes dades bàsiques que tots tenim el dret de conèixer i que, potser, en ser un exercici de transparència, podria ser la base per a un enteniment futur entre territoris per permetre establir les bases d'una solidaritat justa entre aquests. Només sobre la base del coneixement es podria, a la llarga, arribar a una certa «pacificació» del problema de les relacions financeres interterritorials.

TAULA 2. FLUXOS INTERTERRITORIALS SEGONS EL SISTEMA DE CUENTAS TERRITORIALIZADAS DEL MINISTERI D'ECONOMIA I HISENDA (2014)

	MILIONS D'EUROS (TOTAL)	TOTAL / PIB
ANDALUSIA	7.689	5,54%
ARAGÓ	844	2,58%
ASTÚRIES	2.098	10,20%
BALEARS	-1.516	-5,77%
CANÀRIES	4.293	10,80%
CANTÀBRIA	516	4,32%
CASTELLA I LLEÓ	4.280	8,24%
CASTELLA-LA MANXA	1.634	4,57%
CATALUNYA	-9.892	-5,02%
VALÈNCIA	-1.735	-1,78%
EXTREMADURA	2.827	16,96%
GALÍCIA	3.692	6,85%
MADRID	-19.205	-9,82%
MÚRCIA	108	0,40%
NAVARRA	115	0,64%
PAÍS BASC	3.387	5,30%
LA RIOJA	42	0,55%
CEUTA I MELILLA	823	27,89%

Font i taula: Ministerio de Hacienda y Función Pública: *Informe sobre la dimensión territorial de la actuación de las Administraciones Públicas. Ejercicio 2014*, juliol del 2017.

⁸ Redacció: «Montero descarta publicar balanzas fiscales por ser un instrumento que favorece "reproches" entre las CCAA», *Europa Press*, 24-5-2022. Vegeu: <https://www.europapress.es/nacional/noticia-montero-descarta-publicar-balanzas-fiscales-ser-instrumento-favorece-reproches-ccaa-20220524202822.html>

En realitat, aquesta negativa no deixa de ser també una forma d'autoprotecció. Les balances fiscals no es publiquen per no posar en evidència la realitat financera de l'Estat espanyol. No es vol que es plantegin en termes racionals segons quins debats. Entre aquests, el de l'equilibri de la solidaritat entre territoris i el progrés global, la racionalitat de les inversions o si la distribució del poder a Espanya és justa o no i què comporta la seva concentració. A molts territoris de l'Estat espanyol també els està bé així. Seria allò de «si la realitat no m'agrada no en parlo ni deixo que se'n parli». Així poden continuar explotant determinats mites com el de la insolidaritat i l'egoisme dels catalans i que alimenten la rancúnia interterritorial, fins al dia que aquesta es torni a desbordar, és clar.

Malgrat l'ocultisme que es practica sobre aquestes dades, els lectors poden estar tranquils respecte a la permanència d'aquestes. Poden tenir la tranquil·litat que les conclusions exposades en les dades anteriors perduren al llarg del temps, com es veurà en l'apartat posterior. La qüestió és estructural.

LA NEGATIVA A LA PUBLICACIÓ DE LES BALANCES FISCALS ÉS UNA FORMA D'AUTOPROTECCIÓ PER EVITAR POSAR EN EVIDÈNCIA LA REALITAT FINANCERA DELS DESEQUILIBRIS FISCALS DE L'ESTAT

2.4 LES BALANCES FISCALS PUBLICADES PER LA GENERALITAT I LA NEGATIVA DE L'ESTAT A PROPORCIONAR DADES PER FER-NE EL CÀLCUL

La Generalitat de Catalunya publica regularment les balances fiscals de Catalunya amb l'Estat, seguint una llei del Parlament aprovada el 2012⁹ i una metodologia pactada amb una comissió d'experts¹⁰. Les calcula segons els dos mètodes comunament acceptats i explicats anteriorment.

En el temps de tancar aquest escrit les té publicades fins a l'any 2021¹¹, però amb discontinuïtats els anys 2017 i 2018 perquè l'Estat no facilita les dades necessàries a la Generalitat per fer-ne el càlcul des de l'exercici 2017. Per exemple, per al càlcul referit a l'any 2019, el darrer realitzat pels dos mètodes (flux monetari i càrrega-benefici), l'Estat no va proporcionar la seva despesa per programes i capítols pressupostaris degudament territorialitzada¹², amb la qual cosa la Generalitat es va veure obligada a adoptar alguns supòsits per fer l'estimació. Per als anys 2020 i 2021 ha millorat el seu càlcul aconseguint reduir el percentatge de despeses estatals no territorialitzades fins al 19,3 % i el 21,4 % del total respectivament, pels quals s'han seguit mètodes de recerca alternatius o indiciaris, però s'ha limitat a calcular-ho, de moment, només pel mètode del flux monetari¹³.

9 Llei 10/2012, del 25 de juliol, de publicació de les balances fiscals de la Generalitat de Catalunya. Vegeu: <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=614202>

10 Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya: *Metodologia i càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central l'any 2011*, col·lecció «Monografies», núm. 16, 2014.

11 Departament d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya: *Els resultats de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central dels anys 2020 i 2021*, setembre del 2023.

12 Departament d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya: *Aproximació al càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central per al 2019*, 1 de setembre del 2022. Vegeu: https://economia.gencat.cat/web/.content/70_analisi_finances_publicues_balanca_fiscal_arxius/aproximacio-bf-2019.pdf

13 Fonts de la conselleria han informat a aquest autor que està prevista la publicació per als mateixos anys per l'altre mètode (càrrega-benefici).

LES ESTIMACIONS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA SOBRE LES BALANCES FISCALS PERMETEN CONSTATAR, PEL CAS CATALÀ, LA MAGNITUD I LA PERMANÈNCIA DEL CONTINUAT DESEQUILIBRI FISCAL

Periòdicament, des de la banda parlamentària catalana es van aprovant mocions reclamant l'actualització de les dades¹⁴, però l'Estat cada cop està més tancat a proporcionar-les. Darrerament ho ha reclamat formalment la consellera d'Economia¹⁵. Això succeeix amb un govern d'esquerres a l'Estat, suposadament conscient de la diversitat territorial de l'Estat, una dada a tenir en compte. Tot sembla indicar que això cada cop s'agreuja més i l'ocultació de dades serà creixent, amb l'objectiu de fer el càlcul impossible o més fàcil de desacreditar.

D'altra banda, al ser un càlcul només per al cas català no ens permet saber com són la resta de fluxos interregionals de l'Estat amb altres territoris diferents de Catalunya. En tot cas, té bastant d'interès reproduir-ne els resultats, perquè permet veure, només per al cas català, la magnitud i la permanència del problema.

14 EFE: «El Parlament de Catalunya denuncia el dèficit fiscal», *Regió 7*, 5-4-2019. Vegeu: <https://www.regio7.cat/arreu-catalunya-espanya-mon/2019/04/05/parlament-catalunya-denuncia-deficit-fiscal/536866.html>

15 EFE / Redacció: «La consellera Mas demana per carta a Montero les dades per elaborar les balances fiscals», *Vilaweb*, 4-5-2023. Vegeu: <https://www.vilaweb.cat/noticies/consellera-mas-demana-monterodades-balances-fiscals/>

TAULA 3. RESULTATS HISTÒRICS DE LES BALANCES FISCALS A CATALUNYA

	FLUX MONETARI (MILIONS D'EUROS)	% PIB CATALUNYA	INCIDÈNCIA CÀRREGA- BENEFICI (MILIONS D'EUROS)	% PIB CATALUNYA
1986	-2.465	-6,8		
1987	-2.868	-7,0		
1988	-3.466	-7,5		
1989	-4.056	-7,7		
1990	-4.867	-8,3		
1991	-5.174	-8,0		
1992	-5.988	-8,6		
1993	-7.263	-10,1		
1994	-6.732	-8,8		
1995	-6.416	-7,7		
1996	-7.088	-7,9		
1997	-7.018	-7,4		
1998	-6.813	-6,8		
1999	-8.124	-7,5		
2000	-8.532	-7,2		
2001	-8.565	-6,7		
2002	-13.696	-10,1	-10.225	-7,5
2003	-13.036	-8,9	-9.576	-6,6
2004	-13.595	-8,7	-10.101	-6,4
2005	-14.186	-8,4	-10.119	-6,0
2006	-14.493	-7,9	-10.320	-5,7
2007	-15.913	-8,1	-11.136	-5,7
2008	-17.200	-8,6	-11.860	-5,9
2009	-16.409	-8,5	-11.261	-5,8
2010	-15.409	-7,9	-11.162	-5,7
2011	-15.006	-7,7	-11.087	-5,7
2012	-12.929	-6,6	-8.928	-4,6
2013	-15.602	-8,1	-11.477	-5,9
2014	-16.572	-8,4	-11.590	-5,9
2015	-16.924	-8,2	-11.830	-5,8
2016	-16.947	-8,0	-12.225	-5,7
2019	-20.203*	-8,5	-14.556	-6,1
2020	-20.772*	-9,8	N.D.	N.D.
2021	-21.982*	-9,6	N.D.	N.D.
MITJANA		-8,1		-5,9
DESVIACIÓ ESTÀNDARD		-0,9		0,6

Font i taula: Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Hisenda: *Els resultats de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central dels anys 2020 i 2021*, setembre del 2023 i informes d'anys anteriors. Segons pressupost equilibrat (hipòtesi ingressos = despeses). Notes: A partir del càlcul de la balança fiscal de l'any 2002, 2010 i 2020, s'introdueixen alguns canvis metodològics en el càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central. *Aproximació al càlcul de la balança fiscal per la manca de dades de territorialització de les despeses de l'Estat i els seus organismes.

ES POT SABER PER QUÈ
DES DEL 2017
NO ENS DONEN LES DADES
DE LES BALANCES FISCALLS?

HO DIREM QUAN ESTIGUEU
PREPARATS PER SABER
LA VERITAT

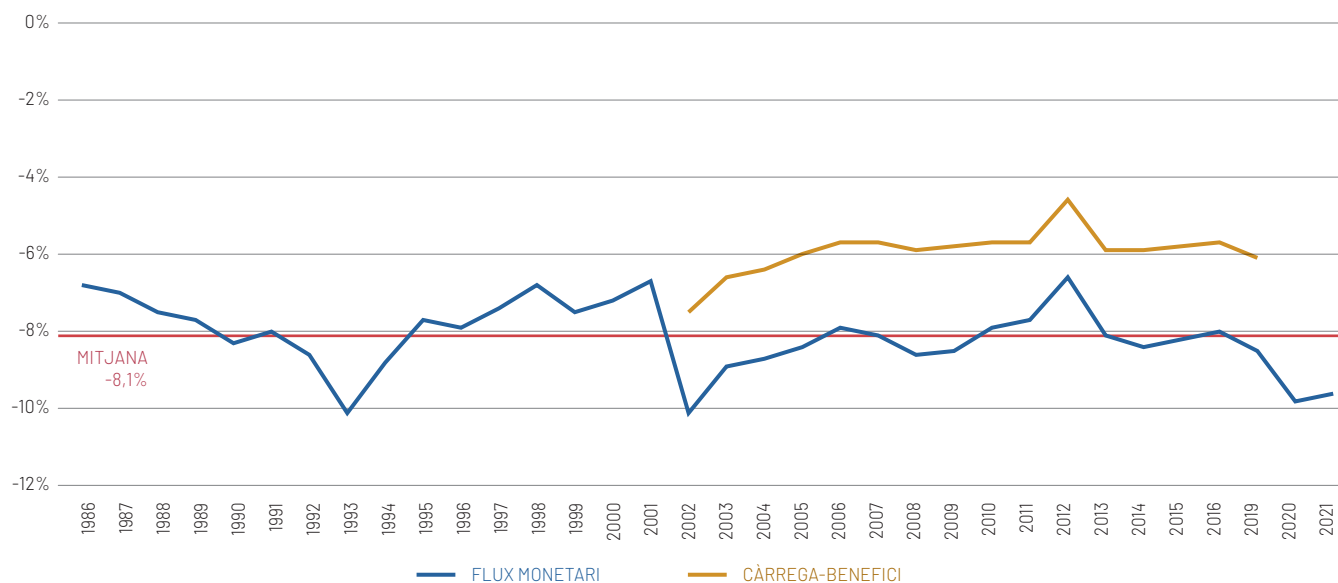


Les dades anteriors constaten no només la magnitud del problema, sinó també la seva regularitat en el temps, agreujant-se els darrers tres anys i situant-se en la banda més baixa en termes del flux monetari, és a dir, una perfecta assignació d'ingressos i despeses als territoris on es produeixen, i, per tant, d'impacte sobre aquests territoris. La regularitat del drenatge fiscal és simplement aclaparadora. De forma sistemàtica el dèficit fiscal de Catalunya amb l'Estat espanyol es manté des de fa molts anys al voltant del 8 % del PIB. És a dir, cada any, el 8 % del PIB català es transfereix a l'Estat i no torna ni en forma de serveis ni d'inversions. Es gasta o en l'estructura central de l'Estat o en altres territoris. Ho podem constatar en el gràfic següent, que resumeix les dades anteriors.

D'altra banda, també es pot constatar que la diferència del dèficit fiscal segons l'enfocament adoptat és

aproximadament de dos punts del PIB català. Això vol dir, per a l'any 2019, el darrer en què el càlcul s'ha realitzat pels dos mètodes, 5.647 M€. Ateses les diferències metodològiques de càlcul, aquesta diferència és interessant d'analitzar-la amb un cert deteniment. Si tenim en compte que entre l'enfocament del flux monetari i el de la incidència càrrega-benefici la diferència principal i bàsica és la distribució de les despeses centrals de l'Administració de l'Estat que, pretesament, beneficiarien tots els espanyols amb independència del lloc físic on es produeixin, podríem concloure, seguint els suggeriments del catedràtic d'Història i Institucions Econòmiques i antic secretari general del Departament d'Economia Albert Carreras, que seria una bona aproximació, en termes de despesa pública, al cost que representa per a Catalunya l'estructura centralitzada de l'Estat. Hi incidirem al parlar del cost de la hipercapitalitat de Madrid.

GRÀFIC 1. EVOLUCIÓ DEL DÈFICIT FISCAL DE CATALUNYA (PERCENTATGE DEL PIB)



Font: Generalitat de Catalunya. Departament d'Economia i Hisenda: *Els resultats de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central dels anys 2020 i 2021*, setembre del 2023 i informes d'anys anteriors. Gràfic: elaboració pròpia.
Llegenda: PIB = producte interior brut.

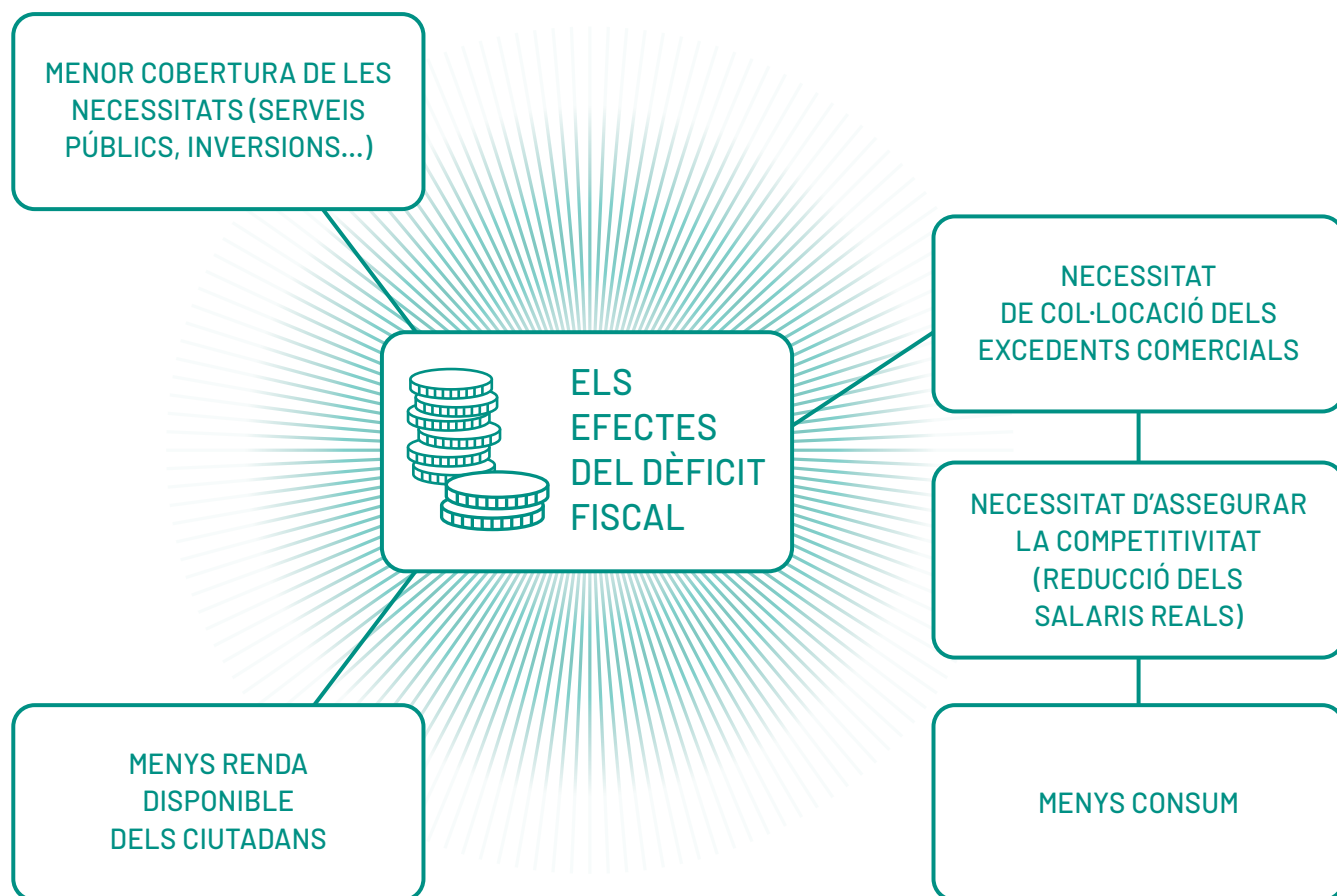
3. QUINS EFECTES ECONÒMICS TÉ EL DÈFICIT FISCAL?

En aquest apartat tractarem bàsicament els efectes que el dèficit fiscal té sobre el conjunt de l'economia, deixant els impactes individuals sobre les persones i les empreses per a apartats successius.

En primer lloc, cal aclarir que si es tracta d'analitzar l'impacte econòmic que té sobre un territori el seu dèficit (o superàvit) fiscal no hi ha discussió possible sobre l'enfocament de la balança fiscal a utilitzar. En aquest cas, només es pot parlar sobre la base del càlcul fet d'acord amb el mètode del flux monetari. La raó és que una despesa pública d'un euro gastat fora de Catalunya simplement no té impacte econòmic a Catalunya, si més no directe. Les millors o pitjors elucubracions sobre qui beneficia o perjudica aquesta despesa no tenen cabuda aquí. Uns funcionaris ubicats a Madrid, encara que es cuidin d'assumptes relatius a Catalunya, mengen i viuen a Madrid i allà és on gasten el seu salari, les rendes i on consumeixen.

**MÉS ENLLÀ DEL DEBAT
SOBRE ELS DOS MÈTODES
D'ESTIMACIÓ DE LES BALANCES
FISCALS, PER VALORAR
L'IMPACTE QUE UN DÈFICIT
(O SUPERÀVIT) FISCAL TÉ SOBRE
UN TERRITORI, NOMÉS ES POT
EMPRAR EL CÀLCUL BASAT
EN EL FLUX MONETARI**

INFOGRAFIA 1. ELS EFECTES DEL DÈFICIT FISCAL



3.1 MENOR COBERTURA PÚBLICA DE LES NECESSITATS CIUTADANES

Els sol fet de l'existència d'un dèficit fiscal significa, com ja s'ha dit, una despesa pública inferior als ingressos públics d'aquell territori. La conseqüència lògica d'això és que la part de la despesa pública especialment dedicada a la cobertura de les necessitats públiques ciutadanes (sanitat, educació, protecció social, etc.) ja es veu afectada, si més no, respecte a la seva potencial capacitat.

La part de la despesa pública dedicada a la cobertura d'aquestes necessitats públiques s'anomena *consum públic*, i és un dels capítols en els quals es descompon el PIB. Inclou principalment les remuneracions dels funcionaris i empleats públics i les adquisicions de béns públics dedicades a aquells objectius. No inclou la inversió pública, l'amortització del deute, les pensions o les prestacions d'atur, ni tampoc determinades subvencions a empreses en la mesura que aquestes empreses no proveeixin les necessitats públiques ciutadanes.

L'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), al calcular el PIB de Catalunya, estima també el consum públic que es realitza al territori català. L'Institut Nacional de Estadística (INE) només ho fa per al conjunt de l'Estat i no ho desagrega per autonomies.

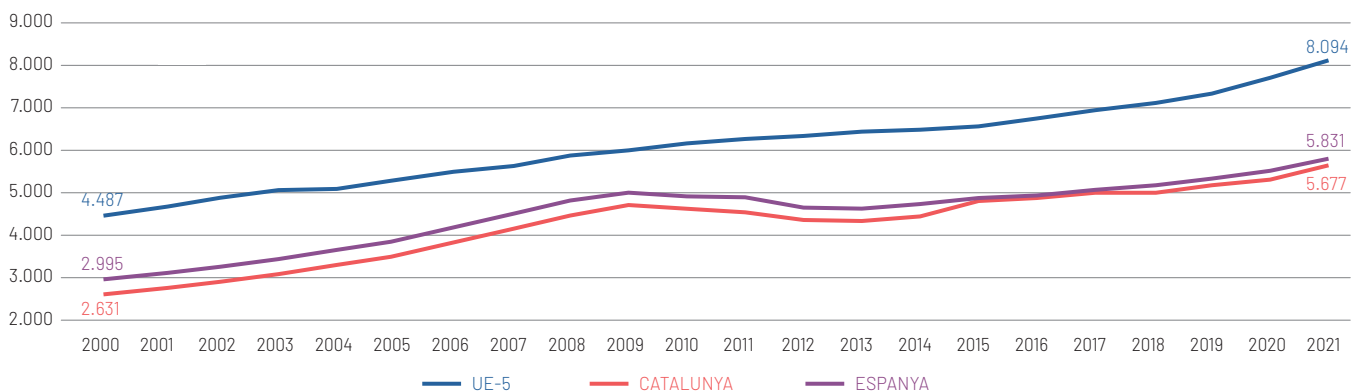
Un dels efectes immediats del dèficit fiscal és un menor consum públic sistemàtic i permanent per càpita a Catalunya que a la resta de l'Estat. La Cambra de Comerç de Barcelona, en els seus indicadors de progrés i benestar, ho segueix de forma sistemàtica:

Al gràfic es poden observar dues coses:

1. Malgrat tenir un PIB per habitant superior a la mitjana espanyola i només lleugerament inferior a la mitjana europea¹⁶, el consum públic per habitant de Catalunya és, de forma sensible, sistemàticament inferior a la mitjana espanyola, indicatiu que la provisió de necessitats públiques és inferior.
2. Com, a partir de la crisi financera, aquest consum públic per habitant, tant a Espanya com a Catalunya, s'allunya dels països centrals europeus.

¹⁶ Font: Idescat, Indicadors de de la Unió Europea / Economia / Macromagnituds: PIB per habitant. Vegeu: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=ue&n=10131>. Dada del 2021, darrera dada disponible encara afectada per la pandèmia.

GRÀFIC 2. CONSUM PÚBLIC ANUAL PER CÀPITA (EUROS CORRENTS, PPA)



Font: elaboració pròpia a partir de l'Idescat, INE i Eurostat. Gràfic: cedit per la Cambra de Comerç de Barcelona. Indicadors de progrés i benestar.

Notes: Consum públic: inclou la despesa sanitària, en educació, seguretat, sous dels funcionaris, etc. No inclou la inversió pública, les pensions, les prestacions d'atur i l'amortització del deute públic.

Llegenda: PPA = paritat de poder adquisitiu.

S'ha d'advertir que aquesta magnitud, el consum públic, abasta totes les administracions públiques. En el nostre cas, l'Estat, el Govern català, les diputacions, els ajuntaments i altres institucions. Per tant, la diferent distribució de la despesa pública en cadascuna d'aquestes institucions pot afectar-la. Per exemple, la diferent distribució entre consum públic i inversió pública. Això és el que podria justificar el relatiu apropament que es produeix a partir del 2013. Les administracions, a partir de la crisi financera, disminueixen dràsticament la seva inversió pública per pal·liar les retallades, perquè sempre és més fàcil deixar de fer una infraestructura que deixar de pagar un metge, i fent això la proporció del consum públic sobre el PIB augmenta. Això exactament és el que va succeir a partir de la sortida de la crisi. La inversió pública de totes les administracions va baixar a un mínim absolut i això va fer augmentar el pes del consum públic sobre el PIB. Amb tot, encara persisteix una diferència.

De fet, això és coherent amb el que veurem després sobre els efectes del sistema de finançament autonòmic.

MALGRAT TENIR UN PIB PER HABITANT SUPERIOR A LA MITJANA ESPANYOLA I NOMÉS LLEUGERAMENT INFERIOR A LA MITJANA EUROPEA, EL CONSUM PÚBLIC PER HABITANT DE CATALUNYA ÉS, DE FORMA SENSIBLE, SISTEMÀTICAMENT INFERIOR A LA MITJANA ESPANYOLA, INDICATIU QUE LA PROVISIÓ DE NECESSITATS PÚBLIQUES ÉS INFERIOR

3.2 MENYS RENDA DISPONIBLE DELS CIUTADANS RESIDENTS ALS TERRITORIS AMB DÈFICIT

Com hem vist abans, Catalunya presenta, d'acord amb les estimacions fetes per aquest mètode, un dèficit fiscal d'un 8,1 % del seu PIB de mitjana anual. Això significa que, segons les estimacions del 2021, cada any quasi 22.000 milions d'euros s'extreuen de les butxaques de la ciutadania catalana i deixen de gastar-se en el mateix territori, fent-ho en territoris aliens. Això és així, ras i curt. Són diners que, si es gastessin dins del territori, en forma de salaris a mestres, sanitaris, atenció a la gent gran, inversions, compres de material, produirien unes rendes que, amb aquesta extracció, no es produeixen. És a dir, la capacitat de compra de la població catalana en el seu conjunt disminueix per l'import esmentat. La seva renda disponible és inferior a la que tindrien si els ingressos fiscals que es detreuen de la ciutadania s'esmercessin dins del territori.

De l'evidència anterior s'infereix que la localització de la despesa pública sí que importa, en contra del que, a vegades,

alguns economistes espanyols opinen. Que aquesta es faci en un territori o en un altre afecta la renda disponible d'aquell territori, no és neutral. Això és d'una evidència inapel·lable. Es poden fer totes les elucubracions que es vulguin sobre si una despesa beneficia o no un territori diferent d'aquell on es localitza, però el que és innegable és que els habitants d'un territori amb dèficit fiscal (del qual s'extreuen uns determinats impostos que no es gasten en el mateix territori) perden renda disponible per consumir o estalviar en benefici dels territoris amb superàvit fiscal (on la despesa del Govern central és superior als impostos que s'hi recapten).

Aquesta característica és perfectament comprovable comparant entre les diverses comunitats la proporció entre renda disponible ajustada de les llars i el PIB de cada comunitat. Cal saber, prèviament, que la renda disponible ajustada és la renda que queda per al consum de les llars més la diferència entre tributs als quals estan subjectes

i el valor de les prestacions que les llars perceben de les administracions públiques. És a dir, allò que els queda a les famílies per gastar després de pagar els impostos i sumant les prestacions públiques, en espècie o monetàries.

Certament, aquesta comparació no és totalment perfecta, atès que en la magnitud utilitzada (renda disponible de les llars) no s'inclouren les rendes empresarials retingudes per les empreses i no distribuïdes a les llars, com tampoc els tributs i prestacions que paguen i reben aquestes, però l'aproximació es pot considerar bastant raonable. Aquestes dades relatives a les empreses no es publiquen detallades per CCAA. En tot cas, cal tenir clar que el que és rellevant en aquest sentit és la diferència entre els percentatges de renda disponible ajustada de la mitjana espanyola i el de cada comunitat.

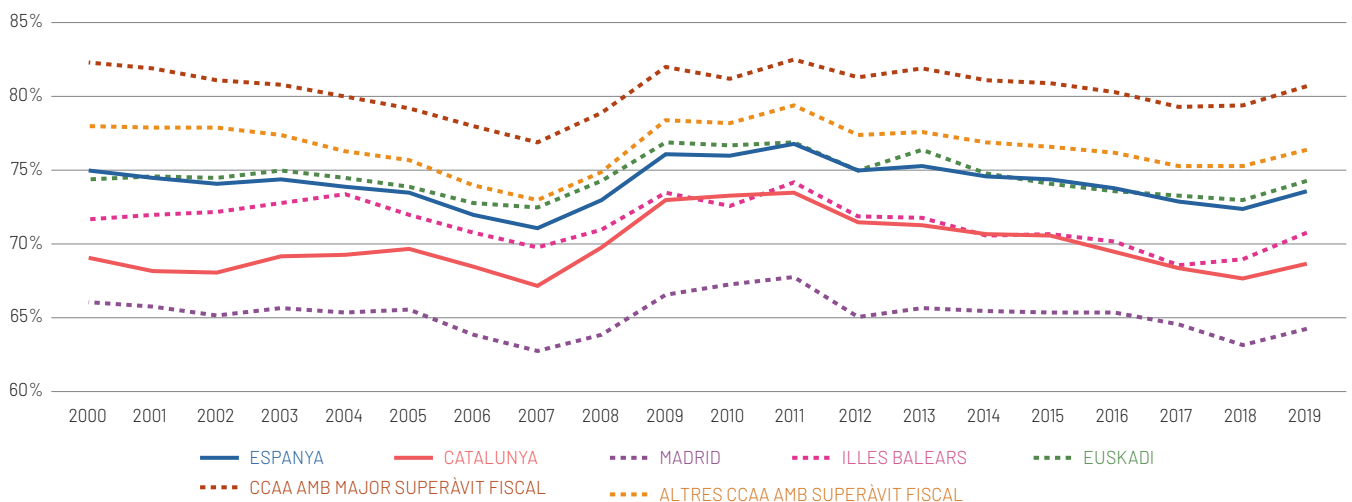
Al gràfic es pot constatar com, de forma sistemàtica, les comunitats amb majors dèficits fiscals (Madrid, Catalunya, Balears) tenen percentatges sobre el PIB de renda disponible ajustada substancialment inferiors a la mitjana estatal, mentre que les comunitats amb superàvits fiscals tenen aquests percentatges superiors a la mitjana estatal, i com més gran és el superàvit major és la distància amb la mitjana. D'altra banda, es constata novament que el País Basc no té aquest problema i que la seva proporció de renda disponible sobre el PIB es troba per sobre la mitjana de l'Estat, un indicatiu més que no té dèficit fiscal.

Això, evidentment, no és fruit de cap casualitat. És simplement l'efecte de la distribució de la despesa pública i de la càrrega fiscal. Mentre que a les comunitats amb majors dèficits fiscals la menor despesa pública disminueix la proporció de renda disponible, a les comunitats amb superàvits passa just el contrari. Aquesta menor renda disponible implica menor capacitat de despesa i menor consum respecte al consum potencial, si no existís el dèficit fiscal. Això no és discutible, és aplicar la lògica al món de l'economia. La renda disponible i el consum dels territoris amb dèficit fiscal estan restringits i limitats.

Per contra, als territoris amb superàvit fiscal (territoris que reben més despesa que no ingressos fiscals generats) succeeix tot el contrari. Aquests territoris gaudeixen d'una renda disponible superior a la que els correspondria i, per tant, un plus de demanda que, com veurem en el punt 3.3, se satisfà principalment creant dèficits comercials (important béns d'altres territoris) però no creant prou producció local.

Si acceptem que els dos indicadors —renda disponible i consum— poden ser acceptables indicadors del benestar, la conclusió és que les comunitats amb dèficit fiscal veuen el seu benestar restringit i limitat. Aportarem les evidències empíriques en l'apartat 5.3.1, on es mostrarà que això exactament és el que està passant a Catalunya.

GRÀFIC 3. PERCENTATGE DE RENDA DISPONIBLE AJUSTADA I PIB



Font: Instituto Nacional de Estadística (INE). Gràfic: elaboració pròpia.

Notes: les comunitats autònomes amb major superàvit fiscal són Andalusia, Astúries, Canàries, Castella i Lleó, Extremadura, Galícia i Ceuta i Melilla. Les altres comunitats autònomes amb superàvit fiscal són Aragó, Cantàbria, Castella - la Manxa, Múrcia, Navarra i La Rioja. PIB = producte interior brut. CCAA = comunitats autònomes.

3.3 EL DÈFICIT FISCAL, ELS EXCEDENTS COMERCIALS EXTERNS, ELS SALARIS REALS I EL CONSUM

Quan es produeix una minva d'aquesta magnitud en la capacitat de compra d'un territori, com és el cas de Catalunya, l'efecte immediat és que la demanda interna d'aquest no pot absorbir internament la totalitat del PIB que es produeix. Això només té dues sortides: o el PIB disminueix perquè els empresaris no poden col·locar aquest excedent de producció o bé aquests empresaris s'espavilen i busquen o atreuen compradors de l'exterior i, si tenen èxit, el PIB es manté o pot continuar augmentant. Aquest excedent tant es pot col·locar a la resta

de territoris de l'Estat espanyol com a l'estranger. Aquesta és la raó per la qual els territoris amb dèficit fiscal tendeixen a tenir saldos exteriors positius (demanda externa) rellevants.

Per comprovar això hauriem de disposar del PIB de cada territori descompost pels seus factors de demanda¹⁷. L'INE no publica aquestes dades descompostes territorialment i només algunes CCAA ho publiquen dels seus respectius PIB. Aquí tenim la descomposició de les que sí que ho publiquen:

TAULA 4. IMPORTÀNCIA DE LA DEMANDA EXTERNA EN EL PIB DE DIVERSES COMUNITATS AUTÒNOMES

COMPONENTS DEL PIB - ANYS (MILIONS D'EUROS)	CATALUNYA 2019	MADRID 2019	EUSKADI 2019	NAVARRA 2019	ANDALUSIA 2019	GALÍCIA 2019	CASTELLA I LLEÓ 2019	ASTÚRIES 2019
DEMANDA INTERNA	216.133	224.572	81.438	20.924	181.146	62.520	61.912	21.555
DEMANDA EXTERNA	35.284	16.797	-1.901	1.152	-8.116	1.238	-2.196	115
PIB TOTAL	251.417	241.369	79.537	22.076	173.030	63.758	59.716	21.670
DEMANDA EXTERNA/PIB	14,0%	7,0%	-2,4%	5,2%	-4,7%	1,9%	-3,7%	0,5%

Font: comptes econòmics dels respectius serveis estadístics de cada comunitat autònoma. Taula: elaboració pròpia.

La demanda externa es refereix a la diferència entre exportacions i importacions de béns i serveis, tant a l'estranger com a la resta de territoris espanyols. És important recalcar que es refereix també als serveis (per tant, inclou el turisme) i no només les mercaderies. I també és important insistir que el PIB d'un territori també es nodreix de la demanda externa que capta d'altres territoris encara que siguin dins del mateix Estat. Això després té la seva importància per analitzar els diferents territoris.

Com podem observar, els territoris amb dèficit fiscal rellevant tenen un component positiu de demanda externa potent en el seu PIB, que vol dir que exporten més que importen, o dit d'una altra manera, consumeixen i inverteixen menys que el que produeixen. No tinc gaires dubtes que si València i les Illes Balears publicuessin la seva descomposició del PIB pels components de demanda, els resultats anirien en aquesta línia. En canvi, les comunitats amb superàvits fiscals importants (Andalusia o Castella i Lleó) tenen una demanda externa neta negativa (importen més que exporten), o el que és el mateix, que consumeixen i inverteixen més del

que produeixen. El territoris amb superàvit fiscal més discret poden presentar les dues situacions.

El cas de Catalunya, de tots els observats, és el més exagerat. El superàvit comercial net conjunt, que comprèn tant els territoris de l'Estat espanyol com l'estranger, significa el 14 % de tot el seu PIB. Tenint en compte que és net (diferència entre exportacions i importacions), no és cap broma. De fet, Catalunya capta demanda externa tant de l'interior de l'Estat espanyol com de l'estranger. Gairebé a parts iguals. Aquesta demanda externa ho és tant de serveis com de mercaderies. Això la distingeix de Madrid, que sobretot capta demanda externa de la resta de territoris de l'Estat, principalment de serveis, afavorint la creació de l'Espanya buidada. Això també és compatible amb la

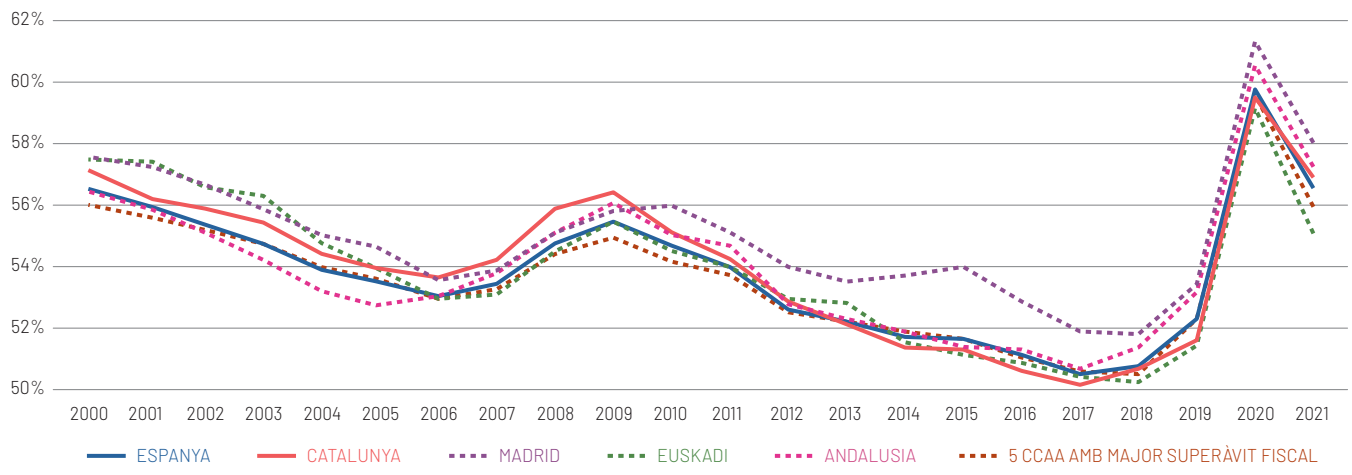
¹⁷ El PIB pot ser analitzat des de tres òptiques diferents: des de l'òptica de l'oferta (descomposició per sectors productius), des de l'òptica de la renda (descomposició per tipologies de rendes) i des de l'òptica de la demanda (descomposició per factors de demanda: consum, inversió, saldo exterior etc.). Ens referim a aquesta darrera òptica.

seva dependència de les importacions de mercaderies de l'estranger (exporta el 15,2 % de tot l'Estat, però importa el 24,2 % del total¹⁸).

Aquest superàvit comercial alguns el volen veure com una compensació justa pel seu dèficit fiscal. No és tan justa, ja que comporta uns condicionants molt clars. Catalunya, per compensar la pèrdua de capacitat de compra, que significa aquell dèficit fiscal del 8 %, es veu obligada, com s'ha vist, a ser una economia molt exportadora i, per tant, a ser molt competitiva. No es pot assolir un superàvit comercial sense ser competitiu, particularment si l'has d'anar a cercar a l'estranger (com li ha passat a Catalunya).

Una bona aproximació a la competitivitat d'un país és l'evolució de la relació dels seus salaris respecte a la seva productivitat. Si aquesta va a l'alça, el país perd competitivitat, deixa de ser atractiu per invertir. Al contrari, si va a la baixa, els empresaris i els rendistes es queden amb una part major del pastís i és més atractiu per invertir. És així de cru com de real. Què ha passat en els darrers 21 anys?

GRÀFIC 4. COSTOS LABORALS UNITARIS (COST LABORAL MITJÀ / PRODUCTIVITAT -EN TERMES NOMINALS-)



Font: Instituto Nacional de Estadística (INE). Comptabilitat regional d'Espanya. Gràfic: elaboració pròpia.

Nota: les 5 comunitats autònomes amb major superàvit són Astúries, Canàries, Castella i Lleó, Extremadura i Galícia.

Salvant el sotrac dels dos darrers anys de la pandèmia, Espanya ha anat guanyant competitivitat a força de reduir el pes dels seus salaris sobre l'escassa productivitat que generava. Espanya és un dels països avançats on menys ha crescut la productivitat. Per tant, la seva competitivitat s'ha basat en el fet que el creixement dels salaris fos més baix. És a dir, a força que els treballadors perdin part del pastís de les rendes que es generen. Els països poc innovadors, i que basen la seva producció en activitats menys productives, estan condemnats a això: a defensar la seva competitivitat

ELS TERRITORIS AMB DÈFICIT FISCAL ACUSAT TENDEIXEN A COMPENSAR EL DÈFICIT DE DEMANDA INTERNA QUE SUPOSA AMB UNA DEMANDA DE L'EXTERIOR SIGNIFICATIVA. AIXÒ, SENT BO, COMPORTA UNS CONDICIONANTS MOLT CLARS

per la via dels salaris baixos. La participació dels salaris en la productivitat ha caigut, entre el 2000 i el 2019, 4,2 punts (sense comptar els dos anys de pandèmia, que van ser excepcionals i que s'hauran d'anar reconduint).

18 Ministerio de Industria, Comercio y Turismo: *Informes de Comercio Exterior*, web www.comercio.gob.es, desembre del 2022. Vegeu: https://comercio.gob.es/ImportacionExportacion/Informes_Estadisticas/Paginas/Informes-periodicos.aspx

El punt també rellevant és notar com les economies més obertes, com Catalunya o el País Basc, n'han perdut més, 5,6 i 6,2 punts, respectivament.

Aquest és el secret de l'evolució tan espectacular del nostre superàvit comercial, una deflació salarial major que la de la resta de territoris que ha coincidit en el temps en el moment de major augment del nostre superàvit comercial, entre el 2010 i el 2018. Aquesta deflació es veu confirmada si s'analitza l'evolució del poder adquisitiu dels salaris.

La pèrdua de poder adquisitiu dels salaris espanyols és generalitzada, particularment a partir de la crisi financera, però Catalunya ostenta el trist honor de ser la comunitat on més poder adquisitiu han perdut els salaris, bàsicament per una inflació superior a la mitjana de l'Estat en el conjunt dels anys. En canvi, a les CCAA amb superàvit fiscal aquesta pèrdua de poder adquisitiu ha estat menor o, simplement, s'ha pogut mantenir.

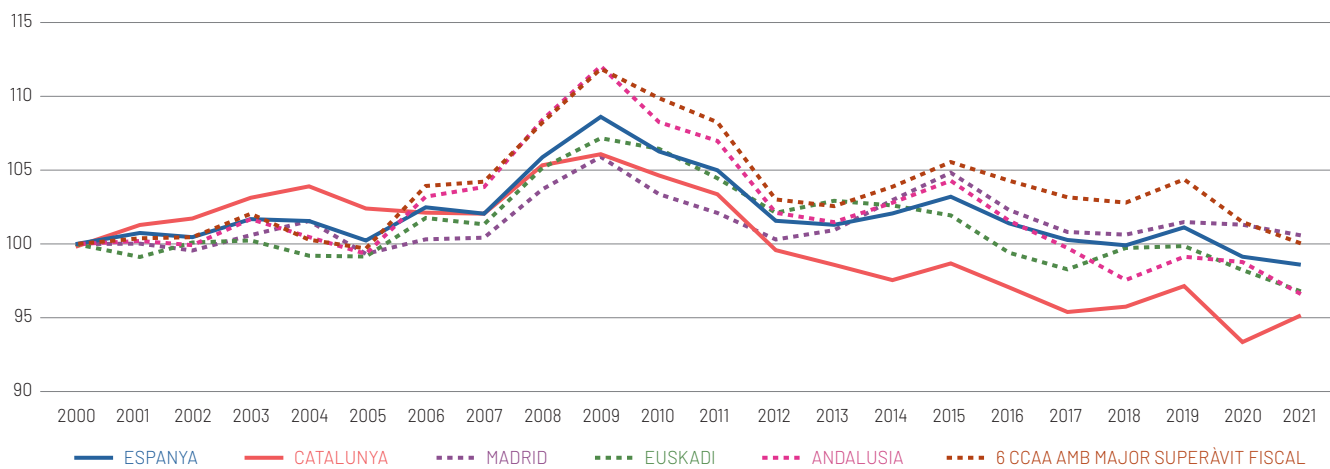
Aquesta pressió competitiva es produeix molt especialment per aquella part de les exportacions més subjecta a la competència externa, com és el cas de les exportacions de mercaderies. És més intensa com més béns exporti, més subjectes a la competència internacional que els serveis. És el cas de Catalunya.

I, com era d'esperar, aquesta pèrdua de poder adquisitiu dels salaris s'acaba traslladant al consum de les llars. Entre els anys 2000 i 2019 (abans de la pandèmia) el consum real per habitant (descomptant l'efecte dels preus) no havia pujat gens, mentre que a Espanya havia pujat en un 8,4 %. En l'apartat 5.3.1 hi tornarem, al parlar de la solidaritat interregional.

EL DÈFICIT FISCAL SUPOSA LA NECESSITAT DE SER MOLT COMPETITIU PER PODER MANTENIR LA DEMANDA EXTERNA EN NIVELLS SUFICIENTS PER COMPENSAR EL DÈFICIT DE DEMANDA INTERNA

Alguns poden objectar que en el (no) creixement dels salaris i del consum hi poden intervenir altres elements. Possible. Però això no treu que el superàvit comercial obligat pel dèficit fiscal exposa de forma molt més significativa Catalunya a la competència internacional i pressiona a la baixa les rendes salarials i el consum, particularment en la mesura que no som un país que hagi fonamentat, fins ara, la seva competitivitat en la innovació.

GRÀFIC 5. EVOLUCIÓ DEL PODER ADQUISITIU DELS SALARIS PER COMUNITAT AUTÒNOMA



Font: Instituto Nacional de Estadística (INE). Enquesta de condicions laborals. Índex de preus al consum (IPC). Gràfic: elaboració pròpia.
Nota: les 6 comunitats autònomes amb major superàvit fiscal són Andalusia, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Extremadura i Galícia.
CCAA = comunitats autònomes.

3.4 EL DÈFICIT FISCAL I EL PIB¹⁹

Com hem vist, un dèficit fiscal relativament estable no implica en si mateix una pèrdua de PIB, en la mesura en què el territori que el pateix sigui capaç de substituir la insuficiència de demanda interna amb un saldo exterior prou positiu, vingui del mateix Estat o de l'estranger, i permeti omplir el buit que deixa la demanda interna. Això és exactament el que ha estat succeint a Catalunya, i molt especialment a partir de la crisi financera del 2008, quan el creixement del saldo positiu amb l'estranger ha experimentat un augment particularment notable. Això, com també hem vist, és compatible amb el fet que la renda disponible i el consum d'aquest territori estiguin per sota del seu potencial.

Cal preguntar-se ara si els canvis en el dèficit fiscal farien variar o no el PIB. És a dir, què passaria si, de sobte, els catalans aconseguissim revertir aquest dèficit fiscal o, si més no, una part substancial? Aclarim prèviament que ens situem en un escenari de normalitat, sense fets violents ni disruptius i en un supòsit de permanència dins de la UE. La resposta és, com sempre, que depèn. Si l'economia no està funcionant a ple rendiment (hi ha atur i la capacitat productiva no està totalment utilitzada), la desaparició o rebaixa del dèficit fiscal actuaria com qualsevol impuls fiscal (un augment de la despesa o una rebaixa d'impostos), impulsaria la demanda, es consumiria més, això faria que es produís més, contractessin més treballadors i s'utilitzés més la capacitat productiva del país, també una part de l'impuls es convertiria en majors importacions (més compres a l'exterior). Per tant, en aquest supòsit, clarament el PIB augmentaria, encara que una part de l'impuls fiscal es difuminés en forma de majors importacions. Es produiria un salt en el nivell. S'ha de dir que aquesta, malauradament, és la situació habitual. Normalment hi ha un atur excessiu i la capacitat productiva no està prou utilitzada.

Però què passaria si la situació fos la contrària, que l'economia funcionés a ple rendiment o a prop? En aquest cas, si més no a curt termini, el tema ja no estaria tan clar. D'entrada, la major demanda no podria impulsar un augment de la producció ni de la contractació, perquè els recursos ja estarien prou utilitzats. Hi hauria un augment del consum que se satisfaria principalment amb un augment de les importacions, i també es produirien tensions inflacionàries.

En els dos casos hi hauria un augment del benestar en forma de major consum. Particularment en el primer cas. Ara bé, si l'impacte es limités a un major consum, un cop passat aquest impuls inicial, no passaria gaire cosa més. L'economia no canviaria el seu ritme tendencial de creixement. Hauríem

fet un salt de nivell però mantenint el ritme tendencial de creixement. Es revertiria aquella situació inicial d'insuficiència de demanda interna, però en gran part seria a costa de disminuir la demanda externa, per l'augment de les importacions.

Què s'hauria de fer perquè aquesta desaparició o reducció del dèficit fiscal canviés a mitjà o llarg termini el rumb tendencial de l'economia? És a dir, que s'entrés en una ruta de major prosperitat i s'arribés a un ritme que permetés, en un termini de temps raonable, la convergència amb els països centrals europeus. S'hauria de compatibilitzar un major consum amb una major inversió pública. Caldria que una part rellevant del dèficit revertit es convertís en impulsos a una major i millor inversió pública continuada en el temps. O sigui, fer inversió pública per millorar i dotar el país de millors infraestructures i, sobretot, millorar la inversió en R+D+I i en els coneixements i habilitats de la seva població (capital humà). Com més gran fos aquesta part dedicada a una inversió pública addicional, més ràpida seria la tendència a convergir amb els estats líders del món. També com més encertades fossin aquestes inversions, en quantitat i qualitat, major seria l'acceleració a llarg termini de l'economia i la prosperitat tindria una base més sòlida. Catalunya podria entrar en una nova dimensió.

¹⁹ Aquest apartat és tributari de l'anàlisi *Convergència amb els «frugals» i dèficit fiscal*, publicat el desembre de 2020 per la Cambra de Comerç de Barcelona i elaborat per Joan R. Rovira, cap del gabinet d'estudis de la Cambra. En aquest treball es desenvolupa un model senzill però molt complet d'anàlisi econòmica dels efectes del dèficit que ofereix un major detall de l'explicació. És de lectura obligada per a qualsevol lector que hi vulgui aprofundir.

4. COM ES GENERA EL DÈFICIT FISCAL A CATALUNYA?



El dèficit fiscal és el resultat combinat de diversos mecanismes que, en la seva major part, deriven de la mateixa arquitectura de l'Estat, com s'anirà veient.

D'entre aquests mecanismes, se'n poden destacar els següents:

- El sistema de finançament autonòmic.
- El dèficit d'inversions públiques de l'Estat.
- La hipercapitalitat de l'Estat.
- La «repartidora» del pressupost de l'Estat.

EL DÈFICIT FISCAL ÉS EL RESULTAT COMBINAT DE DIVERSOS MECANISMES QUE, EN LA SEVA MAJOR PART, DERIVEN DE LA MATEIXA ARQUITECTURA DE L'ESTAT

4.1 EL SISTEMA DE FINANÇAMENT AUTONÒMIC

A Espanya existeixen dos sistemes de finançament autonòmic que descriurem d'una forma una mica simplificada però bastant fidedigna:

- El sistema foral, en el qual només participen el País Basc i Navarra per un mandat constitucional basat en uns suposats «drets històrics»²⁰. En aquest sistema aquestes comunitats recapten el gruix dels impostos que es generen al seu territori i, posteriorment, liquiden a l'Estat una quantitat, una quota (el *cupò* al País Basc i l'*aportación* a Navarra) que pretén rescabalar l'Estat dels serveis que presta als dos territoris. La resta la dediquen a atendre les necessitats dels seus ciutadans en funció de les competències reconegudes.
- El sistema comú, en el qual es troben la resta de comunitats. En aquest sistema és l'Estat el que recapta la major part dels impostos, excepte alguns dels quals en permet la gestió directa per part d'algunes comunitats amb restriccions. Posteriorment, és l'Estat qui distribueix una part d'aquests impostos recaptats entre les comunitats, reservant-se'n ell una altra part. Per al repartiment a les comunitats s'han arbitrat uns criteris basats en la població que pretenen establir les «necessitats» de cadascuna. Això és el que anomenem *model de finançament comú o règim comú*.

Qualsevol lector ja deu advertir una profunda diferència entre els dos sistemes. En el règim foral és la mateixa comunitat la

que té la potestat de recaptar i assumeix les conseqüències que es deriven de la seva capacitat recaptatòria, que dependrà del millor o pitjor funcionament de la seva economia. Els territoris forals assumeixen les conseqüències de les seves polítiques o els cops de sort. En l'altre, el règim comú, en canvi, les comunitats són receptores passives i esperen que el sistema atengui les seves necessitats, que dependrà de la bona marxa de l'economia espanyola en el seu conjunt i no en particular de la del territori de la comunitat.

És obvi que els incentius d'uns governs autonòmics i dels altres ja són diferents en funció del sistema de finançament que tingui. Els primers estaran molt interessats que el seu territori generi moltes rendes per poder gravar-les, i que, per tant, la seva economia sigui molt productiva. Els segons, possiblement també, però no s'hi juguen el mateix. I el fet que l'economia de cadascun dels territoris funcioni millor o pitjor és relativament irrellevant en termes individuals, mentre el col·lectiu funcioni bé. Aquests incentius poden actuar més perversament com més petit o menys dinàmic sigui el territori en qüestió al tenir menys pes en el conjunt.

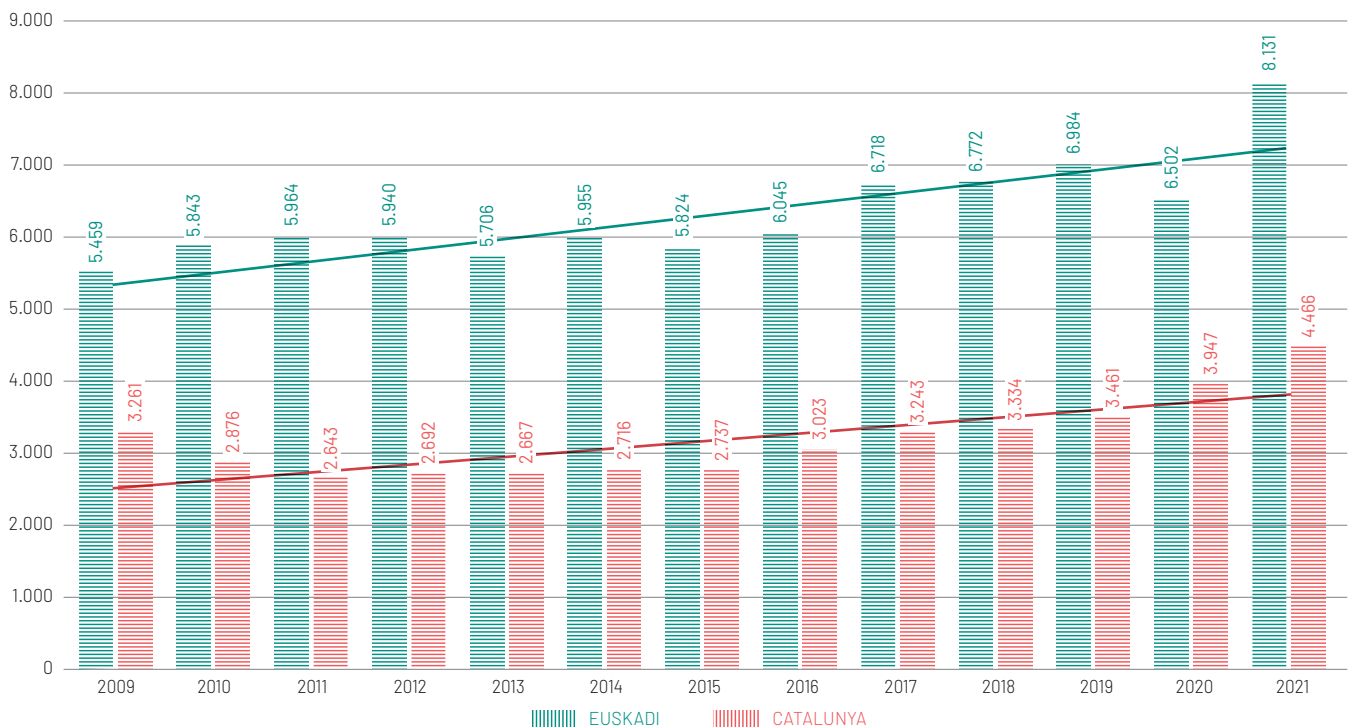
²⁰ Una de les reflexions que mereixen aquests «drets històrics» reconeguts a Navarra i al País Basc és per què només se'ls hi varen reconèixer a aquests territoris i no, per exemple, als de l'antiga Corona d'Aragó. Però, en això, segurament les responsabilitats estan molt dividides.

Però a banda d'aquests diferents incentius, l'altra realitat perfectament identificada és que el règim foral, i particularment l'opaca aplicació del *cupo* basc i l'*aportación* navarresa són causa d'un sobrefinançament relatiu per al País Basc i Navarra. No és l'objecte principal d'aquest treball, però el lector ha de saber que els recursos públics per habitant que es deriven d'aquest particular sistema de finançament són entre un 60 % i un 80 % (segons els anys) superiors al de la mitjana de les comunitats de règim comú. Amb aquests nivells de finançament és obvi que les seves polítiques de salut, educació, protecció social, recerca i promoció econòmica poden ser (i són) molt més generoses que la resta.

D'altra banda, també convé recordar que el sistema de finançament de règim comú està caducat des del 2014. Cap govern des d'aleshores ha fet cap intent seriós de reformar-lo.

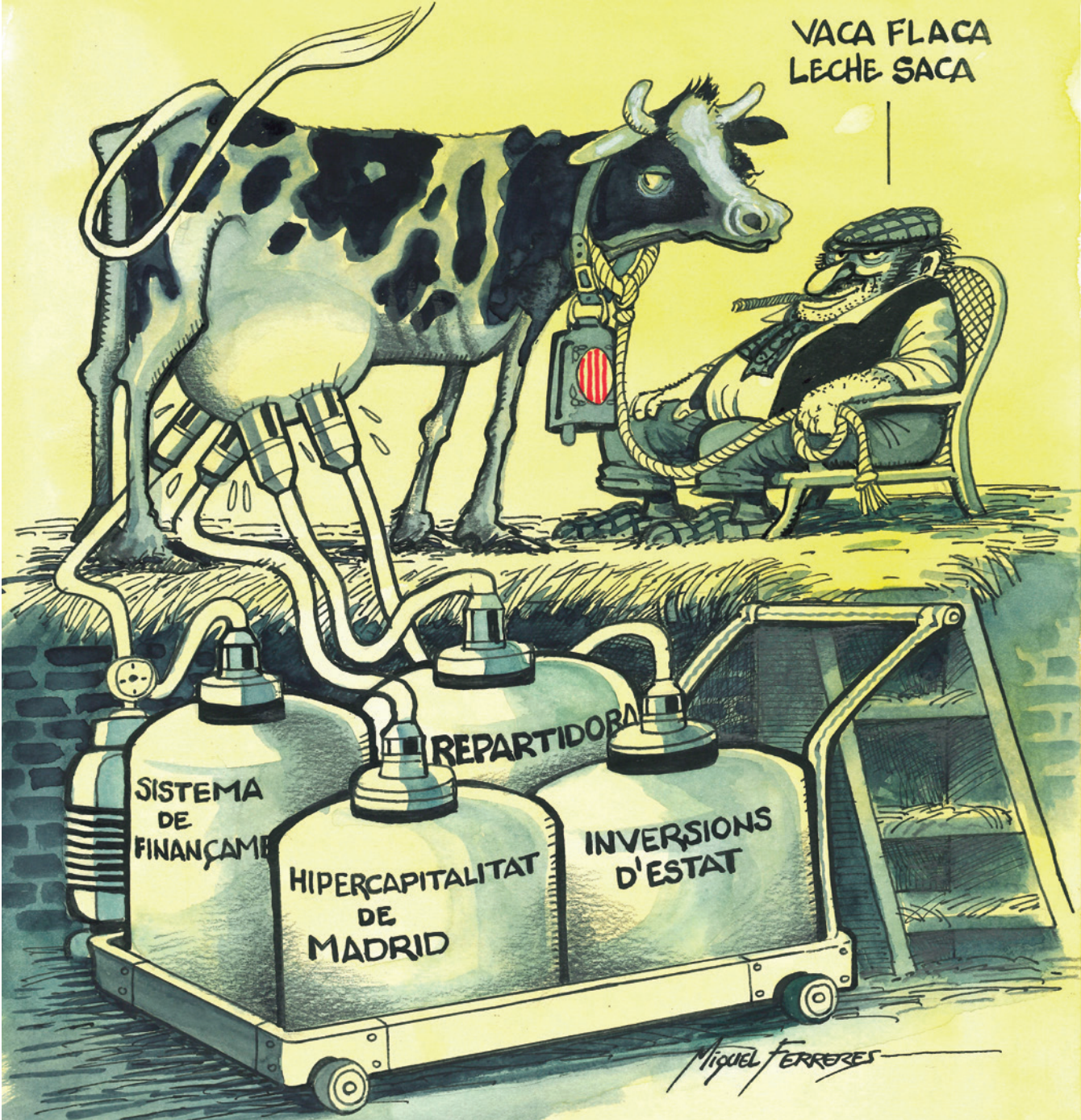
EL RÈGIM FORAL, I ESPECIALMENT LA PARTICULARMENT OPACA APLICACIÓ DEL CUPO BASC I NAVARRÈS, SUPOSA QUE ELS CIUTADANS D'AQUESTES COMUNITATS GAUDEIXIN D'UNS RECURSOS PÚBLICS PER HABITANT ENTRE UN 60 % I UN 80 % SUPERIORS ALS DE LA MITJANA DE LA RESTA DE COMUNITATS

GRÀFIC 6. RECURSOS PÚBLICS PER HABITANT (EUROS / HABITANT)



Font: pressupostos liquidats incloent les diputacions dels respectius territoris. És necessari la seva inclusió perquè en el cas del País Basc són les que recapten efectivament els impostos i assumeixen una part significativa de les despeses en serveis bàsics. Gràfic: elaboració pròpia a partir de les fonts citades.

VACA FLACA
LECHE SACA



4.1.1 COM ES FINANÇA EL GOVERN DE CATALUNYA?

Com s'ha vist anteriorment, Catalunya es troba dins del sistema de finançament comú.

Un dels mites més estesos respecte al finançament de Catalunya és que aquest es nodreix dels impostos que el sistema de finançament reconeix a les comunitats de règim comú i són generats al seu territori.

Però no funciona així.

El sistema de finançament comú certament reconeix a les comunitats d'aquest règim, de forma global, els següents impostos, que es poden classificar en dos grans grups:

- a) Impostos estatals cedits gestionats directament per la Generalitat. La Generalitat els recapta d'acord amb la normativa estatal i la de cessió amb els marges de maniobra que veurem posteriorment (impostos cedits no subjectes a liquidació):
 - Impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats.
 - Impost sobre successions i donacions.
 - Tributs sobre el joc.
 - Taxes afectes als serveis transferits.
 - Impost sobre les vendes detallistes de determinats hidrocarburs.
 - Impost especial sobre determinats mitjans de transport.
- b) Impostos estatals cedits i gestionats per l'Estat (impostos cedits subjectes a liquidació):
 - La tarifa autonòmica de l'IRPF, calculada sobre una base d'igualtat normativa.
 - Cessió del 50 % de la recaptació per l'IVA estimada per un mètode indicari (basat en índexs).
 - Cessió del 58 % de la recaptació líquida pels impostos especials de fabricació sobre la cervesa, sobre el vi i begudes fermentades, sobre productes intermedis, sobre l'alcohol i begudes derivades, sobre hidrocarburs i sobre les labors del tabac. També estimada per un mètode indicari.
 - Cessió del 100 % de la recaptació líquida per l'impost sobre l'electricitat.

La suma d'aquests conceptes constitueix el que s'anomena legalment la *capacitat tributària* i està calculada per l'Estat en relació amb cada comunitat. Aquest concepte és, en realitat, la suma d'uns càlculs teòrics per cada tribut cedit.

Aquest agregat no coincideix necessàriament amb la recaptació real dels tributs cedits a les autonomies, sinó que intenta aproximar, d'una manera molt millorable en el cas dels tributs cedits gestionats directament per la Generalitat, els ingressos que els territoris haurien obtingut si s'hagués aplicat a tot Espanya una escala tributària comuna per a cada impost. D'aquesta manera s'evita que les polítiques d'unes comunitats afectin directament les altres, encara que indirectament sempre acabin sent afectades perquè els contribuents acaben prenent després les seves pròpies decisions.

Ara bé, de tota aquesta recaptació teòrica calculada per Catalunya només el 25 % va directament a la Generalitat sense cap filtre d'anivellament. El 75 % restant passa a formar part d'una cistella comuna amb la resta de comunitats i es distribueix per part de l'Estat entre totes les CCAA. Ho explicarem posteriorment amb un cert deteniment.

L'única excepció a aquest mecanisme és l'impost sobre el patrimoni, que és un impost cedit gestionat directament per la Generalitat però no subjecte a cap anivellament.

A continuació exposem l'estructura dels ingressos de la Generalitat de l'any 2022.

TAULA 5. PROCEDÈNCIA DELS INGRESSOS LIQUIDATS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA (2022) (MILIONS D'EUROS)

	2022
IMPOSTOS CEDITS NO SUBJECTES A LIQUIDACIÓ	4.930,9
IMPOSTOS CEDITS SUBJECTES A LIQUIDACIÓ	21.432,4
TRANSFERÈNCIES MODEL DE FINANÇAMENT	-1.039,0
TOTAL MODEL DE FINANÇAMENT	25.324,3
IMPOSTOS PROPIS	359,2
TAXES, PREUS PÚBLICS I ALTRES INGRESSOS (EXCEPTE TAXA JOC)	1.339,4
TRANSFERÈNCIES CORRENTS (SENSE PIE NI FEAGA)	3.329,1
INGRESSOS PATRIMONIALS	38,8
ALIENACIÓ INVERSIONS REALS	8,1
TRANSFERÈNCIES DE CAPITAL	1.565,0
TOTAL NO MODEL DE FINANÇAMENT	6.639,6
TOTAL INGRESSOS NO FINANCERS (SENSE PIE NI FEAGA)	31.963,9

Font: Departament d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya. S'exclouen els PIE i FEAGA, perquè la Generalitat només fa d'intermediari i no té cap marge de decisió. Taula: elaboració pròpia.

Llegenda: PIE = participació en els ingressos de l'Estat dels ens locals. FEAGA = Fons europeu agrícola de garantia agrària.

LA CAPACITAT NORMATIVA DE LA GENERALITAT SUPOSA, EN CONJUNT, UN MÀXIM DEL 5 % DELS SEUS INGRESSOS TOTALS. AQUESTA ÉS LA SEVA AUTONOMIA FINANCERA REAL

De l'observació de la Taula 5 ja es desprenen algunes conclusions:

- El 79,2 % dels recursos públics de la Generalitat depèn del model de finançament. De la resta, el 15,3 % són transferències de l'Estat (excepte una molt petita part que procedeix de la UE). En definitiva, l'Estat proporciona el 94,5 % dels recursos de la Generalitat.
- La major part de les transferències són finalistes. És a dir, es concedeixen amb condicionants molt estrictes respecte a la seva aplicació final.
- Els impostos propis (creats i gestionats per la mateixa Generalitat) només representen l'1,1 % del total dels ingressos.

Certament, les CCAA tenen una capacitat normativa limitada sobre alguns dels impostos cedits. Les més importants es refereixen al tram autonòmic de l'IRPF, en el qual poden canviar l'escala de l'impost, i també sobre el mínim personal i familiar amb un màxim del 10 %, o la deducció per habitatge. En els impostos sobre successions i donacions i patrimoni tenen també algunes competències quant a deduccions i bonificacions i altres aspectes²¹. En conjunt, aquesta capacitat normativa limitada suposava un 3,6 % dels ingressos el 2021²². En total, conjuntament amb els ingressos propis, estem parlant d'un 4,5-5 % com a màxim del total d'ingressos de la Generalitat. Aquesta és la real autonomia financera de la Generalitat.

4.1.2 COM FUNCIONA EL MECANISME D'ANIVELLAMENT? (O, MÉS PRÒPIAMENT, DE SOBREENIVELLAMENT)

En aquest punt i en successius utilitzarem sovint el terme *aportacions de l'Estat* o similars. Legalment no hi ha res a objectar, ja que la titularitat legal dels impostos és de l'Estat, però econòmicament parlant és equívoc. En realitat, les aportacions de l'Estat no són tals, sinó que, més pròpiament, ho són dels territoris amb saldo fiscal negatiu (amb dèficit fiscal) o, si es prefereix, dels habitants que hi resideixen. Per simplicitat, ens quedem amb el terme descrit, però hauríem de ser conscients que realment estem parlant de transferències fiscals entre territoris, i particularment de territoris amb dèficit a territoris amb superàvit.

El primer filtre d'anivellament: el Fons de garantia dels serveis públics fonamentals

Com dèiem abans, el 25 % de la suma dels conceptes fiscals cedits per l'Estat de cada comunitat (capacitat tributària) resta a disposició de la comunitat que els genera, però el 75 % restant passa a formar part d'una cistella que es distribueix entre totes les comunitats, constituint així el primer filtre d'anivellament. A aquest 75 %, l'Estat hi afegeix una quantitat que no arriba al 10 % del total del fons i que es va constituir al principi del sistema i que es va actualitzant cada any en funció d'un índex de recaptació.

Mitjançant aquest fons, l'Estat redistribueix aquell 75 % de la capacitat tributària total més l'aportació estatal entre totes les comunitats d'acord amb uns criteris basats en la població, però amb determinats ajustos (població ajustada). Aquests ajustos estan marcats principalment per l'edat sota diversos criteris, de manera que al final es produeix una sobreponderació dels territoris en funció, principalment, del seu grau d'envelliment. Per exemple, Castella i Lleó o Galícia veuen augmentada la seva població natural en un 8,6 % i 7,8 %, respectivament. En teoria es justifiquen sobre una major necessitat de serveis públics per aquesta raó, encara que després veurem com determinats factors inductors també de majors necessitats de serveis públics no són tinguts en compte.

²¹ Una visió més completa es pot consultar a la web del Departament d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, concretament a l'apartat de les competències autonòmiques. Vegeu: <https://economia.gencat.cat/ca/ambits-actuacio/tributs/tributs-generalitat/competencies/>

²² Aquest percentatge es dedueix de l'estimació que fa l'Autoridad Independiente de Responsabilidad Fiscal (AIReF) a l'Observatorio Económico-Financiero de las CCAA.

A continuació presentem la relació entre la població real i l'ajustada.

TAULA 6. RELACIÓ ENTRE LA POBLACIÓ AJUSTADA I LA POBLACIÓ REAL (2021)

	POBLACIÓ AJUSTADA / POBLACIÓ REAL
CATALUNYA	97,6%
GALÍCIA	107,8%
ANDALUSIA	98,0%
ASTÚRIES	106,5%
CANTÀBRIA	101,4%
LA RIOJA	102,8%
MÚRCIA	98,2%
VALÈNCIA	97,3%
ARAGÓ	106,5%
CASTELLA-LA MANXA	103,6%
CANÀRIES	101,9%
EXTREMADURA	105,0%
BALEARS	99,3%
MADRID	96,7%
CASTELLA I LLEÓ	108,6%
ESPANYA	100,0%

Font: Ministerio de Hacienda y Función Pública: *Informes sobre la financiación definitiva de las comunidades autónomas a través del sistema de financiación*, any 2021. Taula: elaboració pròpia.

A més, cal esmentar que en aquest càlcul en cap moment es té en compte la població flotant, que en les comunitats turístiques pot tenir la seva importància, principalment en despeses sanitàries i de manteniment de les infraestructures públiques.

Com ja s'ha dit, les comunitats forals no participen d'aquest sistema, raó per la qual no formen part del quadre anterior. D'aquest ja es dedueix que aquest primer filtre introdueix un biaix a favor dels territoris amb població més envellida en detriment dels territoris més dinàmics, principalment els de l'àrea mediterrània i Madrid. Catalunya perdia 1.522,4 M€ de la seva capacitat tributària l'any 2021²³.

Ara bé, com després veurem, malgrat el biaix ja esmentat d'aquest primer filtre, per si mateix aquest fons només aconsegueix anivellar els territoris però mantenint entre ells una mínima ordinalitat gràcies al 25 % que resta en mans de cada comunitat, de manera que no s'altera substancialment l'ordre que la capacitat tributària estableix entre les comunitats. Si l'anivellament es quedés aquí podríem dir que es combinarien dos criteris que mai acaben de lligar-se bé,

**EL FONS DE GARANTIA
DELS SERVEIS PÚBLICS
FONAMENTALS SUPOSA
UN PRIMER FILTRE
D'ANIVELLAMENT DELS
INGRESSOS QUE, MITJANÇANT
EL MECANISME DE LA
POBLACIÓ AJUSTADA,
INTRODUEIX UN PRIMER BIAIX
A FAVOR D'UNS TERRITORIS
I EN DETRIMENT D'ALTRES**

la solidaritat i l'ordinalitat, si més no una ordinalitat nominal, sense tenir en compte el diferent cost de la vida.

Els desequilibris i les arbitriarietats del sistema es produeixen de forma molt acusada amb els restants mecanismes.

El Fons de suficiència global

El Fons de suficiència global no surt ja dels impostos cedits a les CCAA. Resulta tant d'una redistribució entre comunitats com d'una aportació directa de l'Estat resultat de la negociació de la darrera revisió del sistema. És un autèntic calaix de sastre:

- Es tracta d'un fons que té com a objectiu garantir que cap comunitat autònoma no perdi recursos amb el procés d'anivellament anterior i que totes experimentin un guany pel nou model. Per tant, aquest fons garanteix l'*statu quo* del 2009, és a dir, els resultats de l'antic model del 2009 més el que correspon a cada comunitat d'uns recursos addicionals aportats pel Govern central. Això es va «vestir» amb un càlcul per la diferència, positiva o negativa, entre unes suposades necessitats

23 Darrera data publicada.

globals de finançament de cada comunitat a l'any base (2009) i la suma de la seva capacitat tributària, més la transferència positiva o negativa del Fons de garantia dels serveis públics fonamentals, el mateix any base (2009), actualitzat després per un índex que pretén reflectir l'evolució de la recaptació amb el pas del temps.

- Però encara n'hi ha més. Per raó d'una disposició a la llei de finançament de les comunitats de règim comú, mitjançant ajustos en aquest fons l'Estat reté tots els increments de tipus d'IVA i d'impostos especials produïts des del 2010 (dues pujades). Catalunya entre els anys 2010 i 2021 ha deixat de rebre prop de 13.000 M€ per aquest mecanisme concret, segons la conselleria d'Economia. Igual que ha passat a la resta de les CCAA comunes, Catalunya no s'ha beneficiat dels augments de tipus, dels quals sí que se n'ha beneficiat l'Administració central.
- A més, incorpora el finançament de les competències no homogènies (exemple: en el cas català, Mossos d'Esquadra, institucions penitenciàries o l'administració dels mitjans humans i materials de la justícia, entre d'altres).

Per l'aplicació d'aquest fons Catalunya perd 1.972,3 M€ descomptant les competències no homogènies. Aquest fons desvirtua totalment l'ordinalitat i provoca un sobreanivellament en moltes comunitats.

Els fons de convergència (I): Fons de cooperació

És un fons que va adreçat a aquelles comunitats autònomes que tenen un PIB per càpita inferior al 90 % de la mitjana o una densitat de població inferior al 50 % de la mitjana o que, tenint un creixement de la població inferior al 90 % de la mitjana estatal, tinguin una baixa densitat de població. Les variables utilitzades per al repartiment d'aquest fons entre les comunitats beneficiàries són la població relativa i el PIB per càpita. És un fons aportat per l'Estat. Catalunya no hi participa i, per tant, no recupera res de la capacitat tributària perduda.

Els fons de convergència (II): Fons de competitivitat

També aportat per l'Estat. El Fons de competitivitat està destinat a aquelles comunitats autònomes que tenen un finançament per càpita inferior a la mitjana o inferior al seu índex de capacitat fiscal i té per objecte reduir les diferències en els recursos per càpita de les CCAA i incentivar l'autonomia i la capacitat fiscal. Aquest fons es distribueix entre les comunitats autònomes beneficiàries segons la seva població ajustada relativa. En la pràctica està subjecte a una sèrie de límits que impedeixen que

**EL FONTS DE SUFICIÈNCIA
GLOBAL REFLECTEIX
LA PROTECCIÓ DE LES
COMUNITATS BENEFICIADES
AMB L'STATU QUO ANTERIOR.
AQUEST FONTS DESVIRTUA
TOTALMENT L'ORDINALITAT
I PROVOCA UN CLAR
SOBREANIVELLAMENT
EN FAVOR D'ALGUNES
COMUNITATS I EN
PERJUDICI D'ALTRES**

aquesta redistribució sigui molt efectiva, de manera que les diferències acumulades per la combinació dels tres fons anteriors persisteixen. Catalunya només recupera 1.131 M€ dels que es perdien amb els altres fons.

Els efectes globals a Catalunya del sistema de finançament: sobreanivellament

La Taula 7 ens permet comparar la situació de partida quant a la recaptació per habitant (capacitat fiscal), els recursos totals per habitant²⁴ en termes nominals i igualant el poder adquisitiu del diner (a paritat de poder adquisitiu, PPA), sempre a igualtat de competències entre les diferents autonomies i sense exercici de la capacitat normativa (les facultats impositives de cada autonomia).

²⁴ Més exactament representaria la recaptació teòrica per habitant dels impostos que formen part del model de finançament en un supòsit d'igualtat de competències i de no exercici de la capacitat normativa sobre els impostos i aplicant la metodologia de càlcul establerta pel model.

TAULA 7. RESULTAT DEL MODEL DE FINANÇAMENT DEL 2021

	CAPACITAT FISCAL			RECURSOS TOTALES			RECURSOS TOTALES AMB PPA		
	€/HAB.	ÍNDEX	ORDENACIÓ	€/HAB.	ÍNDEX	ORDENACIÓ	€/HAB.	ÍNDEX	ORDENACIÓ
CATALUNYA	3.153	117,7	3	2.848	97,9	10	2.558	87,9	14
GALÍCIA	2.369	88,4	10	3.251	111,7	7	3.429	117,8	6
ANDALUSIA	2.141	79,9	13	2.724	93,6	13	2.863	98,4	11
ASTÚRIES	2.628	98,1	6	3.293	113,2	5	3.651	125,5	3
CANTÀBRIA	2.849	106,3	5	3.632	124,8	1	3.572	122,7	5
LA RIOJA	2.580	96,3	8	3.365	115,6	4	3.628	124,7	4
MÚRCIA	2.203	82,2	12	2.714	93,3	14	2.790	95,9	13
VALÈNCIA	2.561	95,6	9	2.691	92,5	15	2.821	96,9	12
ARAGÓ	2.895	108,0	4	3.270	112,4	6	3.306	113,6	7
CASTELLA-LA MANXA	2.210	82,5	11	2.947	101,3	8	3.264	112,2	9
CANÀRIES	1.123	41,9	15	2.818	96,8	12	3.305	113,6	8
EXTREMADURA	1.931	72,1	14	3.422	117,6	2	4.153	142,7	1
ILLES BALEARS	3.248	121,2	2	2.910	100,0	9	2.867	98,5	10
MADRID	3.769	140,7	1	2.834	97,4	11	2.412	82,9	15
CASTELLA I LLEÓ	2.620	97,8	7	3.411	117,2	3	3.921	134,7	2
TOTAL	2.679	100,0		2.910	100,0		2.910	100,0	

Font: Departament d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, el qual reproduïx informació del Ministerio de Hacienda y Función Pública. Liquidació del model de finançament del 2021. Taula: extreta de la nota de premsa de la Generalitat de Catalunya.

El quadre anterior ens indica com Catalunya parteix d'una capacitat recaptatòria, referida als impostos cedits pel sistema de finançament a les comunitats en les proporcions establertes, de 3.153 €/habitant, superior en un 17,7 % a la mitjana estatal, que és de 2.679 €/habitant. Un cop aplicats els mecanismes d'anivellament, es passa a estar per sota la mitjana, 2.848 €/habitant, un 2,1 % per sota de la mitjana, que és de 2.910 €/habitant (augmentada per raó de les aportacions estatals). I si es tinguessin en compte les diferències interregionals de preus, és a dir, posant les quantitats resultants a igualtat de poder adquisitiu, Catalunya se situa en penúltima posició en recursos per habitant, un 12,1 % per sota de la mitjana.

És molt il·lustratiu comparar el canvi de les situacions de cada comunitat a partir de la situació inicial i de l'aplicació dels fons d'anivellament anteriorment esmentats. El gràfic següent ens permet fer-ho.

El gràfic està centrat entorn de la mitjana de recursos per habitant (línia transversal negra). Les barres blaves representen la situació de partida que, simplificant, seria la recaptació per habitant de cada territori (capacitat tributària). La línia verda discontinua representaria els recursos per habitant que resultarien en el cas que l'anivellament es limités al primer filtre d'anivellament, el Fons de garantia dels serveis públics fonamentals. Com es pot observar, el pendent inicial queda molt suavitzat i es fa gairebé pla (un anivellament molt intens), però manté

un suau pendent que permet una mínima ordinalitat. La línia vermella contínua són els recursos finals nominals després d'aplicar la resta de fons (Fons de suficiència, Fons de cooperació i Fons de competitivitat). Aquí ja s'observen unes oscil·lacions difícilment comprensibles amb unes comunitats àmpliament beneficiades (Cantàbria, Aragó, Astúries, Extremadura, Castella i Lleó, Galícia i La Rioja) i unes altres molt perjudicades (Madrid, Catalunya, Balears i València) respecte a la situació de partida. La raó d'aquestes oscil·lacions es troba principalment en l'aplicació dels fons de suficiència i els altres fons. La línia lila discontinua representa els recursos finals per càpita a paritat de poder adquisitiu (PPA), és a dir, tenint en compte els diferents nivells del cost de la vida entre les diferents comunitats²⁵.

El resultat de tot plegat és un seguit d'inadmissibles diferències i arbitrarietats, fins i tot entre territoris del règim comú, deixant a banda les forals:

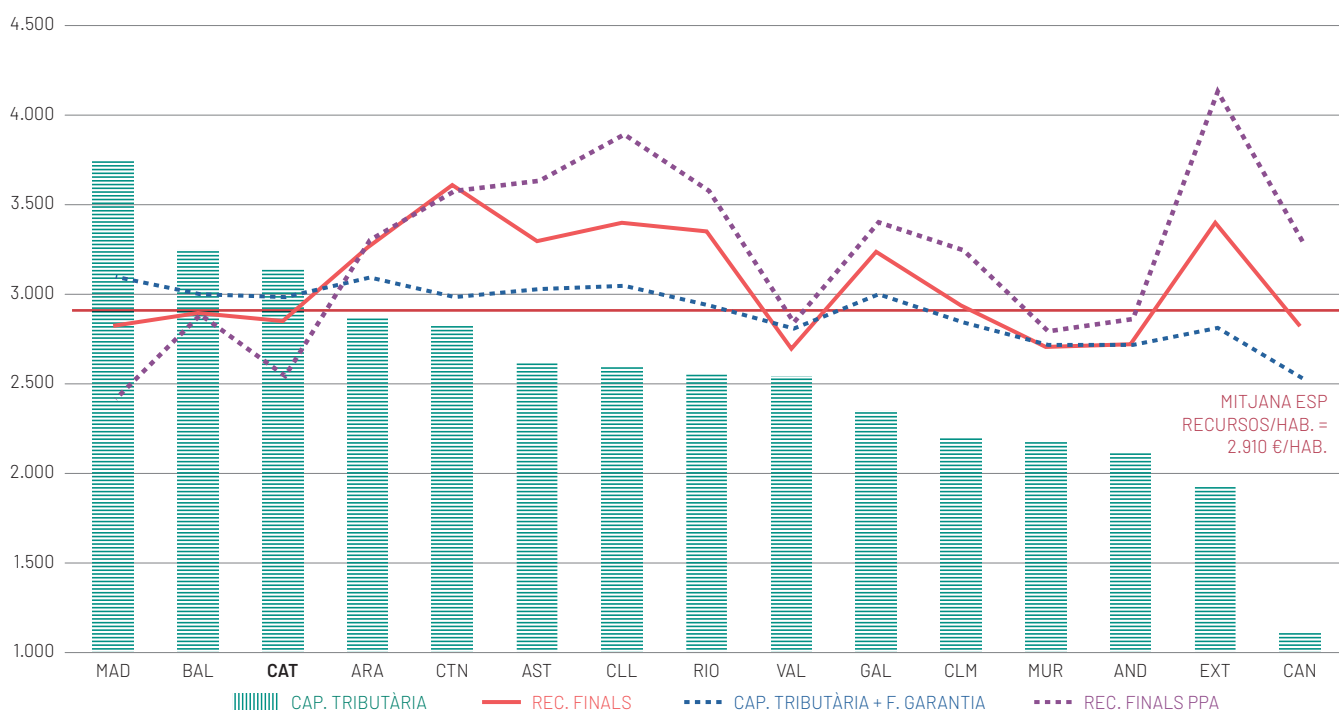
- D'entrada, es desvirtua totalment l'ordinalitat: aquells que més contribueixen queden en situació pitjor que els beneficiats per la redistribució. És un contrasentit total i contrari a qualsevol criteri equitatiu que els ciutadans de les comunitats contribuents quedin en pitjor situació que els de les receptors.

²⁵ Com que l'INE no publica aquestes paritats de poder adquisitiu entre els diferents territoris, s'han calculat a partir d'estimacions privades elaborades per acadèmics.

- Es produeix un clar sobreanivellament en determinades comunitats que les fa estar sobrefinançades respecte a la resta.
- Hi ha diferències exagerades entre les més beneficiades i les més perjudicades, fins i tot entre les CCAA de règim comú. Un resident a Cantàbria té un 35 % més de recursos per habitant que un valencià. I si ho mirem tenint en compte el cost de la vida, un extremeny té un 72 % més de recursos per habitants que un madrileny.
- Es beneficia principalment els territoris més petits, envellits i poc poblats en detriment dels més dinàmics i complexos demogràficament (Extremadura, Castella i Lleó, Cantàbria, Castella - la Manxa, Galícia i Astúries).
- Arbitrarietat: determinats territoris amb recaptació superior a la mitjana després de l'anivellament encara milloren el seu avantatge respecte als altres (Cantàbria i Aragó).
- Arbitrarietat: territoris amb recaptació inferior a la mitjana després de l'anivellament encara estan més per sota de la mitjana (València).

EL RESULTAT FINAL DEL SISTEMA DE FINANÇAMENT ÉS UN SEGUIT D'INADMISSIBLES DIFERÈNCIES I ARBITRARIETATS ENTRE ELS TERRITORIS DEL RÈGIM COMÚ, DEIXANT DE BANDA LES DEL RÈGIM FORAL

GRÀFIC 7. RECURSOS SFA PER HABITANT (2021)



Font: Departament d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, el qual reproduïx informació del Ministerio de Hacienda y Función Pública. Liquidació del model de finançament del 2021. Gràfic: elaboració pròpia.

Llegenda (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Balears (BAL), Catalunya (CAT), Aragó (ARA), Cantàbria (CTN), Astúries (AST), Castella i Lleó (CLL), La Rioja (RIO), València (VAL), Galícia (GAL), Castella - la Manxa (CLM), Múrcia (MUR), Andalusia (AND), Extremadura (EXT) i Canàries (CAN).

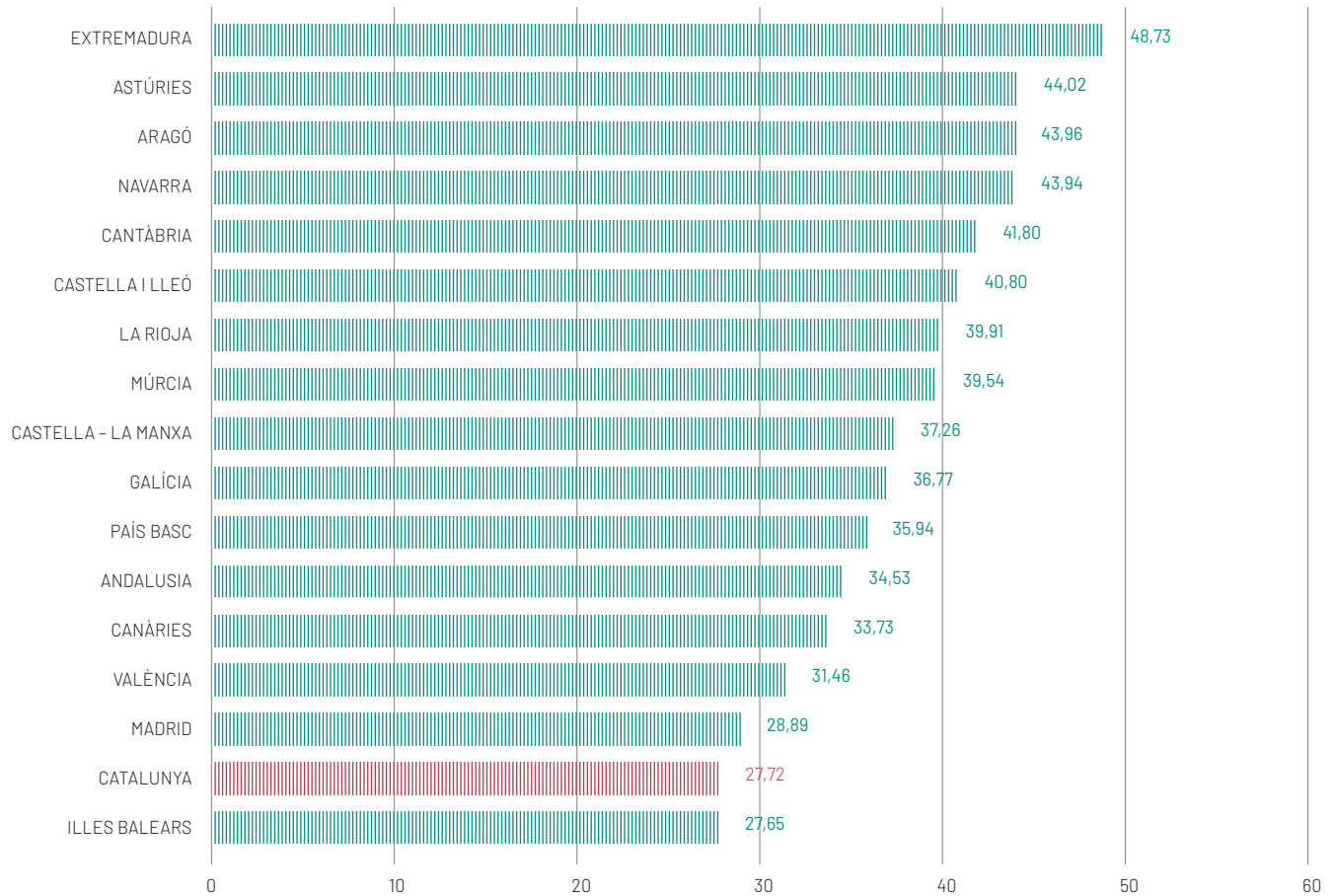
Notes: SFA = sistema de finançament autonòmic. Cap. tributària = capacitat tributària. Cap. tributària + F. garantia = capacitat tributària + Fons de garantia de serveis públics fonamentals. Rec. finals PPA = recursos finals de la paritat de poder adquisitiu.

El sobreanivellament d'algunes comunitats constitueix un incentiu pervers i pot desincentivar una gestió eficient de la productivitat. Un exemple evident s'intueix quan s'observen les diferències en el nombre d'empleats en l'Administració autonòmica:

Es pot observar de forma meridiana com les comunitats més beneficiades pel sistema tendeixen a augmentar el nombre d'empleats del sector públic al seu càrrec, mentre que les més perjudicades són especialment conservadores en aquest aspecte. Els actuals criteris d'anivellament introdueixen, en la pràctica, seriosos biaixos a favor de la població d'aquests territoris, permetent-hi una prestació dels serveis públics bàsics (sanitat, educació i serveis socials, principalment) més generosa i amb millor qualitat.

EL SOBREANIVELLAMENT D'ALGUNES COMUNITATS CONSTITUEIX UN INCENTIU PERVERS I POT DESINCENTIVAR UNA GESTIÓ EFICIENT DELS RECURSOS PÚBLICS

GRÀFIC 8. EMPLEATS PÚBLICS DE LES CCAA (EMPLEATS X 1.000 HAB.)



Font: Ministerio de Hacienda y Función Pública: *Boletín Estadístico del personal al servicio de las Administraciones Públicas*, juliol del 2022. Gràfic: elaboració pròpia.

Els criteris absents de l'anivellament

Com s'ha dit abans, el repartiment del 75 % acumulat de la cistella d'impostos transferits de les comunitats del règim comú es fa en base al criteri ja explicat de la població ajustada i que en si mateix ja prima principalment els territoris més envellits. Això, teòricament, és perquè aquest expressa millor les necessitats d'aquests territoris, i en part això és així. Però analitzant les principals mancances dels nostres serveis públics observem absències més que notables entre els criteris de repartiment que fan pensar que aquest biaix a favor de l'edat no és ni hauria de ser l'únic.

26 Aquest fenomen també influeix a l'hora de calcular les dades sobre pobresa. La comparativa entre territoris dels índexs de pobresa serien molt diferents si es tingués en compte. Ho veurem a l'apartat 5, sobre solidaritat.

27 Sobre els metges d'assistència primària, vegeu l'article d'Alejandro Maisanaba: «Este es el sueldo de los médicos de Atención Primaria por comunidades autónomas», *La Razón*, 3-10-2020. Vegeu: <https://www.larazon.es/sociedad/20200930/ai3xh6up55aavp6sci4iygloo4.html>

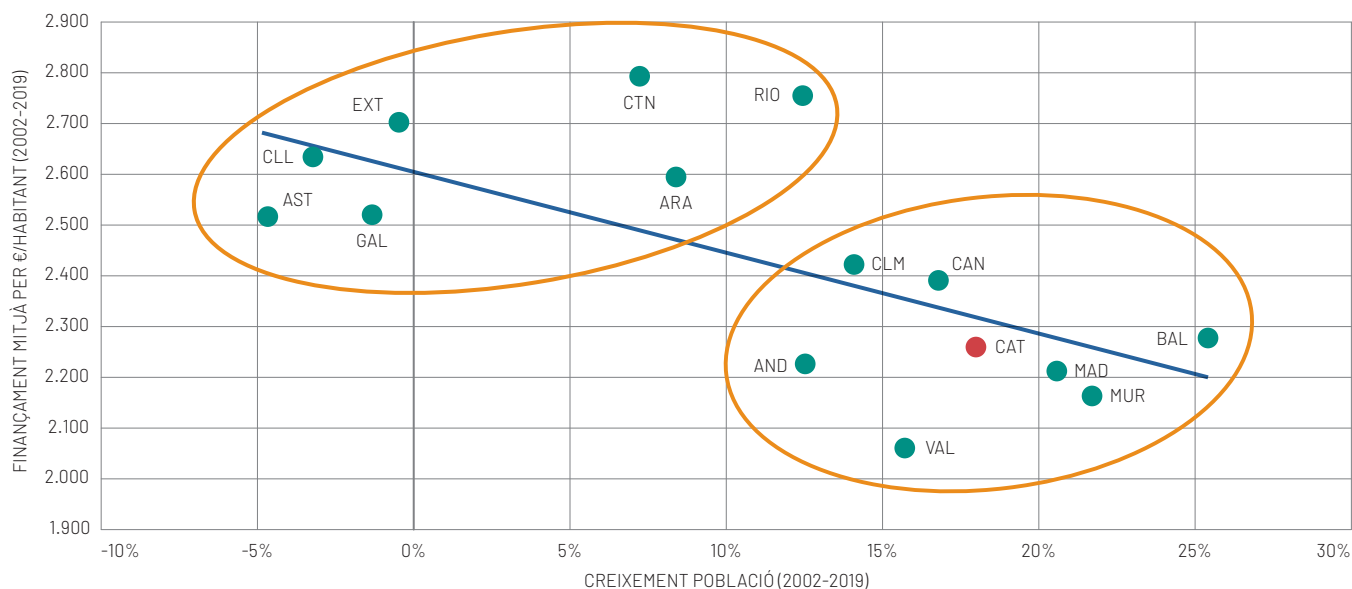
Sobre les infermeres/-ers, vegeu l'article de Sofia Sánchez: «¿Cuánto cobra un enfermero en España? 1.000 euros de salario base, aunque puede llegar a los 2.000 euros», *Business Insider*, 24-8-2019. Vegeu: <https://www.businessinsider.es/cobra-media-enfermero-espana-476791>

Sobre mestres de primària, vegeu l'article d'Eva del Amo: «¿Cuál es el sueldo medio de un profesor en España? Diferencias salariales docentes por Comunidades Autónomas», web *aprendemas.com*, 2-3-2023. Vegeu: <https://www.aprendemas.com/es/blog/mundo-educativo/cual-es-el-sueldo-medio-de-un-profesor-en-espana-diferencias-salariales-docentes-por-comunidades-autonomas-167499>

Un dels criteris que més sentit tindria seria el del diferent cost de la vida entre territoris. És obvi que els preus de molts productes i serveis són diferents segons quin sigui el lloc de residència. Només cal pensar en els costos atribuïbles a l'habitatge, per posar un exemple a l'abast de tothom. És un criteri àmpliament reivindicat i acceptat entre molts especialistes en finançament territorial, però l'Estat mai ha posat cap interès per tenir-lo en compte. De fet, mai ha calculat aquestes diferències malgrat que l'INE posseeix prou dades per fer-ho mitjançant la *Encuesta anual de presupuestos familiares* o la mateixa elaboració de l'índex de preus al consum. I, en canvi, la importància de tenir-ho en compte o no és la diferència entre poder retribuir els metges, infermeres o educadors d'acord amb aquest diferent cost de la vida i evitar que es produeixin fugues cap a altres territoris amb menor cost o amb millor retribució (cas de diversos països europeus)²⁶. De fet, Catalunya és una de les comunitats on pitjor es retribueixen aquestes professions²⁷.

Una altra opció seria introduir un ajust en funció de l'evolució quantitativa de la població resident de cada comunitat. Una característica perversa de l'actual model de finançament és que, per raó del mecanisme de distribució del 75 % entre totes les comunitats, està totalment esbiaixat a favor de les comunitats més estancades poblacionalment, amb algunes distorsions provocades per l'arbitrarietat del Fons de suficiència i els dos fons de convergència (casos de Cantàbria i La Rioja). Així es pot observar clarament en el gràfic següent.

GRÀFIC 9. DIFERÈNCIES DE FINANÇAMENT ENTRE COMUNITATS SEGONS LA SEVA DEMOGRAFIA



Font: Instituto Nacional de Estadística i Fundación de Estudios de Economía Aplicada (FEDEA), la qual va publicar l'informe *La evolución de la financiación de las comunidades autónomas de régimen común, 2002-2020* (2022), d'Ángel de la Fuente. Gràfic: elaboració pròpia.

És important constatar com allà on la població ha augmentat més, a més de rebre menys finançament, ha calgut fer front a l'augment de capacitat dels serveis —més escoles, hospitals—, mentre que allà on la població ha crescut poc o inclús ha minvat tot el finançament rebut s'ha pogut dedicar a la millora de la provisió de serveis sense especial pressió per augmentar-ne²⁸. Això explica moltes de les diferències injustificables que es produeixen entre comunitats, fins i tot dins del sistema de finançament comú.

Un altre criteri —aquest alternatiu a l'anterior— no tingut en compte és el de la immigració. Qualsevol mestre coneix perfectament com la immigració tensa el sistema educatiu, especialment als centres i poblacions amb major proporció i diversitat. De fet, la segregació escolar, les dades d'abandonament escolar, els percentatges d'alumnes que només han completat l'ESO o menys, les taxes de ni-nis²⁹ i la mediocritat en els rendiments escolars (per exemple, les proves PISA) tenen la seva justificació principalment en aquest fet. Catalunya és el territori que ha rebut l'impacte migratori més elevat d'Europa en termes relatius en els darrers vint anys, i particularment d'alumnat extracomunitari. Després de les Balears, és la comunitat que té un major percentatge d'alumnat estranger i, a més, segueix una tendència creixent. Les necessitats que es deriven d'aquest fet estan totalment absents del sistema de finançament.

Una situació similar es dona amb les matriculacions universitàries. En el cas de Catalunya, l'evolució de les matrícules no evoluciona d'igual manera que la població, entre altres raons perquè les universitats catalanes atreuen molts estudiants d'altres comunitats i estrangers. Catalunya és el territori on les matriculacions universitàries han augmentat més de tot l'Estat. Tampoc això és tingut en compte en el finançament autonòmic. Aquesta és una de les raons per les quals les universitats catalanes són les pitjors finançades de tot l'Estat. Malgrat això, els seus resultats són prou correctes, com demostren les seves posicions en els principals rànquings mundials.

Una altra situació sobre la qual hi ha un extens silenci, tant en el que respecta a les dades estadístiques com al debat públic, és l'anomenat *turisme sanitari*. No només consisteix en l'impacte que el turisme estacional pot tenir sobre el nostre sistema de salut per l'afluència de turistes a les nostres ciutats i costes, particularment en determinades èpoques de l'any, sinó també en el volum de persones residents en altres països que, aprofitant la generosa regulació de la sanitat espanyola amb laxos requeriments d'empadronament, es desplacen amb la finalitat expressa de ser tractades d'alguna malaltia de la quals, per diferents raons, no poden ser tractades al seu país o fer-ho els resulta inabordable o suposaria un greu perjudici econòmic. Experts en el nostre sistema de salut, com l'economista Guillem

LES DIFERÈNCIES EN ELS NIVELLS DE FINANÇAMENT DE LES DIFERENTS COMUNITATS REFLECTEIXEN TANT ALGUNS CRITERIS APLICATS COM L'ABSÈNCIA D'ALTRES QUE TAMBÉ SERIEN INDICATIUS, EN CAS D'APLICAR-SE, DE MAJORS NECESSITATS DE FINANÇAMENT

López Casasnovas, bon coneixedor d'aquest després de molts anys d'estudiar el sistema sanitari català, s'ha fet ressò del problema que representa per a les llistes d'espera i el finançament «el turisme sanitari de gent molt pobra que mig s'arruïna comprant bitllets d'avió perquè famílies senceres amb nens malalts, molt malalts, en darrera esperança de supervivència, siguin atesos als centres sanitaris públics. L'ajuntament empadrona, el Govern dona targeta sanitària i els proveïdors —hospitals, centres de salut— fan el que poden, com amb la resta de ciutadans. L'elevat cost d'aquests tractaments, però, no es reflecteix després ni amb més finançament autonòmic, ni amb més diners als hospitals ni amb cap ampliació de plantilles que minori la llista d'espera»³⁰. El finançament autonòmic no recull cap compensació sobre els territoris més afectats per aquest fenomen, ni tan sols en els —pocs— casos en què el sistema estatal de salut pot rescabalar-se del cost dels tractaments per part dels altres sistemes sanitaris dels països de residència dels pacients.

La llista de criteris absents podria allargar-se. Tots ells determinen necessitats diferencials respecte a altres territoris que no són tingudes en compte per l'actual sistema de finançament. I això es paga en forma de serveis públics mediocres o de qualitat deficient.

28 Aquest paràgraf ha estat un suggeriment explícit de l'economista Jordi Angusto Zambrano, per més que la responsabilitat de la seva inclusió és totalment de l'autor.

29 Població no ocupada de 15 a 24 anys que no cursa estudis.

30 Guillem López Casasnovas: «La immigració és la solució? Parlem-ne», *Ara*, 7-7-2023.

4.1.3 EL FINANÇAMENT I ELS SERVEIS PÚBLICS FONAMENTALS

La finalitat principal del sistema de finançament és que les comunitats autònomes puguin finançar els serveis bàsics fonamentals de l'estat del benestar. Aquests són: la sanitat, l'educació i la protecció social. Altres aspectes bàsics com les pensions o la protecció de l'atur se'ls ha reservat l'Estat i formen part de les cobertures prestades pel sistema de la Seguretat Social o el mateix Ministeri de Treball.

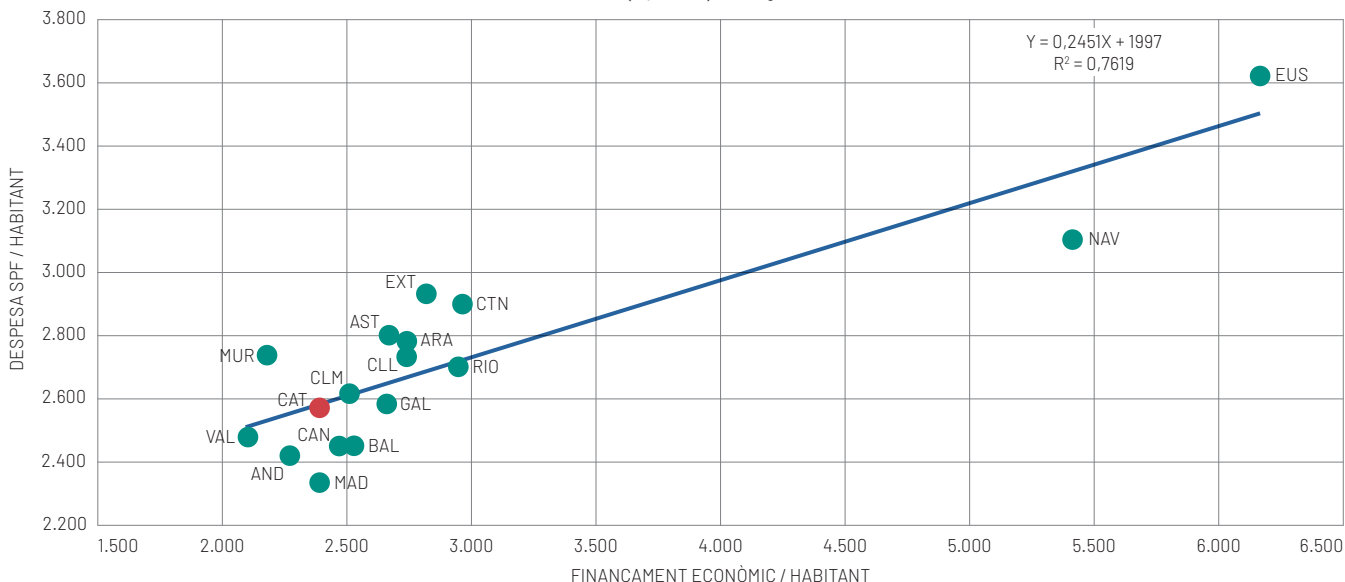
Per falta d'espai no podem fer aquí un repàs exhaustiu de les carències de la prestació dels diferents serveis públics, però tampoc ens aportarà res de nou. Si les autonomies presten els serveis bàsics i Catalunya té un finançament mediocre, que no té en compte algunes de les problemàtiques ja indicades, el resultat ineludible seran uns serveis de qualitat, com a molt, mediocres.

El sobreanivellament i les diferències vistes anteriorment en el finançament no són neutres. Com era d'esperar es traslladen a la despesa que es realitza en cadascun dels serveis públics fonamentals. El gràfic següent analitza la relació entre la despesa per habitant en aquestes tres

LES DIFERÈNCIES EN EL FINANÇAMENT AUTONÒMIC ES TRASLLADEN ALS DIFERENTS NIVELLS EN LA PRESTACIÓ DELS SERVEIS BÀSICS ALS CIUTADANS

necessitats bàsiques d'un estat del benestar i el finançament autonòmic rebut entre els anys 2011 i 2020. El període està triat per raó de la màxima disponibilitat de dades completes i per correspondre al període des de la darrera revisió del sistema de finançament.

GRÀFIC 10. DESPESA EN SERVEIS PÚBLICS FONAMENTALS (€/HAB.). MITJANES 2011-2020



Font i gràfic: elaboració pròpia a partir de les dades de despesa pública de les comunitats autònomes publicades pels ministeris de Sanitat i Educació espanyols i, pel que fa a la despesa social, per l'Asociación de Directores y Gerentes de Servicios Sociales.

Llegenda (per ordre alfabètic): Andalusia (AND), Aragó (ARA), Astúries (AST), Balears (BAL), Canàries (CAN), Cantàbria (CTN), Castella i Lleó (CLL), Castella - la Manxa (CLM), Catalunya (CAT), Euskadi (EUS), Extremadura (EXT), Galícia (GAL), Madrid (MAD), Múrcia (MUR), Navarra (NAV), La Rioja (RIO) i València (VAL). Despesa SPF = despesa en serveis públics fonamentals.

S'OBSERVEN DUES LLIGUES DIFERENTS. LES COMUNITATS FORALS, D'UNA BANDA, ES PODEN PERMETRE UNS SERVEIS PÚBLICS MOLT MÉS BEN FINANÇATS QUE LA RESTA

Es constata com la relació entre finançament i despesa en serveis bàsics és molt estreta. De les dades es desprèn que el 76 % de la variabilitat de la despesa entre les comunitats està justificada pel nivell de finançament. Un nivell de dependència tan alt que permet afirmar que la prestació dels serveis fonamentals està directament condicionada pel nivell del finançament. Això vol dir que el marge per a l'autonomia financera de cada comunitat és relativament estret. Molts treballs acadèmics han arribat a aquesta mateixa conclusió³¹.

També s'observen les dues lligues diferents en què juguen les comunitats. Les comunitats forals, d'una banda, amb un finançament per habitant molt millor que la resta, òbviament es poden permetre uns serveis públics més ben finançats, amb una despesa per habitant molt superior a la resta, molt especialment en el cas basc, tot i que no és equivalent, ja que la diferència de finançament permet a aquestes administracions invertir en altres àmbits diferents dels serveis públics bàsics (inversió pública, recerca...).

La resta, les comunitats de règim comú, estan en nivells assistencials inferiors, tot i que, entre elles, hi ha algunes diferències ostensibles respecte al nivell de finançament. Pel costat de les més beneficiades, les comunitats més petites amb menor creixement demogràfic (AST, EXT, CTN...) tenen millor relació entre la despesa i el finançament. Catalunya, com es pot observar, es troba just al mig del lloc que li correspon pel nivell de finançament, és a dir, sobre la mateixa línia de tendència. Altres dues comunitats perjudicades pel sistema, les Illes Balears i València, es troben per sota.

Destaca, pel costat negatiu, la Comunitat de Madrid, amb el nivell més baix de despesa per habitant comparat amb altres amb el mateix o inferior nivell de finançament, situació coherent, d'altra banda, amb les polítiques practicades pels governs d'aquella comunitat, poc partidàries dels serveis públics i molt de la provisió privada. Dedicarem tot el subapartat 4.3 sencer a la capitalitat de Madrid i a les moltes particularitats que això representa, però als purs efectes d'emmarcar la seva necessitat de finançament caldria matisar les casuístiques següents:

- Despesa en infraestructures. Les grans necessitats d'infraestructures li venen aportades per les inversions del Govern central. En l'apartat 4.2.3 es pot consultar la informació i els gràfics comparatius al respecte. De fet, la Comunitat de Madrid ha invertit de mitjana el 0,4 % del seu PIB en el període 2007-2021³², mentre que la mitjana de les comunitats és d'un 1,5 %.
- Analitzant altres capítols de despesa, cal constatar que Madrid és la comunitat amb major presència de l'escola privada no concertada. Ella sola suposa el 31 % de tots els alumnes de tot l'Estat que es poden permetre aquesta modalitat d'ensenyament sense cap finançament públic, i això quan el seu alumnat representa el 14,9 % del total. Però a més, és també una de les que més alumnes envia a l'escola privada concertada, amb menor cost públic per alumne. En definitiva, és la comunitat on té menys pes l'escola pública. Només el 54,6 % del total dels seus alumnes va a la pública, mentre que la mitjana de l'Estat és el 67,3 %. Això representa menors necessitats de despesa educativa que altres comunitats, atès que la primera no rep cap finançament públic i a la concertada el cost per alumne és ostensiblement inferior a la pública³³. Tot plegat significa prop d'un 13 % de cost per alumne inferior a la mitjana.
- Un altre factor diferencial es produeix en l'àmbit de la sanitat. En l'apartat 4.3.1 veurem la important presència de funcionaris de l'Estat, la majoria dels quals afiliats a

31 Ana Herrero, Rosa Urbanos: «Diferencias interregionales y autonomía de gasto», 2019. www.ief.es/docs/destacados/publicaciones/revistas/pgp/96_06.pdf; Francisco Pérez (dir.): Vicent Cucarella, Laura Hernández. (2015). *Servicios públicos, diferencias territoriales e igualdad de oportunidades*. Fundación BBVA.

32 Font: Ministerio de Hacienda, *Liquidación de presupuestos de las CC.AA.* S'han pres les dades de tot el període disponible. Vegeu: <https://serviciostelematicosex.hacienda.gob.es/SGCIEF/PublicacionLiquidaciones.aspx?menulnicio.aspx>

33 Dades del Ministerio de Educación del curs 2020-2021 corresponent a l'alumnat d'ensenyament de règim general. Vegeu: <https://www.educacionyfp.gob.es/gl/mc/igualdad/igualdad-cifras/educacion-y-formacion-profesional/alumnado-matriculad/alumnado-no-universitarias.html>

MADRID, PER RAÓ DE LA SEVA CAPITALITAT, PRESENTA UNES NECESSITATS DE DESPESA DIFERENCIADES. MADRID S'HA ANAT PERFILANT AMB UNA COMPOSICIÓ SOCIAL MÉS TOLERANT AMB POLÍTIQUES POC PARTIDÀRIES DELS SERVEIS PÚBLICS

diferents mútues de funcionaris al marge de la Seguretat Social. Concretament, MUFACE, ja que a data de 31 de desembre de 2021, entre mutualistes i beneficiaris, 256.442 persones eren usuaris de Madrid. A aquests s'hi haurien d'afegir els d'altres mutualitats de funcionaris: les dels jutges i magistrats (MUGEJU), amb 14.948 residents a Madrid, i la del personal militar (ISFAS), amb 101.498 titulars més beneficiaris. En total, sumen 372.888 persones residents a Madrid, un 5,5 % del total de la població, dels quals la major part utilitzen els serveis d'asseguradores privades concertades en lloc de l'INSS³⁴.

- Encara que sigui més residual quantitativament, per la seva capitalitat Madrid inverteix molt poc en cultura. Gran part de la despesa que s'hi realitza no la finança la comunitat, sinó que està directament finançada per l'Estat. La despesa per habitant en cultura per la Comunitat de Madrid era de 15,2 €/habitant, mentre que la mitjana espanyola estava en 28,6 €/habitant³⁵. Un exemple flagrant d'això el dona la política de compra d'obres d'art del Ministeri de Cultura, el 90 % d'inversió de la qual es destina a museus ubicats a la capital³⁶.

Amb tot, alguna de les característiques esmentades, com el cas del predomini de l'escola privada lliure o concertada, denota una certa composició social més tolerant amb polítiques poc partidàries dels serveis públics de qualitat i molt més d'afavorir l'accés als serveis privats: classes socials satisfetes amb les concessions privades als nous hospitals, la possibilitat d'accés a l'escola privada lliure o concertada o contenta amb l'urbanisme individualista, residencial i de piscina. Madrid, amb les polítiques que han afavorit la seva hipercapitalitat, ha afavorit la concentració

tant d'una classe rica i acomodada (tal com denota la concentració de rendes altes) com també d'una classe mitjana que aspira a emular-la.

Totes aquestes particularitats, a les quals s'hauria d'afegir la potentíssima capacitat d'atracció de rendes que exerceix per la seva capitalitat (explicada més endavant, al capítol 4.3), configuren un entorn d'alts ingressos fiscals amb baixes exigències de despesa que la mateixa comunitat ha utilitzat per convertir-se en un «paradis» fiscal que alimenta un cercle viciós per a les altres comunitats, contribuint, en un nefast joc de suma zero (el que Madrid guanya les altres ho perden), al seu empobriment.

Moltes d'aquestes particularitats donen peu a un debat sobre si la Comunitat de Madrid ha de ser una comunitat com les altres o hauria de tenir un estatus de districte federal similar al de les capitals d'alguns estats, eliminant qualsevol potestat política, com poden ser els districtes federals de Washington, Ciutat de Mèxic, Brasília o altres de similars. Com és previsible, aquest debat es limitarà a algun àmbit acadèmic amb un èxit igualment previsible.

Continuant amb la relació entre serveis públics i finançament, una cosa diferent és la relació entre la despesa per habitant i els resultats obtinguts. Es tractaria d'avaluar l'eficiència d'aquesta despesa. Això donaria per a un treball diferent. Només a tall de resum, en l'àmbit sanitari, podríem dir que sí que s'observa una certa relació, normal d'altra banda, entre la despesa i els indicadors d'oferta (llits, metges, proves per cada habitant...), però no està tan clara aquesta relació entre despesa i indicadors de qualitat (temps d'espera). En l'àmbit educatiu també s'observa relació entre la despesa i el grau d'abandonament escolar prematur. On aquesta relació és més evident és en la despesa en protecció social, que, fins a la introducció de l'ingrés mínim vital, estava gairebé tota basada en la iniciativa autonòmica³⁷.

34 Font: Dades de les respectives memòries del 2021 de MUFACE, MUGEJU i ISFAS. Vegeu, respectivament: <https://www.muface.es/muface/Home/muface/Transparencia/informacion-institucional-organizativa-planificacion/memoria.html>, <https://www.mugeju.es/sites/default/files/archivos/memoria/MEMORIA%20MUGEJU%202021.pdf> i <https://www.defensa.gob.es/isfas/noticias/listado/memoria2021.html>

35 Estadística de finançament de la despesa pública en cultura, segons el Ministerio de Cultura y Educación. A tall de curiositat, la mitjana catalana era de 44,1 €/habitant, la més alta exceptuant les forals.

36 Peio H. Riaño: «Cultura gasta el 90 % del dinero para compras de arte en museos de Madrid», *El diario.es*, 7-2-2023. Vegeu: https://www.eldiario.es/cultura/arte/cultura-gasta-90-dinero-compras-arte-museos-madrid_1_9927210.amp.html

37 Ana Herrero, Rosa Urbanos: *Diferencias interregionales y autonomía de gasto*, Secretaría de Estado de Presupuestos y Gastos - Instituto de Estudios Fiscales, 2019. Vegeu: www.ief.es/docs/destacados/publicaciones/revistas/pgp/96_06.pdf

4.1.4 CONCLUSIONS

- Existeix una primera i fonamental discriminació entre ciutadans per l'existència de dos règims de finançament diferents, no tant pels règims en si, sinó pel disseny i càlcul de les contribucions dels territoris forals a les despeses de l'Estat i el seu resultat final en termes de recursos per habitant. Els habitants dels territoris forals (País Basc i Navarra) estan amplíssimament sobrefinançats en termes relatius respecte a la resta de territoris.
- El sistema de finançament de règim comú està caducat des del 2014. No s'ha fet cap intent seriós de reforma en les sis (!) legislatures des d'aleshores, pel bloqueig que imposen les comunitats més beneficiades per l'actual sistema, liderades des dels partits majoritaris del sistema.
- Es desvirtua totalment l'ordre de les comunitats en termes de capacitat recaptatòria, cosa que podria ser un mínim comú de trobada. Es produeix un clar sobreanivellament en algunes de les comunitats de règim comú on es produeixen diferències que no estan justificades ni per estats de major necessitat ni per una major contribució a l'esforç fiscal, sinó per biaixos heretats de models anteriors que els beneficiaris s'han resistit a perdre, com és el cas de la clàusula de l'*statu quo* incorporada al Fons de suficiència global. Les més destacables:
 - Beneficia principalment els territoris de més baix creixement poblacional (Galícia, Castella i Lleó, Astúries, Extremadura, Cantàbria i Aragó).
 - Aquest sobreanivellament permet una gestió ineficient dels recursos o una millor prestació dels serveis bàsics responsabilitat d'aquestes comunitats (sanitat, educació, protecció social).
 - És arbitrari. Territoris amb recaptació per càpita superior a la mitjana milloren encara més el seu avantatge després del suposat «anivellament» (Cantàbria, Aragó). Igualment, territoris amb recaptació per càpita inferior a la mitjana després de l'anivellament estan en una posició pitjor (València).
 - No contempla les particularitats de la capitalitat de Madrid, permetent-li l'exercici d'una competència deslleial cap a les altres comunitats aprofitant-se dels avantatges inherents a la seva condició de capital de l'Estat.
- També entre els territoris de règim comú, les variables que són tingudes en compte en el càlcul de la població ajustada no esgoten, ni de bon tros, totes les necessitats que podrien tenir-se en compte si es vol fer un càlcul basat en necessitats (que no necessàriament és l'única ni possiblement la millor alternativa). Com s'ha comentat anteriorment, hi ha diverses causes de diferents necessitats de recursos que no són tingudes en compte. De forma molt rellevant es poden destacar:
 - El diferent cost de la vida entre territoris que influeix en les necessitats dels empleats públics i en les estimacions de paràmetres relatius a la pobresa.
 - Els territoris amb major dinamisme demogràfic estan pitjor tractats.
 - La no consideració de la població «flotant».
 - La immigració que determina la diferent complexitat del sistema educatiu entre territoris i dins dels territoris.
 - La diferent dinàmica de matriculacions universitàries que determina diferents nivells de demanda entre universitats.
 - La possible incidència del «turisme» sanitari sobre el nostre sistema de salut.

4.1.5 LA RELACIÓ ENTRE EL DÈFICIT FISCAL I EL SISTEMA DE FINANÇAMENT

L'objectiu del present apartat és intentar aproximar-se a una quantificació de en quina mesura el sistema de finançament influeix en el dèficit fiscal. Per fer-ho utilitzarem les mateixes dades del Ministeri d'Hisenda³⁸. Atès que aquestes només contemplen les comunitats de règim comú, les de règim foral no estan incloses.

El Ministeri d'Hisenda parteix d'un càlcul teòric de la recaptació generada a cada comunitat amb els impostos cedits en el sistema de finançament en les proporcions establertes i que s'han explicat anteriorment. Malauradament, aquest càlcul només es coneix pels pressupostos liquidats i tancats, que implica un endarreriment mínim de dos anys. Actualment els darrers publicats són els del 2021. Aquest càlcul es coneix amb el

nom de *capacitat tributària*. Sobre aquest càlcul realitza el procés d'anivellament a partir dels diferents fons també ja explicats, excloent el cost de les competències que no són homogènies a tots els territoris. Això ens permet obtenir els recursos proporcionats pel sistema de finançament per cada comunitat a competències homogènies. La comparació entre les dues magnituds ens donaria una idea de dèficit atribuïble al sistema de finançament. Analitzarem el darrer any liquidat (2021):

38 Ministerio de Hacienda y Función Pública: *Liquidación de los recursos del sistema de financiación de las comunidades autónomas de régimen común y ciudades con Estatuto de autonomía y de las participaciones en los fondos de convergencia autonómica, regulados en la Ley 22/2009, de 18 de diciembre*. Vegeu: <https://www.hacienda.gob.es/es-ES/CDI/Paginas/SistemasFinanciacionDeuda/InformacionCCAs/Informes%20financiacion%20comunidades%20autonomas2.aspx>

TAULA 8. DESEQUILIBRIS ENTRE CAPACITAT RECAPTATÒRIA I RECURSOS PROPORCIONATS PEL SISTEMA DE FINANÇAMENT (MILERS D'EUROS)

	CAPACITAT TRIBUTÀRIA	RECURSOS FINANCERS PROPORCIONATS PEL SISTEMA DE FINANÇAMENT A COMPETÈNCIES HOMOGÈNIES	DÈFICIT/ SUPERÀVIT PROVOCAT PEL SISTEMA DE FINANÇAMENT	RECURSOS FINANCERS PROPORCIONATS PEL SISTEMA DE FINANÇAMENT (EN PPA)	DÈFICIT / SUPERÀVIT PROVOCAT PEL SISTEMA DE FINANÇAMENT (EN PPA)
CATALUNYA	24.475.826,95	22.112.037,73	-2.363.789,21	19.860.460,86	-4.615.366,09
GALÍCIA	6.385.939,33	8.762.345,57	2.376.406,25	9.242.104,88	2.856.165,56
ANDALUSIA	18.141.853,52	23.075.400,60	4.933.547,08	24.252.889,83	6.111.036,31
ASTÚRIES	2.658.841,34	3.331.395,96	672.554,62	3.693.570,19	1.034.728,85
CANTÀBRIA	1.665.097,34	2.122.980,28	457.882,94	2.087.909,02	422.811,68
LA RIOJA	825.198,32	1.076.040,61	250.842,29	1.160.141,26	334.942,94
MÚRCIA	3.345.622,04	4.121.101,89	775.479,85	4.236.504,89	890.882,85
VALÈNCIA	12.955.220,89	13.613.962,43	658.741,53	14.271.641,77	1.316.420,88
ARAGÓ	3.839.348,03	4.337.517,73	498.169,71	4.385.270,22	545.922,19
CASTELLA-LA MANXA	4.528.569,61	6.040.152,97	1.511.583,36	6.689.874,21	2.161.304,60
CANÀRIES	2.439.308,48	6.122.513,48	3.683.205,00	7.180.591,58	4.741.283,09
EXTREMADURA	2.046.262,18	3.625.248,85	1.578.986,68	4.399.666,42	2.353.404,24
ILLES BALEARS	3.809.654,65	3.413.227,16	-396.427,49	3.362.791,16	-446.863,50
MADRID	25.446.204,03	19.133.435,95	-6.312.768,09	16.284.349,86	-9.161.854,17
CASTELLA I LLEÓ	6.243.303,13	8.129.743,84	1.886.440,71	9.345.272,82	3.101.969,69
TOTAL	118.806.249,83	129.017.105,05	10.210.855,22	129.017.105,05	10.210.855,22

Font: Ministerio de Hacienda: *Informes sobre la financiación definitiva de las comunidades autónomas a través del sistema de financiación* (2021).

Taula: elaboració pròpia.

Notes: per als càlculs en termes de paritat de poder adquisitiu (PPA) s'utilitzen les paritats proporcionades per la Generalitat de Catalunya en la seva nota de premsa del 29 de juliol de 2023 titulada *El model de finançament situa Catalunya per sota de la mitjana tot i ser la tercera comunitat que més diners aporta*. Enllaç: <https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/529283/model-financament-situa-catalunya-mitjana-tercera-comunitat-que-mes-diners-aporta>. PPA = paritat de poder adquisitiu.

La Taula 8 ens diu diverses coses:

- El sistema no està equilibrat per les aportacions que fa l'Estat al sistema de finançament (10.210,8 M€ l'any 2021), ja explicades en tractar els diferents subfons.
- Només tres comunitats són cedents netes de fons per al sistema de finançament. Tota la resta són receptors netes, en major o menor mesura.
- Per exemple, l'any 2021 Catalunya, per la cistella d'impostos cedits en les proporcions marcades pel sistema, tenia una capacitat recaptatòria de 24.475,8 M€, però després d'aplicar els mecanismes d'anivellament, els recursos que finalment rep són 22.112,0 M€, és a dir 2.363,8 M€ menys. Això representa un 12 % del dèficit fiscal estimable a partir de la mitjana de la proporció dels dèficits fiscals estimats per la Generalitat sobre el PIB. Aquesta quantitat coincideix amb la suma de les diferents pèrdues esmentades al tractar els mecanismes de sobreanivellament.
- Si aquest mateix càlcul el volguéssim fer igualant el poder adquisitiu del diner en cadascun dels diferents territoris, o sigui, tenint en compte el diferent nivell de preus de cada comunitat, aplicant les paritats de poder adquisitiu utilitzades per la Generalitat, els recursos proporcionats pel sistema de finançament en termes equivalents serien menors i, en conseqüència, el dèficit provocat pel sistema de finançament, major, fins a uns 4.615,4 M€.

Ara bé, el càlcul anterior no esgota l'impacte que el sistema de finançament té sobre el dèficit fiscal. En realitat només ens diu quina part de recursos perdem en els diferents processos d'anivellament, però no ens diu quant ens costa en total el sistema de finançament.

Quan explicàvem el mal anomenat *procés d'anivellament*, hem fet esment de les també mal dites aportacions de l'Estat, que no són sinó fluxos fiscals que l'Estat mou entre territoris, i en el punt anterior ja hem establert que suposen 10.210,8 M€, sense considerar el finançament de les competències particulars de cada comunitat (les no generals).

La qüestió és: qui finança aquests fluxos? Aquests fluxos els maneja l'Estat però no els origina. El supòsit més benèvol seria que aquestes transferències de l'Estat al sistema també les financem entre tots. I, per tant, Catalunya n'assumeix passivament una part. Podria haver-hi alguna altra interpretació més onerosa, com la que defensaria que, en realitat, es produeixen entre ciutadans dels territoris amb dèficit i ciutadans dels territoris amb superàvit. Caldria rumiar-hi.

EL SISTEMA DE FINANÇAMENT REPRESENTA, EN UNA ESTIMACIÓ BENÈVOLA, EL 19,6 % DEL DÈFICIT FISCAL CATALÀ

Ara bé, si assumim la hipòtesi més benèvola, que les transferències de l'Estat es financen entre tots els ciutadans tant de territoris amb dèficit com amb superàvit, es podria aplicar a aquella quantitat la proporció dels ingressos atribuïbles de Catalunya sobre el total, que sempre és molt propera al percentatge que representa el PIB català sobre el total. Segons això, Catalunya estaria també assumint un 19 % dels 10.210,8 M€, és a dir, 1.940,1 M€ que s'haurien d'afegir als anteriors. O sigui, en total 4.303,9 M€, és a dir, un 19,6% del dèficit fiscal del 2021 o més encara si acceptem l'ajust per poder adquisitiu.

4.2 LA INVERSIÓ PÚBLICA DE L'ESTAT A CATALUNYA

La inversió pública guarda una relació estreta amb la productivitat de l'economia, amb el creixement potencial i amb el benestar a llarg termini de la població, en la mesura que contribueix a l'augment del capital físic, humà i intangible de la societat. Si la seva planificació i execució segueix criteris de cost-benefici, té efectes positius sobre l'eficiència del sistema productiu, a través de la reducció de costos i l'augment de valor, visibles sobretot quan el sector públic inverteix en àrees com ara investigació i innovació, educació, transport, energia i comunicacions. I té efectes positius sobre l'eficiència en la provisió d'altres béns i serveis públics directament vinculats amb el benestar i la qualitat de vida de la ciutadania, més visibles quan es materialitza en inversió en medi ambient, sanitat, habitatge, serveis comunitaris i protecció social.

A curt termini, a més, si s'orienta en aquest sentit i s'articula amb prou agilitat, pot ser un bon instrument discrecional d'estabilització macroeconòmica, amb un efecte multiplicador sobre la demanda agregada més gran que els impostos o altres partides de despesa.

De l'activitat inversora pública depèn l'existència d'infraestructures i equipaments (transport, sanejament i proveïment d'aigua, urbans, sanitaris, educatius) l'adequació i la suficiència dels quals eviten estrangulaments en l'activitat privada i proveeixen un nivell òptim de serveis públics en tot el territori. També en depèn en bona mesura la generació de coneixement. El coneixement suporta el desenvolupament tecnològic i la innovació, essencials tant per a la competitivitat del teixit empresarial com per millorar

la qualitat de vida de la població, i també millora la capacitat de generar valor del treball humà. D'aquí ve la inclusió recent de la despesa en R+D dins del concepte d'*inversió*, inclusió que s'hauria d'estendre a la despesa en educació i formació.

En el moment actual, però, pot servir com a palanca per mobilitzar recursos privats cap a àmbits que resulten estratègics per al futur, com són la digitalització, d'una banda, i el pas a models de producció i consum de baixes emissions, de l'altra, així com per sostenir processos de transició justa cap a aquests nous models.

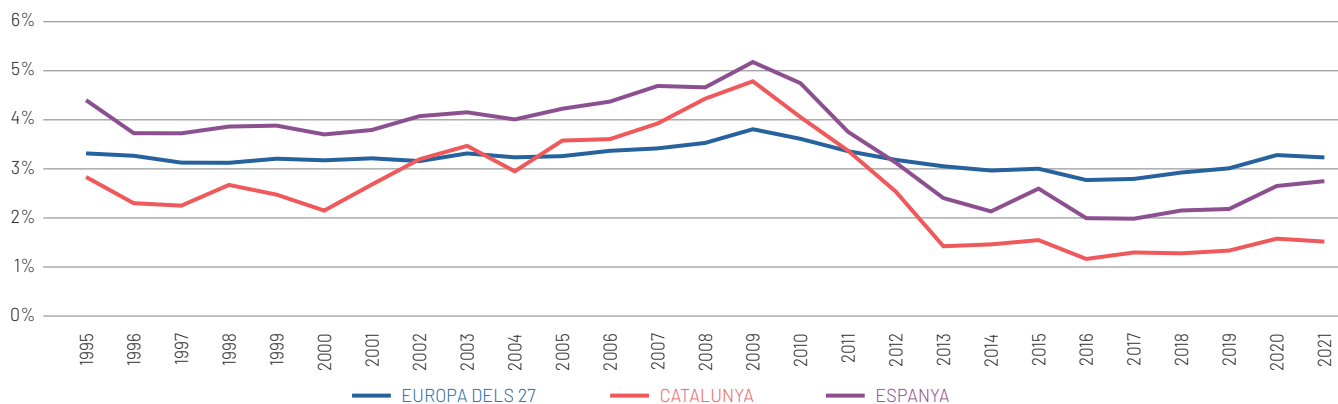
Una inversió pública suficient, regular i ben orientada és un dels pilars bàsics de la competitivitat i el benestar futurs de qualsevol país o territori.

4.2.1 LA INVERSIÓ PÚBLICA A CATALUNYA, SISTEMÀTICAMENT PER SOTA DE LA MITJANA ESTATAL I DE LA UE

La inversió pública executada comparada de Catalunya amb el conjunt de l'Estat i de la UE presenta l'evolució següent, en proporció al PIB respectiu de cada territori.

La inversió pública a Catalunya aquí mostrada és la inversió executada que correspon al conjunt de les administracions públiques que inverteixen a Catalunya (Estat, Generalitat i ens locals).

GRÀFIC 11. INVERSIÓ PÚBLICA (PERCENTATGE DEL PIB) (1995-2021)



Font: Comissió Europea, base de dades d'Ameco. Sobre Catalunya, s'han consultat dades publicades per la Generalitat de Catalunya. Gràfic: elaboració pròpia.

CATALUNYA, DE FORMA SISTEMÀTICA, ESTÀ PER SOTA DE LA MITJANA ESTATAL I, A PARTIR DE LA CRISI FINANCERA, TAMBÉ PER SOTA DE LA MITJANA DE LA UNIÓ EUROPEA, COM DE FET JA HO ESTAVA ABANS DEL BOOM IMMOBILIARI

Espanya ha estat, amb molta diferència, el país de la UE que ha dedicat més inversió en infraestructures en el període 1995-2009 gràcies, entre altres coses, als fons estructurals de la UE, superant països com França, Alemanya, Itàlia o el Regne Unit. Això, indubtablement, li ha permès recuperar un dèficit històric fins a situar-se en nivells similars als europeus. Això també va beneficiar Catalunya, encara que en menor mesura. L'evolució de la inversió pública mostra el baix nivell, tant respecte a la mitjana espanyola com a l'europea, fins que a la primera meitat del decenni (anys de la bombolla) es fa superior fins i tot a la de la UE. A partir de la crisi financera del 2008 les tornes canvien i Espanya (i Catalunya) passa a tenir una inversió pública molt inferior a la de la mitjana europea, si bé amb certa tendència a recuperar-se en els dos darrers anys en el cas espanyol però no així en el cas català.

Cal notar, també, el contrast entre la relativa estabilitat de la inversió pública a la UE, pròpia de països conscients del que significa per al futur una inversió pública constant i regular en el temps, amb els sotracos que es produeixen tant en l'àmbit espanyol com català.

Com es pot observar, Catalunya, de forma sistemàtica, està per sota de la mitjana estatal i, a partir de la crisi financera, també per sota de la mitjana de la Unió Europea, com, de fet, ja estava abans del *boom* immobiliari.

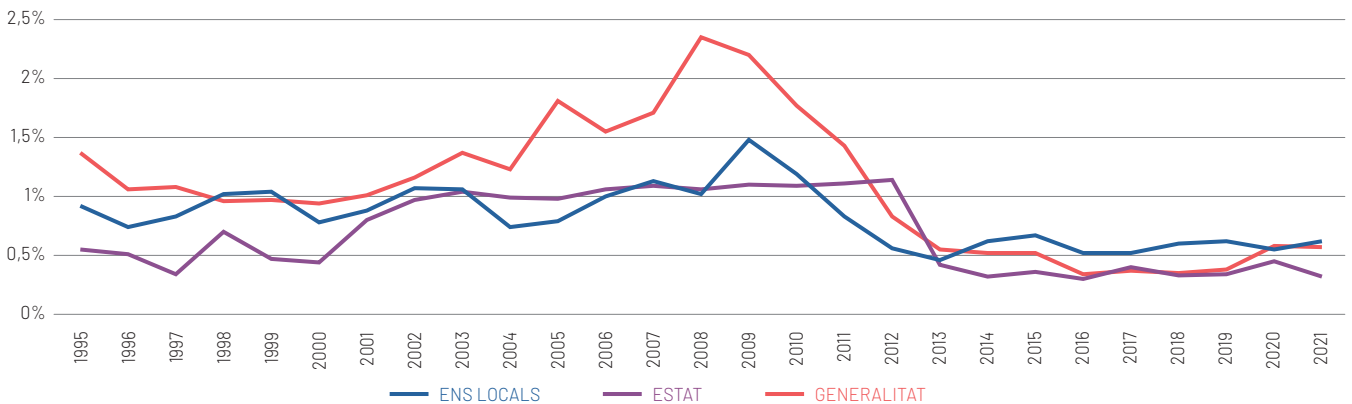
La gravetat d'aquesta situació és que en els moments actuals i de forma cada vegada més intensa això està posant en un risc seriós la competitivitat del territori, que és l'única base sòlida del benestar de la població.

4.2.2 COM S'HA DISTRIBUÏT AQUESTA INVERSIÓ ENTRE LES DIFERENTS ADMINISTRACIONS?

Com s'ha dit anteriorment, la inversió pública a Catalunya és responsabilitat dels tres nivells d'administracions existents. Cadascuna té les seves competències i no es poden substituir entre elles per fer qualsevol tipus d'inversió, especialment en matèria d'infraestructures. L'Estat, per exemple, té competències exclusives sobre qualsevol infraestructura que comuniqui internacionalment o entre diferents comunitats o pel simple fet que l'obra es declari d'interès general, sent valorada aquesta condició pel mateix Estat.

L'evolució de la inversió per a cadascun dels diferents nivells és la següent.

GRÀFIC 12. INVERSIÓ PÚBLICA PER NIVELLS DE GOVERN (PERCENTATGE DEL PIB) (1995-2021)



Font: Comissió Europea, base de dades d'Ameco. Sobre Catalunya, s'han consultat dades publicades per la Generalitat de Catalunya. Gràfic: elaboració pròpia.

Com es pot observar, fins als anys de la crisi financera la institució que liderava la inversió pública era el Govern de la Generalitat. L'Estat i els ens locals mantenien una proporció bastant estable, especialment en el cas de l'Estat, que després de les grans inversions de l'AVE (entre 2006 i 2012) i la darrera ampliació de l'aeroport (juny de 2009) pràcticament va abandonar Catalunya. També això ha afectat les institucions catalanes (l'exemple més clar és l'L9 del metro de Barcelona, iniciada el 2003 i aturada diversos cops per les penalitats financeres i les múltiples incidències —la més greu, l'esfondrament del Carmel— i retallades pressupostàries). És sabut que, des del punt de vista de les institucions, el pes de les retallades i de l'austeritat que es va imposar durant la crisi financera va recaure, de forma molt especial, en les administracions autonòmiques³⁹. La crisi i les retallades imposades des del Govern central varen tallar, de cop, la dinàmica fins aleshores executada. A partir de l'any 2013, les inversions es varen estabilitzar en un nivell molt inferior a l'anterior etapa.

Només en els darrers anys el Govern català ha pogut començar a recuperar lleugerament el to inversor. En el

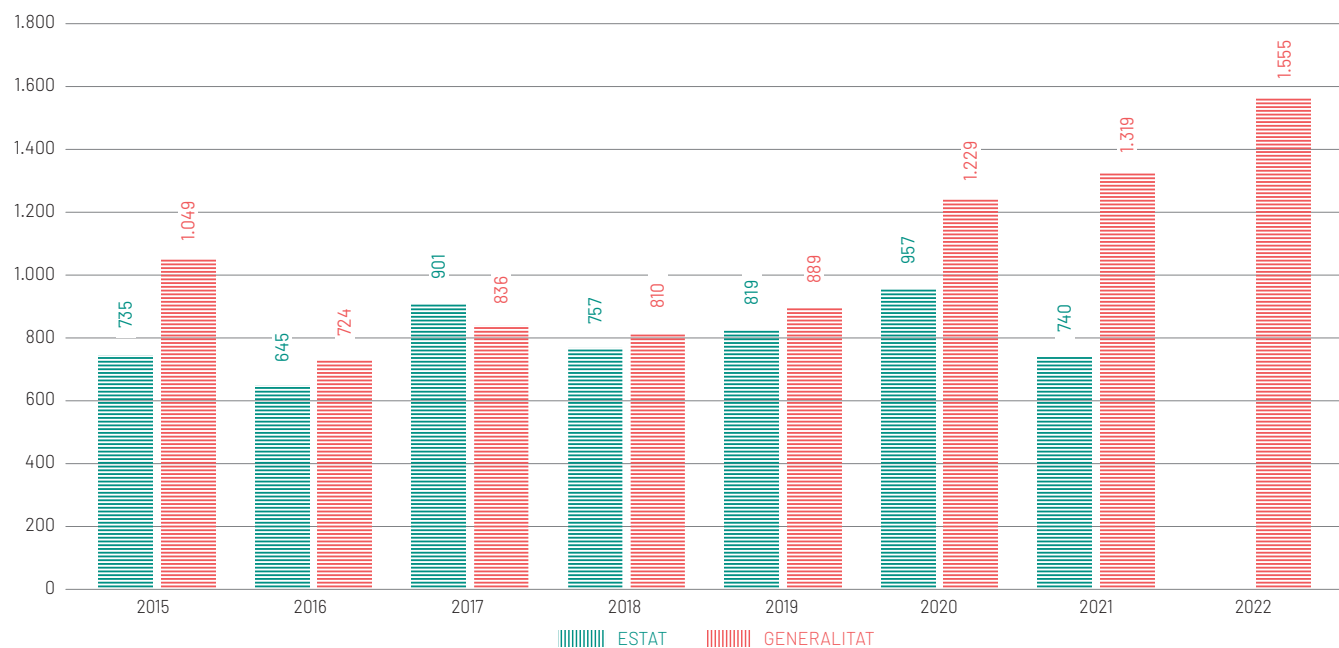
39 Vegeu el capítol 19 de l'Informe EuroMedi. Anàlisi de les potencialitats de l'Euroregió Mediterrània i de les limitacions que li són imposades, de Josep Reyner, i publicat per la Fundació Vincle el 2020.

període 2015–2021 la Generalitat havia executat inversions per 6.856 M€, mentre que l'Estat havia invertit 5.553 M€ sense que s'albiri encara una recuperació (en el moment de redactar aquest document no s'han publicat encara les dades de l'Estat per al 2022). Si valorem els percentatges d'execució sobre els imports pressupostats, la diferència és més notable, com es pot apreciar en els gràfics següents.

En conjunt, en el període esmentat, l'Administració catalana havia executat el 82 % de la inversió pressupostada, davant d'un 62 % de l'Administració de l'Estat.

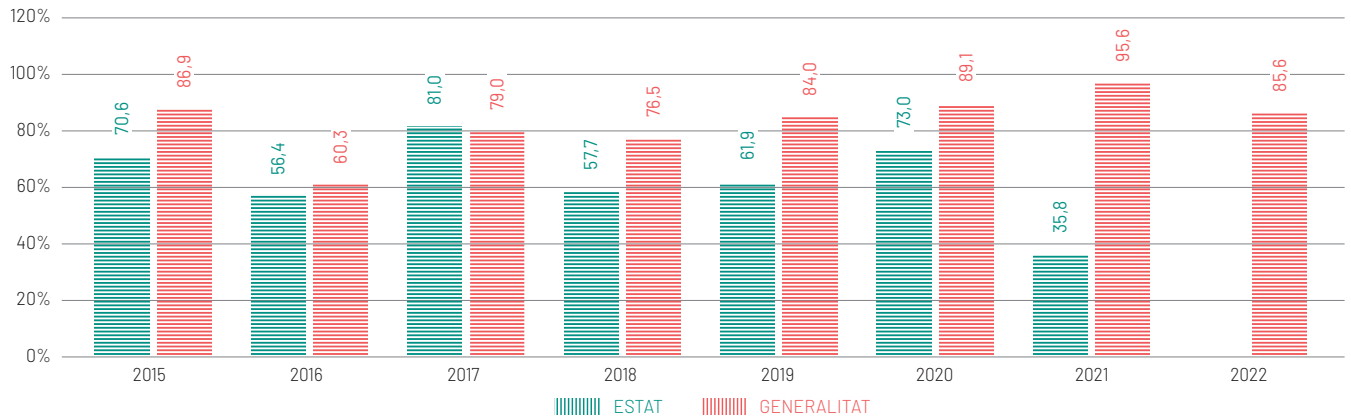
Per definició, la inversió pública és un dels capítols de la despesa pública més fàcil de retallar. Molt més fàcil que qualsevol altre servei públic (sanitat, educació, protecció social...) que afecti directament la ciutadania i que és perceptible des del primer moment —que, tot i això, també sentiren els efectes de les tissors. De forma molt especial, això afectà les inversions del Govern català. Per quin motiu? Com s'ha comentat abans, el Govern català no té sobirania sobre els ingressos fiscals que es generen al seu territori. Té una dependència gairebé total dels ingressos que procedeixen del sistema de finançament autonòmic i de les transferències de l'Estat. Els que té venen marcats per la legislació espanyola. Si aquests ingressos cauen o no segueixen el ritme de l'augment de necessitats en la despesa social, aquesta s'acaba menjant la inversió pública.

GRÀFIC 13. INVERSIÓ PÚBLICA EXECUTADA (M€)



Font: Ministerio de Hacienda. Intervención General de la Administración del Estado: *Distribución territorial de la inversión del sector público estatal*. Gràfic: elaboració pròpia.

GRÀFIC 14. INVERSIÓ PÚBLICA (PERCENTATGE D'EXECUCIÓ)



Font: Ministerio de Hacienda. Intervención General de la Administración del Estado: *Distribución territorial de la inversión del sector público estatal*. Gràfic: elaboració pròpia.

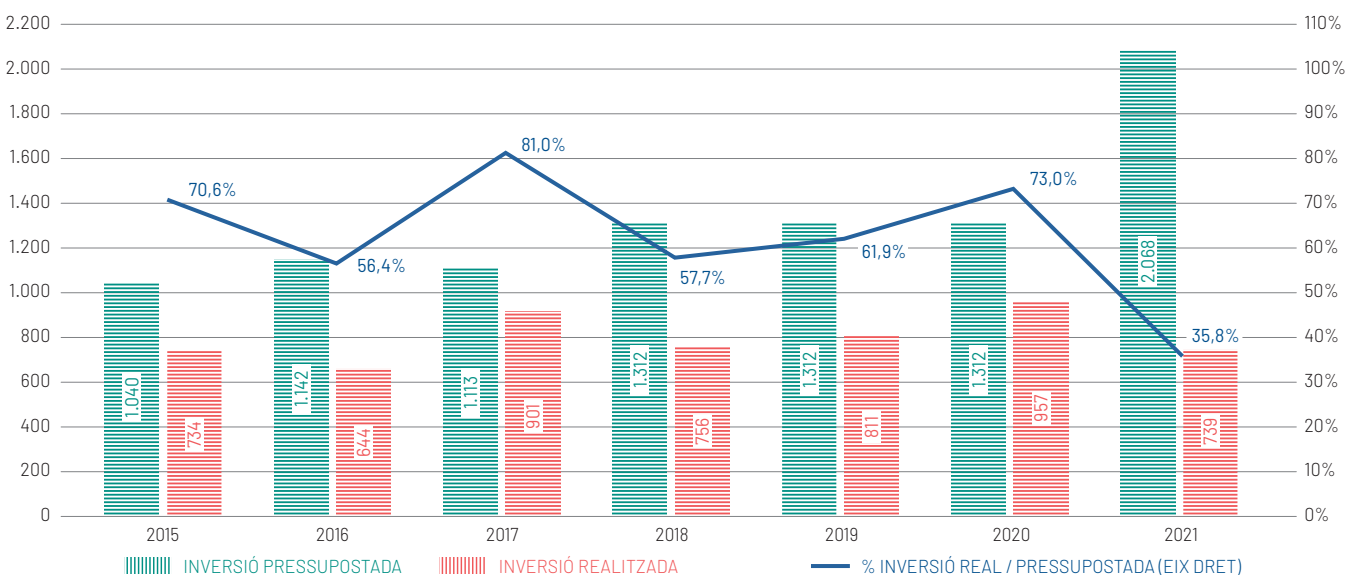
4.2.3 LA INVERSIÓ PÚBLICA DE L'ESTAT A CATALUNYA: QUAN ELS PRESSUPOSTOS DIUEN UNA COSA PERÒ LA REALITAT ÉS UNA ALTRA

El Govern de l'Estat ens ha acostumat a fer grans anuncis quan es presenten els pressupostos de l'Estat. Aquests grans anuncis s'amplifiquen per part de la majoria de mitjans estatals i, també, dels ubicats a Catalunya. En canvi, quan arriba el moment de comptar l'execució real d'aquestes

inversions, l'atenció mediàtica queda molt reduïda, especialment als mitjans estatals, i més enllà de les queixes dels partits catalans, el Govern estatal mira de passar-hi de puntetes tant com pot. Encara que no sempre s'ha pogut eludir el debat, com ha passat en el darrer any conegut (2021) en què es va produir el mínim històric del grau d'execució.

Efectivament, la comparació entre inversió pressupostada i la finalment realitzada no suporta cap comparació en el cas català:

GRÀFIC 15. INVERSIÓ PRESSUPOSTADA I REALITZADA A CATALUNYA (M€)

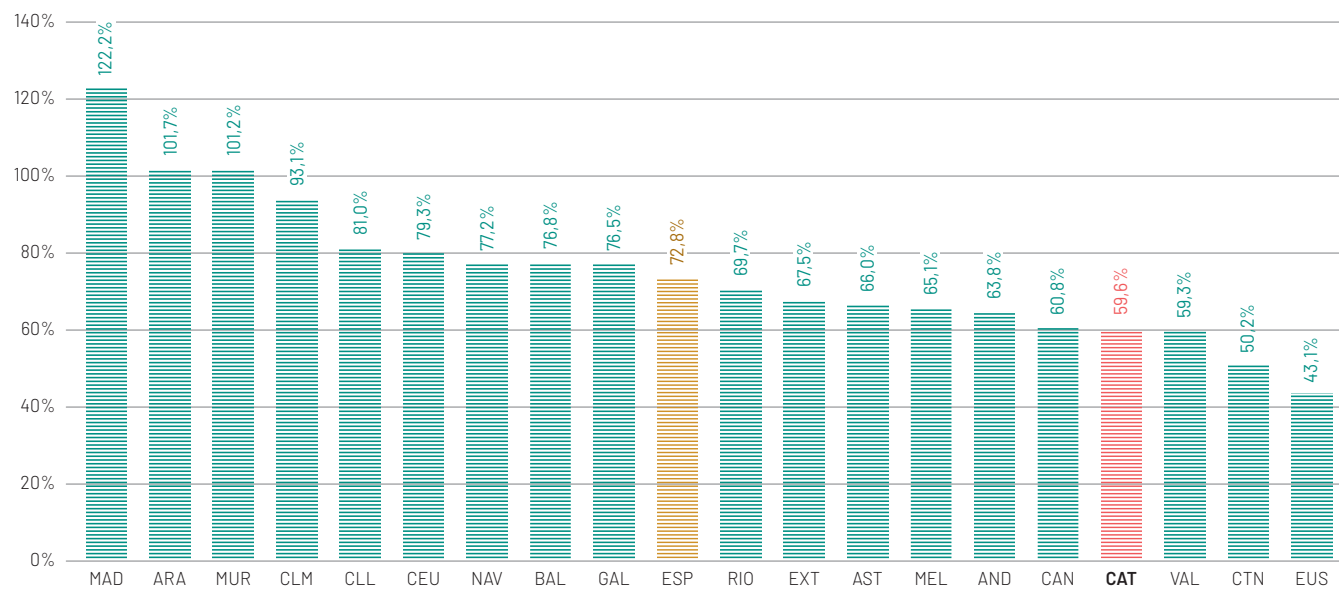


Font i gràfic: elaboració pròpia a partir de les dades de distribució territorialitzada de la inversió pública de l'Estat recollides per la Intervención General de la Administración del Estado (IGAE).

En tots els anys que l'Administració de l'Estat ha publicat el detall territorialitzat de la inversió pública que realitza a Catalunya, aquesta ha quedat situada al voltant del 60 % de la pressupostada. De fet, Catalunya és un dels territoris de l'Estat on, en aquests set anys, la inversió efectivament realitzada ha quedat en pitjor posició respecte a la resta de territoris de l'Estat, com es pot observar en aquest gràfic.

Com també es veu en el Gràfic 17, aquesta situació que viu Catalunya contrasta amb la que es dona a la capital madrilenya. En el període en què s'ha publicat el detall territorialitzat, la inversió de l'Estat a Madrid ha arribat al 120 % de l'import pressupostat. Tots els anys ha quedat per sobre del 100 % o al voltant. En el període considerat (2015-2021) Catalunya ha rebut unes inversions de 5.553 M€ i Madrid, de 8.680 M€.

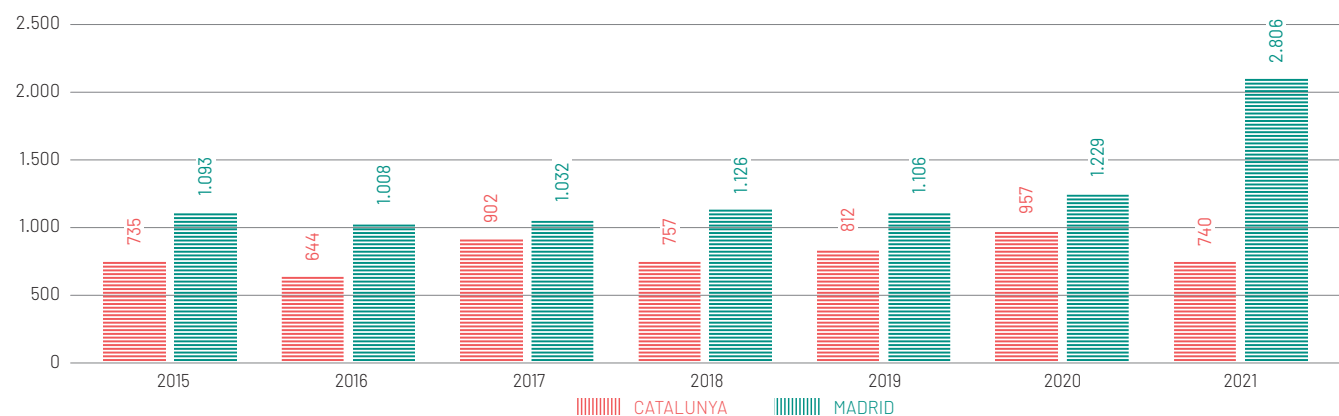
GRÀFIC 16. PERCENTATGE D'INVERSIÓ REAL / INVERSIÓ PRESSUPOSTADA (2015-2021)



Font i gràfic: elaboració pròpia a partir de les dades de distribució territorialitzada de la inversió pública de l'Estat recollides per la Intervención General de la Administración del Estado (IGAE).

Llegenda (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Aragó (ARA), Múrcia (MUR), Castella - la Manxa (CLM), Castella i Lleó (CLL), Ceuta (CEU), Navarra (NAV), Balears (BAL), Galícia (GAL), Espanya (ESP), La Rioja (RIO), Extremadura (EXT), Astúries (AST), Melilla (MEL), Andalusia (AND), Canàries (CAN), Catalunya (CAT), València (VAL), Cantàbria (CTN) i Euskadi (EUS).

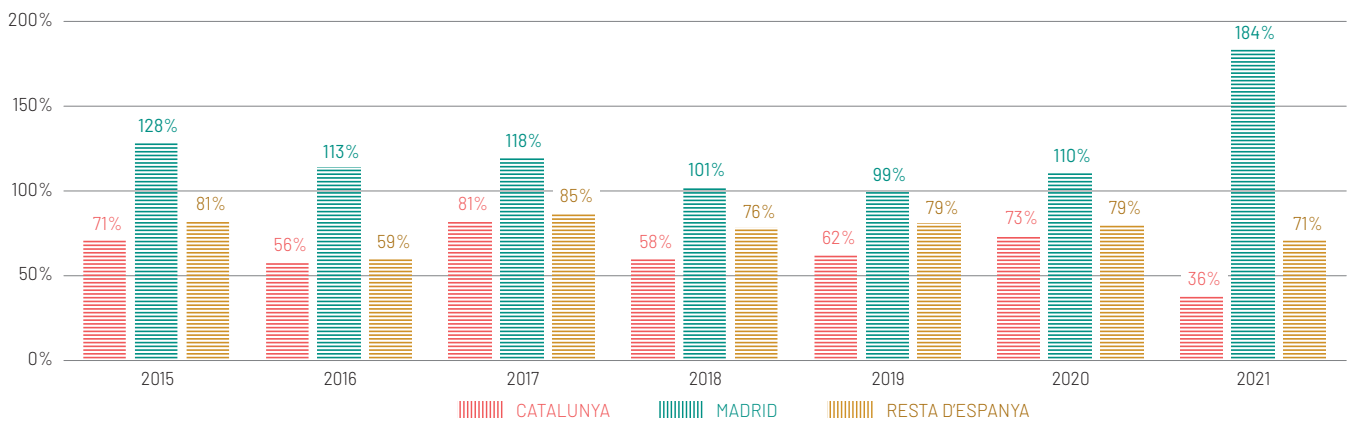
GRÀFIC 17. PERCENTATGE D'INVERSIÓ EXECUTADA PEL SECTOR PÚBLIC ESTATAL (M€)



Font i gràfic: elaboració pròpia a partir de les dades de distribució territorialitzada de la inversió pública de l'Estat recollides per la Intervención General de la Administración del Estado (IGAE).

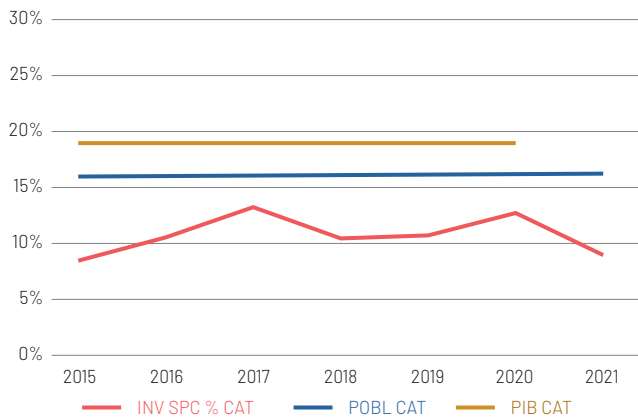
En tot el període considerat, la inversió de l'Estat a Catalunya ha estat molt per sota del seu pes poblacional i econòmic. En canvi, la que ha realitzat a Madrid s'ha mogut entre els dos paràmetres. Concretament, la inversió a Catalunya ha representat, de mitjana, el 10,7 % del total, mentre que la de Madrid ha representat el 16,6 % del total, tots els anys per sobre de la seva població, amb la particular dada del 2021, on va representar el 25,5 % del total, molt per sobre també del seu pes en el PIB.

GRÀFIC 18. GRAU D'EXECUCIÓ (PERCENTATGE D'INVERSIÓ PRESSUPOSTADA)



Font i gràfic: elaboració pròpia a partir de les dades de distribució territorialitzada de la inversió pública de l'Estat recollides per la Intervenció General de la Administració del Estado (IGAE).

GRÀFIC 19. INVERSIÓ TOTAL DEL SECTOR PÚBLIC CENTRAL, POBLACIÓ I PIB (PERCENTATGE DEL TOTAL) REFERIT A CATALUNYA (2015-2021)

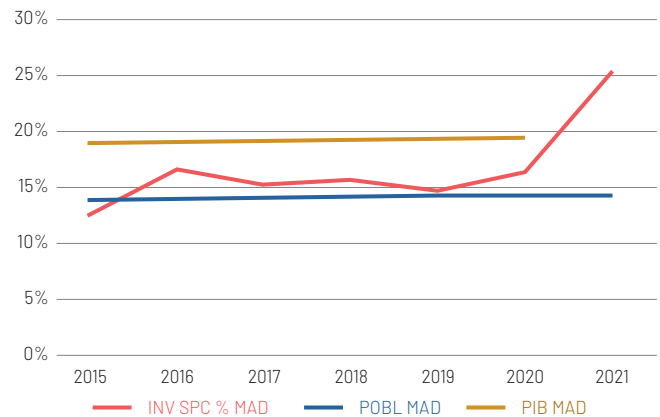


Font: Intervenció General de la Administració del Estado (IGAE), Instituto Nacional de Estadística (INE) i Generalitat de Catalunya.

Gràfic: cedit per la Cambra de Comerç de Barcelona.

Llegenda: inversió del sector públic central a Catalunya (INV SPC % CAT), població catalana (POBL CAT) i PIB de Catalunya (PIB CAT).

GRÀFIC 20. INVERSIÓ TOTAL DEL SECTOR PÚBLIC CENTRAL, POBLACIÓ I PIB (PERCENTATGE DEL TOTAL) REFERIT A MADRID (2015-2021)



Font: Intervenció General de la Administració del Estado (IGAE), Instituto Nacional de Estadística (INE) i Generalitat de Catalunya.

Gràfic: cedit per la Cambra de Comerç de Barcelona.

Llegenda: inversió del sector públic central a Madrid (INV SPC % MAD), població madrilenya (POBL MAD) i PIB de Madrid (PIB MAD).

4.2.4 QUANTIFICACIÓ DEL DÈFICIT ACUMULAT D'INVERSIÓ PÚBLICA A CATALUNYA

Com s'ha vist, Catalunya acumula un retard històric en la inversió pública que ve de molt de temps enrere i és diferent segons l'abast de responsabilitat institucional que es vulgui acotar i els diferents criteris que es vulguin utilitzar.

També serà diferent l'estimació si es focalitza en el conjunt del sector públic (incloent tant el Govern central, com el govern autonòmic o els ens locals) o exclusivament en el sector públic central. També es pot distingir entre el conjunt de la inversió pública o exclusivament en la inversió pública en infraestructures.

Per fer una estimació del retard acumulat en inversions públiques, s'ha de prendre una referència, i aquesta depèn fonamentalment dels objectius que es persegueixin adoptant-la. Seguint els criteris de la Cambra de Comerç de Barcelona⁴⁰, essencialment podríem dir que hi hauria almenys tres perspectives vàlides, i totes perfectament legítimes, per abordar una estimació numèrica del dèficit:

- Una perspectiva d'equitat que estaria marcada fonamentalment per la no-discriminació respecte d'altres territoris. Per exemple, estimant el dèficit com la diferència acumulada de la inversió per habitant a Catalunya respecte del conjunt espanyol al llarg d'un període determinat. Seria apropiada per a les infraestructures de tipus social.

- Una d'eficiència, en què es tractaria de situar una referència propera al nivell que demanda la mateixa economia. Aleshores estimariem aquest dèficit com la diferència acumulada en termes de pes sobre el PIB respecte també del conjunt espanyol o de parts d'aquest al llarg d'un temps determinat. Més apropiada per a infraestructures de tipus econòmic.
- Una de competitivitat, que derivaria de l'anterior, en què es tractaria d'acostar-se al nivell d'inversió necessari per recuperar i mantenir el potencial de competitivitat que precisaria Catalunya per continuar competint en tots els àmbits rellevants: comercial, d'inversions, atracció de talents i d'una proporció de visitants que alteri el mínim possible l'entorn de convivència amb els residents. En aquest cas, es podria prendre com a referència una proporció del PIB dels països de referència que es triessin.

Sota aquestes perspectives es poden elaborar diverses estimacions. Així ho han fet algunes institucions i també qui signa aquest treball, que intentarem resumir a la Taula 9, conjuntament amb algunes estimacions pròpies.

Si es vol contemplar la inversió pública realitzada per totes les institucions que la duen a terme al territori, d'acord amb la Taula 9, estariem parlant de dèficits acumulats d'entre 19.000 i 40.000 M€, depenent de la perspectiva que adoptem, amb extrems entre l'estimació de Foment

40 Joan R. Rovira: *Dèficit d'inversió pública a Catalunya: una perspectiva històrica*, intervenció al Parlament de Catalunya, Cambra de Comerç de Barcelona, 5-7-2022.

TAULA 9. RESUM DELS DIVERSOS INFORMES QUE HAN ESTIMAT EL DÈFICIT D'INVERSIÓ PÚBLICA A CATALUNYA (CONTINUA A LA PÀGINA SEGÜENT)

AUTOR	PERSPECTIVA	ÀMBIT	INSTITUCIONS DIRECTAMENT ATRIBUÏBLES	PERÍODE ANALITZAT
Foment del Treball	Competitivitat	Licitacions d'infraestructures (no tota la inversió pública)	Totes	2009-2022
Cambra de Comerç de Barcelona	Eficiència	Estoc de capital net en infraestructures públiques (no tota la inversió pública)	Totes	2018
Càlcul propi	Competitivitat	Inversió total pública	Totes	2009-2021
Càlcul propi	Eficiència	Inversió total pública	Totes	2009-2021
Càlcul propi	Eficiència	Inversió en infraestructures de transport (grup Foment)	Estat (grup Foment)	2001-2019
Càlcul propi	Eficiència	Inversió executada de l'Estat	Estat	2015-2021
Càlcul propi	Equitat	Inversió executada de l'Estat	Estat	2015-2021

Font i taula: elaboració pròpia a partir de la recerca de diversos estudis i informes.

del Treball (39.639 M€), més propera a un criteri de competitivitat, i la de la Cambra de Comerç de Barcelona (18.744 M€), més situada en un enfocament d'eficiència, amb el benentès que ambdues es limiten a les infraestructures físiques civils (viàries, ferroviàries, portuàries, aeroportuàries, hídriques, urbanes...) i no inclouen, per exemple, altra inversió pública del tipus R&D, intangibles o d'ús militar.

Si ens limitem a la inversió de l'Estat a Catalunya, el dèficit acumulat, en el que pertoca exclusivament a infraestructures de transport, seria de 5.256,1 M€, i si anem a la totalitat de la inversió pública, estaria entre els 6.300 i els 8.500 M€, segons si adoptéssim un criteri d'equitat o d'eficiència. Però tenint en compte, en aquest cas, que estem molt limitats pel període que s'ha pogut analitzar, que és el període en què la inversió pública total s'ha territorialitzat (entre 2015 i 2021).

Traslladades aquestes quantitats a mitjanes anuals en funció dels períodes considerats, podríem concloure que entre un 8 % i un 13 % del dèficit fiscal està motivat pel dèficit d'inversions públiques, assumint que la part que no realitza la Generalitat està motivada per un dèficit de finançament.

Alguns solen defensar que el problema més gros està compartit entre les institucions diferents de l'Estat (Govern estatal, Generalitat i ens locals) i que tanta culpa en tenen uns com altres. Això es podria mantenir si les institucions subestatsals tinguessin una autèntica autonomia financera, és a dir, si poguessin disposar dels ingressos fiscals que genera el territori, però com ja hem vist, això

ENTRE UN 8 % I UN 13 % DEL DÈFICIT FISCAL ESTÀ MOTIVAT PEL DÈFICIT D'INVERSIONS PÚBLIQUES

no és així. Bàsicament, els dos nivells institucionals han de gestionar els fons que reben de l'Estat, no tenen una capacitat recaptatòria pròpia rellevant, i aquests fons que reben competeixen amb el conjunt de necessitats que han d'atendre. En el cas del govern autonòmic és especialment clamorós, sobretot a partir de la crisi financera i del tensionament que han patit els serveis públics bàsics (educació, sanitat, serveis socials...) derivat, d'una banda, de l'envelliment de la població i, de l'altra, de l'explosió demogràfica haguda per l'àmplia arribada d'immigració.

REFERÈNCIA / METODOLOGIA	DÈFICIT CALCULAT (MILIONS €)	DÈFICIT MITJÀ ANUAL (MILIONS €)	INVERSIÓ NECESSÀRIA PER CONVERGÈNCIA AMB LA REFERÈNCIA (MILIONS €)
Es pren el 70 % del 2,2 % del PIB català, percentatge deduït de la mitjana d'inversió pública de l'eurozona sobre el PIB	39.639,0	2.831,4	No estimat
Diferència entre l'estoc de capital net en infraestructures públiques en relació amb el valor afegit brut (VAB) de Catalunya i de la mitjana estatal, aplicat sobre el darrer VAB de Catalunya disponible (2022)	18.744,0	no aplicable	50.915 (acumulat entre 2023-2040)
Diferència entre la proporció d'inversió pública sobre el PIB, a la UE i a CAT aplicada sobre el PIB de CAT	29.469,0	2.266,8	No estimat
Diferència entre la proporció d'inversió pública sobre el PIB, a l'Estat i a CAT aplicada sobre el PIB de CAT	21.803,0	1.677,2	No estimat
Diferència entre el pes de la inversió del grup Foment a Catalunya respecte a la de l'Estat i el pes del PIB català sobre el de l'Estat	5.256,1	276,6	No estimat
Diferència entre el pes econòmic de Catalunya en PIB i el pes de la inversió de l'Estat a Catalunya sobre el total	8.519,4	1.217,1	No estimat
Diferència entre el pes econòmic de Catalunya en població i el pes de la inversió de l'Estat a Catalunya sobre el total	6.309,6	901,4	No estimat

CALDRÀ UNA ASPIRADORA
AMB MÉS POTÈNCIA :
LA SEAT NI S'HA MOGUT

ASPIRADORES
ESTATALS

SEAT

4.3 LA HIPERCAPITALITAT DE MADRID

4.3.1 LA CONCENTRACIÓ DEL PODER POLÍTIC

La tradicional concentració del poder polític a Madrid ha estat sempre una realitat des que el regne d'Espanya existeix com a tal. Però és obvi que no sempre el poder polític ha tingut el mateix protagonisme econòmic que ara. A mesura que el sector públic ha anat guanyant pes econòmic, les seves decisions han condicionat cada cop més el conjunt de l'economia i la societat. Això exactament és el que ha succeït en els darrers 50 anys entre un sector públic que representava el 22,5 % del PIB l'any 1970 respecte al 47,8 % de l'any 2022⁴¹.

En determinats països el poder polític no es concentra necessàriament a la capital política, sinó que es distribueix pel territori de l'Estat. Un exemple molt clar és Alemanya, on les institucions federals no estan concentrades en una sola capital, afavorint així l'existència de nuclis d'activitat pública d'alta qualificació en diferents llocs de l'Estat. Un altre exemple és la mateixa Unió Europea, que té repartits els seus organismes entre Brussel·les, Luxemburg, Estrasburg i Frankfurt i tot un conjunt de ciutats i països on s'estableixen diverses agències i institucions comunitàries i no necessàriament capitals d'estat. Altres exemples de desconcentració territorial els podem trobar també als Països Baixos, a la República Txeca, Sud-àfrica, Geòrgia o, fins i tot, la mateixa Federació Russa en conté exemples.

La concentració del poder en un determinat lloc físic no és neutre. Les conseqüències d'aquesta concentració estan ben estudiades:

- L'aglomeració de centres de decisió públics en un mateix lloc fa que els seus actors estableixin relacions intenses tant professionals com personals, així com una xarxa d'informacions compartides que margina les perifèries i enforteix les elits com a classe o grup específic.
- Crea l'espai idoni no només de relació sinó també d'influència en les decisions en què també participen centres de decisió privats (grans companyies, lobbies...).
- Es generen volums molt importants d'ocupació qualificada —pública i privada— amb salaris elevats, que al seu torn també són consumidors intensius de serveis personals i professionals escampant així l'activitat.

Què significa en termes quantitius aquesta concentració del poder polític?

Espanya tenia, el juliol del 2022, 2,73 milions d'empleats de les administracions públiques, incloent tant els de les administracions locals, les comunitats autònomes i l'Estat central, i sense incloure els de les empreses públiques. El personal al servei de l'Administració de l'Estat, excloent, per tant, autonomies i ens locals, suposava, el juliol del 2022, 515.449 empleats, dels quals 287.957 eren militars, policies i jutges, que per la seva funció s'han de distribuir forçosament pel conjunt del territori de l'Estat. De la resta, 227.492 empleats, Madrid en concentra el 36 %, és a dir, 82.139⁴², que compararia amb el 14,2 % que representava la seva població sobre el total a la mateixa data. Aquí es compten no només els empleats dels ministeris, sinó també organismes i agències estatals (CNMV, AEAT...), ens públics (Banc d'Espanya, ICO, FNMT, ICEX...) i universitats estatals (UNED). Si s'inclouen el membres de les forces armades i cossos policials de l'Estat i de la judicatura, arriben a 151.922 persones. Com s'ha comentat, faltaria afegir-hi els que corresponguin de les empreses públiques estatals (Adif, Aena, Correus, RTVE, Ports de l'Estat, el hòlding de l'Estat SEPI i el seu grup, Navantia, Renfe, etc.), que poden suposar uns 120.000 empleats més, però dels quals en desconexem la ubicació geogràfica⁴³. Aquests més de 150.000 empleats de l'Estat concentren la flor i nata dels alts càrrecs i funcionaris d'elit de l'Administració estatal, amb alts sous, alta qualificació i molt de poder.

El Gràfic 21 mostra aquesta superioritat de Madrid quant als empleats de l'Administració central.

S'hi observa com Madrid té ella sola gairebé el doble de proporció d'empleats de l'Estat central que la següent amb més representació (Andalusia), tenint en compte, com ja s'ha dit, que els empleats de l'Administració central ubicats fora de Madrid són principalment militars, policies i jutges, a més d'alguns serveis perifèrics.

41 Informes sobre la financiació definitiva de las comunidades autónomas a través del sistema de financiació del Ministerio de Hacienda y Función Pública. Vegeu el portal: <https://www.sepg.pap.hacienda.gob.es/sitios/sepg/es-ES/Presupuestos/DocumentacionEstadisticas/Documentacion/Documentos/DOCUMENTOS%20DE%20TRABAJ0/D92009.pdf>

42 Les dades anteriors es poden consultar al *Boletín Estadístico del personal al servicio de las Administraciones públicas*, del juliol del 2022, del portal del Ministerio de Hacienda y Función Pública. Vegeu: <https://funcionpublica.hacienda.gob.es/funcion-publica/rcp/boletin.html>

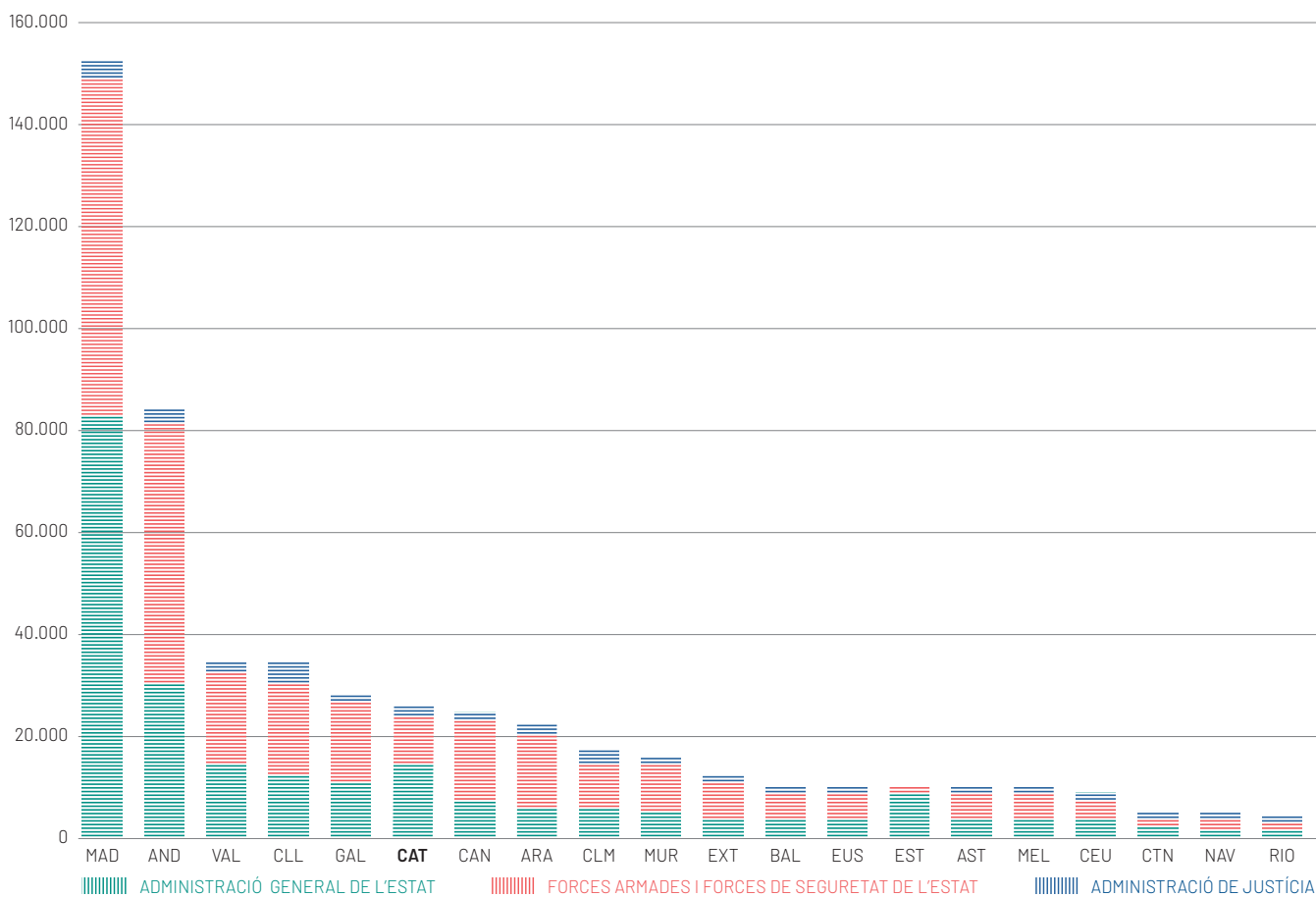
43 Segons la IGAE en la darrera dada publicada (del 2020), les societats mercantils i assimilades públiques tenien 123.041 empleats.

També convé tenir present que entre aquests hi ha pocs empleats d'alt nivell. Igualment, a l'hora de valorar l'aparent poca presència dels empleats de l'Estat central en algunes autonomies, cal valorar la diferent distribució de competències, com per exemple la seguretat ciutadana o les presons, que en algunes comunitats estan transferides (Catalunya, el País Basc i Navarra).

Deixant de banda els empleats de les CCAA i dels ens locals, Madrid concentra el 29,5 % dels empleats del sector públic estatal. Tenint en compte que la seva proporció de població sobre el conjunt de l'Estat és del 14,2 %, això vol dir que té un plus de capitalitat d'uns 79.000 empleats més que, amb les seves famílies, suposen unes 250.000 persones.

MADRID CONCENTRA EL 29,5 % DELS EMPLEATS DEL SECTOR PÚBLIC ESTATAL, MENTRE QUE LA SEVA PROPORCIÓ DE POBLACIÓ SOBRE EL CONJUNT DE L'ESTAT ÉS DEL 14,2 %; AIXÒ VOL DIR QUE TÉ UN PLUS DE CAPITALITAT D'UNS 79.000 EMPLEATS MÉS QUE, AMB LES SEVES FAMÍLIES, SUPOSEN UNES 250.000 PERSONES

GRÀFIC 21. DISTRIBUCIÓ DEL PERSONAL DEL SECTOR PÚBLIC ESTATAL



Font: Ministerio de Hacienda y Función Pública: *Boletín Estadístico del personal al servicio de las Administraciones Públicas*, juliol del 2022.

Gràfic: elaboració pròpia.

Llegenda (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Andalusia (AND), València (VAL), Castella i Lleó (CLL), Galícia (GAL), Catalunya (CAT), Canàries (CAN), Aragó (ARA), Castella - la Manxa (CLM), Múrcia (MUR), Extremadura (EXT), Balears (BAL), Euskadi (EUS), Estranger (EST), Astúries (AST), Melilla (MEL), Ceuta (CEU), Cantàbria (CTN), Navarra (NAV) i La Rioja (RIO).

4.3.2 EL CREIXEMENT DE MADRID

Madrid és una comunitat amb una superfície que representa una quarta part de la catalana (8.021,8 km² vs. 32.106,5 km²), amb una població poc inferior (6,7 milions de persones contra 7,7) i, per tant, amb una densitat d'habitants per km² molt superior (844,5 hab./km² contra 242,3). En realitat, avui, la seva àrea metropolitana abasta municipis i capitals fora de la mateixa comunitat. Les ciutats d'Àvila, Guadalajara, Toledo i Segòvia pràcticament es poden considerar part d'aquesta àrea metropolitana, atribuint-se a aquesta àrea gairebé la mateixa població que Catalunya (7,3 milions de persones).

Madrid ha arribat a aquesta dimensió després d'un creixement extraordinari. Ha estat el territori de l'Estat amb major creixement percentual del seu PIB des del final del franquisme. Gràcies a aquest creixement, el pes del PIB madrileny ha passat de representar el 16,7 % (1985) del PIB total espanyol al 19,6 % (2021), sent així l'única regió que ha guanyat, de forma ostensible, pes en el conjunt de l'economia espanyola amb un increment de 2,9 punts, com es pot observar en el quadre següent.

TAULA 10. PES DEL PIB DE CADA COMUNITAT SOBRE EL TOTAL ESTATAL (2021)

CCAA	1985	2021	VARIACIÓ
MADRID	16,7%	19,6%	2,9%
ANDALUSIA	13,0%	13,4%	0,4%
MÚRCIA	2,3%	2,6%	0,4%
CATALUNYA	18,8%	18,9%	0,1%
LA RIOJA	0,7%	0,7%	0,1%
EXTREMADURA	1,6%	1,7%	0,0%
CASTELLA - LA MANXA	3,5%	3,5%	0,0%
NAVARRA	1,7%	1,7%	0,0%
VALÈNCIA	9,4%	9,3%	-0,1%
BALEARS	2,6%	2,4%	-0,1%
CANÀRIES	3,7%	3,5%	-0,2%
ARAGÓ	3,3%	3,1%	-0,2%
CANTÀBRIA	1,4%	1,1%	-0,3%
GALÍCIA	5,8%	5,3%	-0,5%
EUSKADI	6,7%	6,0%	-0,7%
CASTELLA I LLEÓ	5,8%	4,9%	-0,9%
ASTÚRIES	2,9%	1,9%	-1,0%

Font: Instituto Nacional de Estadística (INE). Taula: elaboració pròpia.

Cap altra comunitat ha pogut acostar-se mínimament a una variació semblant. Només quatre comunitats han tingut variacions lleugerament positives (entre elles Catalunya). En canvi, aquest augment tan remarcable es veu compensat pels retrocessos de gran part dels territoris que envolten Madrid,

EL CREIXEMENT ECONÒMIC DE MADRID S'HA FONAMENTAT EN L'ATRACCIÓ DE POBLACIÓ I EN LA SEVA MAJOR CAPACITAT DE CONVERTIR-SE EN POBLACIÓ OCUPADA, PERÒ NO EN LA SEVA PRODUCTIVITAT

especialment al nord (Castella i Lleó -0,9 punts, Astúries -1,0 punt, Galícia -0,5 punts, Cantàbria -0,3 punts i València -0,1 punts), i l'estancament del sud (Castella - la Manxa, 0 punts).

Intentant aprofundir més en la naturalesa d'aquest creixement, en qualsevol territori aquest es pot descompondre en diversos components:

- Component poblacional: la part atribuïble al creixement de la població del territori.
- Component productiva: la part atribuïble al creixement de la productivitat (entesa com la relació entre el PIB i la població ocupada).
- Component laboral: la part atribuïble a la variació de la relació entre la part d'aquesta població que efectivament treballa i la població total.

Aquesta descomposició és quasi exacta si es mesura en termes de taxes de creixement de mitjanes anuals acumulades (TMAA)⁴⁴. Vegem-ho a la Taula 11.

Centrant-nos en el cas de Madrid, observem allò que dèiem. Madrid és la comunitat que ha crescut més al llarg dels 36 anys del període analitzat (un 2,58 % anual acumulatiu). Només se li acosta Múrcia i, a més distància, La Rioja. Ho ha aconseguit gràcies a dos factors: 1) el creixement de la població (un 0,92 % anual, el més elevat exceptuant les dues comunitats turístiques i Múrcia) i 2) que aquest creixement

⁴⁴ La TMAA és la taxa anual constant a la qual ha de créixer una magnitud (en aquest cas, el PIB de l'any 1985) de forma acumulativa durant un període per arribar a un determinat nivell futur (el PIB de l'any 2021). Les raons d'aquesta «quasi» exactitud no les desenvolupem aquí per espai, però són fàcilment comprovables per una persona amb coneixements matemàtics bàsics.

poblacional s'ha traduït més que en cap altre territori en un creixement encara més elevat de població ocupada (un 28 % més de població ocupada en relació amb la població total, el més elevat de totes les CCAA), que indicaria una població més jove i amb major capacitat de treballar, tot i que en aquest punt cal tenir en compte un cert grau de població que treballa (i, per tant, produeix) a Madrid encara que visqui en alguna de les províncies properes (Toledo, Guadalajara o Segòvia, principalment)⁴⁵. En canvi, el seu creixement no s'ha aconseguit (a diferència del que moltes vegades es diu) per un creixement especial de la productivitat (que és el més baix exceptuant les dues comunitats turístiques)⁴⁶. En resum, el creixement de Madrid s'ha produït gràcies a la capacitat d'atraure població en edat i capacitat de treballar, gran part de la qual és migrada però en el qual hi ha també una component gens menyspreable d'atracció de persones i talent d'altres comunitats⁴⁷. Ho ampliarem posteriorment.

La Taula 11 també aporta informació rellevant que no és central en el que estem analitzant aquí, però que cal esmentar. En primer lloc, cal constatar que a Espanya el creixement depèn més de l'augment de la població i que la proporció de població que treballa augmenta que no pas la productivitat. Això en si mateix és indicatiu que el creixement no s'ha basat en el valor del que es produeix sinó en l'acumulació de la força de treball. En definitiva, activitats de poc valor afegit.

D'altra banda, observi's que les CCAA amb major creixement de la productivitat són especialment aquelles que estan en regressió demogràfica (el subconjunt que hem anomenat *Espanya vaciada*), amb l'única excepció de La Rioja. No és estrany tampoc, perquè a mesura que es va reduint la població activa es tendeix a concentrar l'activitat en aquelles amb major productivitat.

I observi's també com la productivitat de les autonomies de monocultiu turístic (Balears i Canàries) és negativa.

Totes aquestes són característiques sobre les quals convindria reflexionar, però no ho farem aquí perquè excediria els propòsits d'aquest treball.

TAULA 11. DESCOMPOSICIÓ DEL CREIXEMENT ANUAL DEL PIB REAL (1985-2021)

CCAA	PIB (1)		PIB/HAB.	
	(1)=(2)+(3)+(4)	HAB.(2)	PIB/OCU (3)	OCU/HAB.(4)
CCAA GRANS:				
AND	2,20%	0,66%	0,52%	1,01%
MAD	2,58%	0,92%	0,36%	1,28%
CAT	2,14%	0,66%	0,43%	1,03%
VAL	2,09%	0,82%	0,58%	0,67%
CCAA "ESPAÑA VACIADA"				
EXT	2,20%	-0,04%	1,32%	0,91%
GAL	1,86%	-0,11%	1,67%	0,30%
CLL	1,65%	-0,23%	1,11%	0,78%
AST	0,98%	-0,30%	0,60%	0,68%
CCAA TURÍSTIQUES:				
BAL	1,96%	1,62%	-0,03%	0,36%
CAN	1,99%	1,26%	-0,07%	0,78%
ALTRES CCAA:				
CLM	2,15%	0,58%	0,95%	0,61%
CTN	1,48%	0,30%	0,44%	0,74%
ARA	1,96%	0,25%	0,75%	0,96%
MUR	2,53%	1,16%	0,37%	0,98%
NAV	2,16%	0,67%	0,63%	0,84%
EUS	1,80%	0,04%	0,48%	1,27%
RIO	2,35%	0,54%	1,33%	0,46%
ESP	2,12%	0,58%	0,62%	0,91%

Font: base de dades de magnituds econòmiques de la Fundació de Estudios de Economía Aplicada (FEDEA) (RegData SECT_v62), construïda a partir de les dades de l'Institut Nacional de Estadística (INE).

Taula: elaboració pròpia.

Llegenda: CCAA = comunitats autònomes // PIB = producte interior brut en euros constants de 2016 // HAB. = població total // OCU = població ocupada // PIB/HAB. = PIB per habitant // PIB/OCU = productivitat del treball // OCU/HAB. = relació ocupats / població.

Llegenda (de dalt a baix): Andalusia (AND), Madrid (MAD), Catalunya (CAT), València (VAL), Extremadura (EXT), Galícia (GAL), Castella i Lleó (CLL), Astúries (AST), Balears (BAL), Canàries (CAN), Castella - la Manxa (CLM), Cantàbria (CTN), Aragó (ARA), Múrcia (MUR), Navarra (NAV), Euskadi (EUS), La Rioja (RIO) i Espanya (ESP).

Nota: magnituds en TMAA = taxes mitjanes anuals acumulatives de creixement.

Nota: la variació de la relació ocupats/població (OCU/HAB.) indica el grau en què el creixement de la població s'ha traduït en augments d'ocupació. S'ha d'interpretar de manera que si és major a 1 vol dir que l'ocupació ha crescut més que el que ho ha fet la població, mentre que si és inferior a 1 és a la inversa (la població ha crescut més que l'ocupació).

45 Es coneix amb el nom d'efecte *commuting*. La població que treballa en un territori però que resideix en un altre contribueix al PIB del primer, però consta com a població del segon.

46 Això no és obstacle perquè Madrid sigui una economia d'alta productivitat, però cal diferenciar entre el nivell d'aquesta productivitat i la seva dinàmica, que és del que estem parlant en aquest punt.

47 Concretament, en el període en què hem pogut consultar dades de població per l'origen del naixement (entre 1998 i 2022), el conjunt d'Espanya ha crescut en 7,62 milions de persones, dels quals 1,26 (16,5 % del total) són nascuts a Espanya i 6,36 (83,5 %), a l'estranger. En el cas de Madrid, dels 1,66 milions de creixement total, 0,45 (27 %) són nascuts a Espanya i 1,21 (72,9 %), a l'estranger.

4.3.3 LES RAONS DEL CREIXEMENT DE MADRID

No és gaire difícil entendre els motius pels quals s'ha produït aquest creixement. A més del que ja s'ha comentat, relatiu a la concentració històrica del poder polític, ja per si mateix molt rellevant, hi ha altres motius bastant coneguts i (fora de Madrid) reconeguts per qualsevol observador imparcial.

N'enumerem de forma resumida els més significatius:

- a) L'estructura radial de les infraestructures de transport (autovies i autopistes, xarxa ferroviària, connectivitat dels aeroports). Des del 1720 amb el famós Reglamente General de Postas que va dissenyar els principals camins de l'Espanya acabada d'unificar (per la força) amb origen i destinació a Madrid, tots els desenvolupaments posteriors (ferrocarrils, línies aèries, vies ràpides...) han seguit el mateix esquema, en el qual s'ha prioritzat sempre la connexió de Madrid amb la resta, oblidant els anteriors esquemes de comunicació terrestres basats en les antigues calçades romanes. A mesura que les comunicacions s'han fet més eficients, ràpides i barates (i això ha estat així des dels anys 80), això ha tendit a afavorir cada vegada més el node central d'aquestes comunicacions, que és Madrid. No se li hauria d'escapar a ningú que aquesta és una decisió política premeditada i volguda i que no està fonamentada en una lògica de mercat ni econòmica.
- b) El mateix nivell de les infraestructures i algunes absències molt remarcables fora de Madrid que marquen les diferències. Alguns exemples molt clars:

Els aeroports. L'aeroport de Madrid és un dels més reconeguts del món. La consultora Skytrax, especialista a mesurar la qualitat dels aeroports, l'ha situat en el lloc 10 del món⁴⁸. Les seves infraestructures se situen entre les més modernes. A tot això no li ha estat aliena la inversió de 7.200 M€ de la darrera ampliació acabada el 2006. Té quatre pistes d'aterratge i enlairament, totes llargues (2 de 3.500 m més 1 de 4.100 m i 1 de 4.350 m). L'aeroport de Barcelona, en la mateixa edició del rànquing, estava situat en el lloc 34. Només té operativa una pista llarga de 3.743 m, l'única vàlida per enlairar avions de llarg radi, però amb fortes limitacions d'ús per l'impacte acústic sobre les poblacions del sud de l'aeroport, i dues de més curtes (de 2.660 i 2.528 m) que no permeten l'enlairament de les aeronaus més grans, dificultant així la seva connectivitat amb les destinacions més dinàmiques d'Àsia i Amèrica. Això, en si mateix, és un substancial desavantatge comparatiu a l'hora de captar vols intercontinentals, els que connecten amb els principals centres econòmics del món.

A MESURA QUE LES COMUNICACIONS S'HAN FET MÉS EFICIENTS, RÀPIDES I BARATES, LA SEVA ESTRUCTURA RADIAL HA AFAVORIT CADA VEGADA MÉS EL CENTRE DE LA XARXA RADIAL, MADRID

Les infraestructures ferroviàries, tant de llarga distància (AVE) com de rodalies. Durant diversos decennis, gairebé tota la dècada final del segle passat i els primers quinze anys de l'actual, s'ha donat prioritat absoluta al ferrocarril d'alta velocitat (AVE) en detriment de totes les altres inversions ferroviàries (tant de passatgers com de mercaderies). Amb una excepció, les Cercanías de Madrid, que absorbiren el 47,8 % de tota la inversió en serveis de rodalies entre els anys 1990 i 2018, mentre Barcelona només en rebria el 16,8 %⁴⁹.

Dèiem fa un moment que també algunes absències denoten les diferències. Un exemple molt clar conegut per tots és l'absència, encara actual, d'un AVE entre Barcelona, València i Alacant. Això tot i ser la segona línia amb major trànsit de passatgers de tot l'Estat i després d'haver omplert el territori de l'Estat de línies d'AVE que no es podran amortitzar mai i del qual tampoc se'n pagarà el manteniment i que han fet que Espanya sigui el segon estat del món amb major desplegament de l'alta velocitat, fins i tot per davant de països com el Japó, de molta tradició ferroviària, i gairebé els «pares de la criatura» de l'alta velocitat. Una absència simplement clamorosa i que, per si mateixa, diu moltes coses.

48 Vegeu el portal: <https://www.worldairportawards.com> i els Skytrax World Airport Awards 2023. Rating of the world's Top 100 Airports for 2023, voted by air travellers around the world in the 2022/2023 World Airport Survey.

49 Autoridad Independiente de Responsabilidad Fiscal (AIReF): *Infraestructuras del Transporte*. 2020. Vegeu: <https://www.airef.es/es/estudios/estudio-infraestructuras-transporte/>

- c) La utilització d'aquest mateix poder polític en favor del poder econòmic establert a la mateixa capital. Encara que a alguns això els soni a proclama política, no ho és. Està avalat per les dades. Un prestigiós institut d'estudis econòmics valencià, l'IVIE⁵⁰, en un estudi realitzat el 2020 va detectar que entre 2012 i 2019 el 87 % de l'import de les contractacions del sector públic estatal es realitzaven per òrgans de contractació ubicats a la Comunitat de Madrid.

Igualment, el mateix institut va construir una base de dades de les licitacions del període veient on s'ubicaven els beneficiaris de les licitacions del sector públic estatal amb el resultat que dona el Gràfic 22.

La conclusió principal del gràfic és que el 64 % de l'import de les licitacions dels òrgans de contractació del sector públic estatal ubicat a Madrid s'adjudiquen a empreses amb seu social a Madrid, més que triplicant el pes econòmic que té Madrid sobre el conjunt d'Espanya.

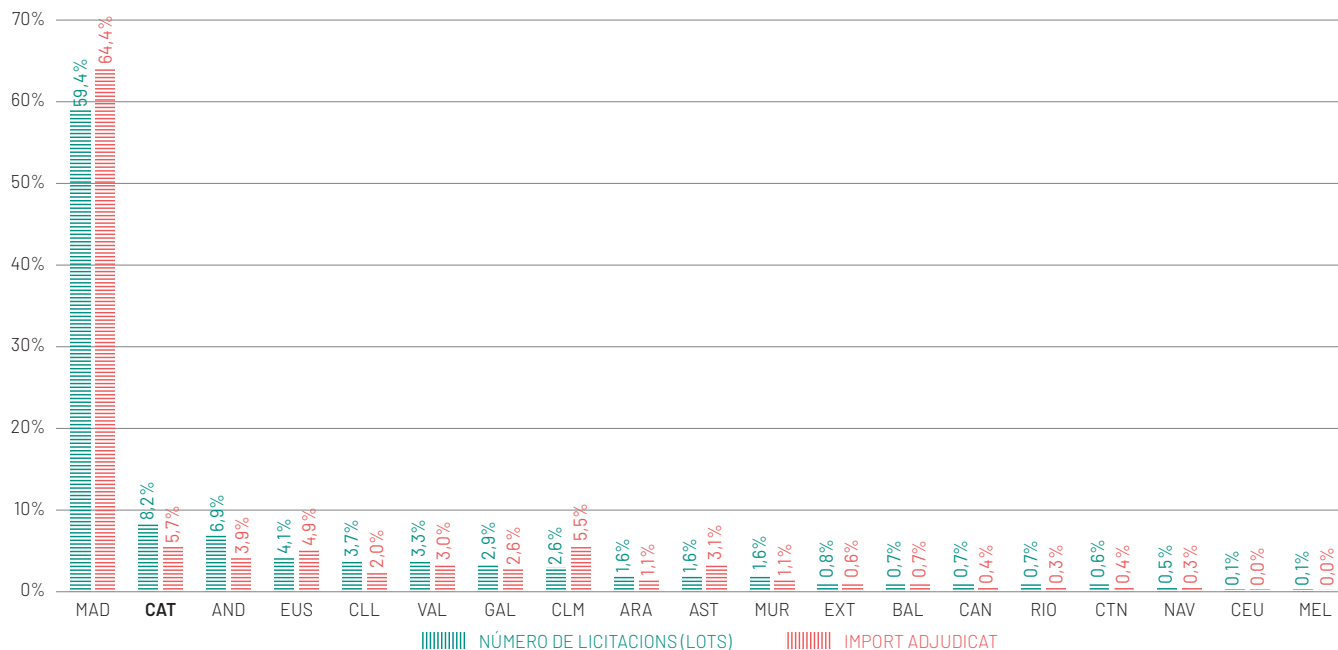
50 Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE) i Generalitat Valenciana: *Madrid: capitalidad, economía del conocimiento y competencia fiscal*, IVIE i Generalitat Valenciana, col·lecció «Entregable», núm. 2, 2020. Vegeu: https://www.ivie.es/wp-content/uploads/2020/09/02_Informe_capitalidad_edici%C3%B3n.pdf

EL 87 % DE LES CONTRACTACIONS DEL SECTOR PÚBLIC ESTATAL ES REALITZEN PER ÒRGANS DE CONTRACTACIÓ UBICATS A MADRID. EL 64 % DE L'IMPORT D'AQUESTES CONTRACTACIONS ES FA A EMPRESES AMB SEU SOCIAL A MADRID

Observem també com les licitacions que s'adjudiquen a empreses de fora la Comunitat de Madrid són més petites, com es dedueix de comparar el nombre de licitacions amb l'import.

- d) Utilització de l'autonomia tributària per atreure capitals, patrimonis i rendes altes de la resta d'autonomies. El mateix estudi de l'IVIE, citat abans, calculava a partir

GRÀFIC 22. DISTRIBUCIÓ DE LES LICITACIONS DEL SECTOR PÚBLIC ESTATAL UBICAT A MADRID PER COMUNITATS SEGONS LA UBICACIÓ DE LA SEU SOCIAL DE L'EMPRESA ADJUDICATÀRIA. 2012-2019 (PERCENTATGE)



Fons: Ministerio de Hacienda, SABI (Bureau Van Dijk) i BD ContraPublIVIE (extret directament de l'estudi de l'IVIE *Madrid: capitalidad, economía del conocimiento y competencia fiscal*, 2020). Gràfic: Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE).

Llegenda (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Catalunya (CAT), Andalusia (AND), Euskadi (EUS), Castella i Lleó (CLL), València (VAL), Galícia (GAL), Castella i la Manxa (CLM), Aragó (ARA), Astúries (AST), Múrcia (MUR), Extremadura (EXT), Balears (BAL), Canàries (CAN), La Rioja (RIO), Cantàbria (CTN), Navarra (NAV), Melilla (MEL) i Ceuta (CEU).

de les dades de l'Agència Tributària que Madrid assumia voluntàriament la pèrdua de 4.111 M€ dels seus ingressos fiscals, que suposava el 20 % dels seus ingressos teòrics si no exercís aquesta autonomia tributària, gràcies al conjunt de bonificacions, deduccions i tarifes fiscals més favorables que establia, particularment a través de la bonificació del 100 % de l'impost de patrimoni i del de successions i donacions per als graus de parentela més propers. I aquí hi entraria també la tarifa autonòmica de l'IRPF i altres facilitats (pàgina 129 de l'estudi).

Aquest mateix càlcul ha estat reproduït per l'AIReF, Autoritat Independent de Responsabilitat Fiscal, que rendeix comptes directament al Congrés dels Diputats i que vetlla per la correcció dels comptes públics. Aquest organisme, en la seva recent actualització de l'*Observatorio Económico Financiero de las Comunidades Autónomas*, estimava que el 2022 el conjunt de beneficis fiscals que la Comunitat de Madrid mantenia vigents suposaven el 2,18 % del seu PIB, sent, amb diferència, la comunitat que els tenia més alts (la mitjana de les comunitats estava en un 0,72 %). Això significa que, cada any, Madrid «perdona» als seus residents uns 5.100 M€. Aquest seria un càlcul més actualitzat que l'anterior.

D'una ràpida anàlisi de les característiques d'aquests impostos en què Madrid permet deduir aquestes

L'ATRACCIÓ DE RENDES ALTES, PATRIMONIS I PROFESSIONALS PERMET A MADRID "PERDONAR" 5.100 M€ D'IMPOSTOS ALS SEUS RESIDENTS, GENERANT AIXÍ NOUS ATRACTIUS I UN CERCLE EXTRACTIU PER A LA RESTA DE COMUNITATS

bonificacions, deduccions i tarifes especials, es dedueix que es concentren en els sectors de contribuents de patrimonis i rendes més altes. La contrapartida d'aquestes rebaxes fiscals és també un molt baix nivell de despesa per habitant en sanitat, educació i protecció social (els nuclis de la despesa autonòmica), repercutint aquesta menor despesa en els sectors de la població que més utilitzen els serveis públics, és a dir, la majoria de la població i, en particular, les classes més humils. Ara bé, tal com s'ha explicat al punt 4.1.3, Madrid, principalment per la seva mateixa capitalitat, pot aprofitar substancials avantatges que li venen donats i que representen menors necessitats de despesa, circumstància que ha anat aprofitant per practicar aquestes rebaxes fiscals.

TAULA 12. INGRESSOS REALS I INGRESSOS SENSE EXERCICI DE LA CAPACITAT NORMATIVA DE LES CCAA DE RÈGIM COMÚ (2017)

	INGRESSOS NO FINANCERS HOMOGENIS TOTALS			INGRESSOS NO FINANCERS HOMOGENIS PER CÀPITA		
	REALS (M€)	SENSE EXERCICI DE LA CAPACITAT NORMATIVA (M€)	DIFERÈNCIA (M€)	REALS (€)	SENSE EXERCICI DE LA CAPACITAT NORMATIVA (€)	DIFERÈNCIA (€)
ANDALUSIA	24.364	24.257	106	2.907	2.895	13
ARAGÓ	4.716	4.584	133	3.604	3.502	101
ASTÚRIES	3.330	3.289	41	3.217	3.178	39
BALEARS	3.528	3.289	239	3.161	2.947	214
CANÀRIES	6.790	6.386	404	3.221	3.029	192
CANTÀBRIA	1.959	1.963	-4	3.376	3.383	-7
CASTELLA-LA MANXA	6.606	6.697	-91	3.252	3.296	-45
CASTELLA I LLEÓ	8.803	8.976	-174	3.629	3.700	-72
CATALUNYA	22.511	21.897	615	2.979	2.898	81
VALÈNCIA	13.253	12.852	402	2.682	2.601	81
EXTREMADURA	4.360	4.258	102	4.037	3.943	94
GALÍCIA	8.629	8.542	88	3.186	3.154	32
MADRID	16.366	20.477	-4.111	2.515	3.147	-632
MÚRCIA	3.921	3.850	70	2.667	2.619	48
LA RIOJA	1.066	1.119	-53	3.379	3.548	-168
CCAA DE RÈGIM COMÚ	130.202	132.435	-2.233	2.989	3.040	-51

Font: Agència Tributària (2020a, 2020b), Ministerio de Hacienda (2020b), Instituto Nacional de Estadística (estadística del padró continu) i elaboració pròpia. Gràfic: Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE).
Llegenda: CCAA = comunitats autònomes.

4.3.4 L'ATRACCIÓ DELS RECURSOS PRODUCTIUS CAP A MADRID

Tots els factors anteriors, al llarg dels anys, han anat configurant un potent imant que ha actuat atraient quantitat de persones, riquesa i recursos cap a la capital de l'Estat. Repassarem una mica com actua aquest imant:

a) Atracció de població

Madrid ha atret en termes nets (entrades menys sortides), entre el 2002 i el 2021⁵¹, 1,03 milions de persones de fora de la comunitat. Tota aquesta variació està motivada per l'arribada de residents de l'estranger (1,13 milions), sent la comunitat que més n'ha atret després de Catalunya (1,18 milions). Aquesta migració externa es produeix principalment de població procedent de l'Amèrica Llatina, amb poca presència magrebí, a diferència de l'àrea mediterrània. D'altra banda, encara que el saldo interior sigui negatiu (-0,10 milions de persones), és rellevant analitzar dues coses al respecte: 1) com la migració interna (la que es produeix dins de l'Estat) es va reactivar des dels anys de la crisi financera (+0,10 milions nets entre 2008 i 2018) i 2) en relació amb quines regions perd o guanya residents. Entre els anys 2008 i 2018 Madrid

guanya residents de gairebé totes les regions, principalment de Castella i Lleó i Andalusia a raó d'unes 3.000 persones/any netes i en menor mesura d'Extremadura i Galícia, amb menys de 1.000 persones/any netes. Només perd residents cap a Castella - la Manxa (unes 1.500 persones /any), per la mateixa ampliació de la metròpoli madrilenya cap a aquesta àrea, sobretot expulsades pel cost de l'habitatge, i en molta menor mesura cap a les Balears (500 persones/any).

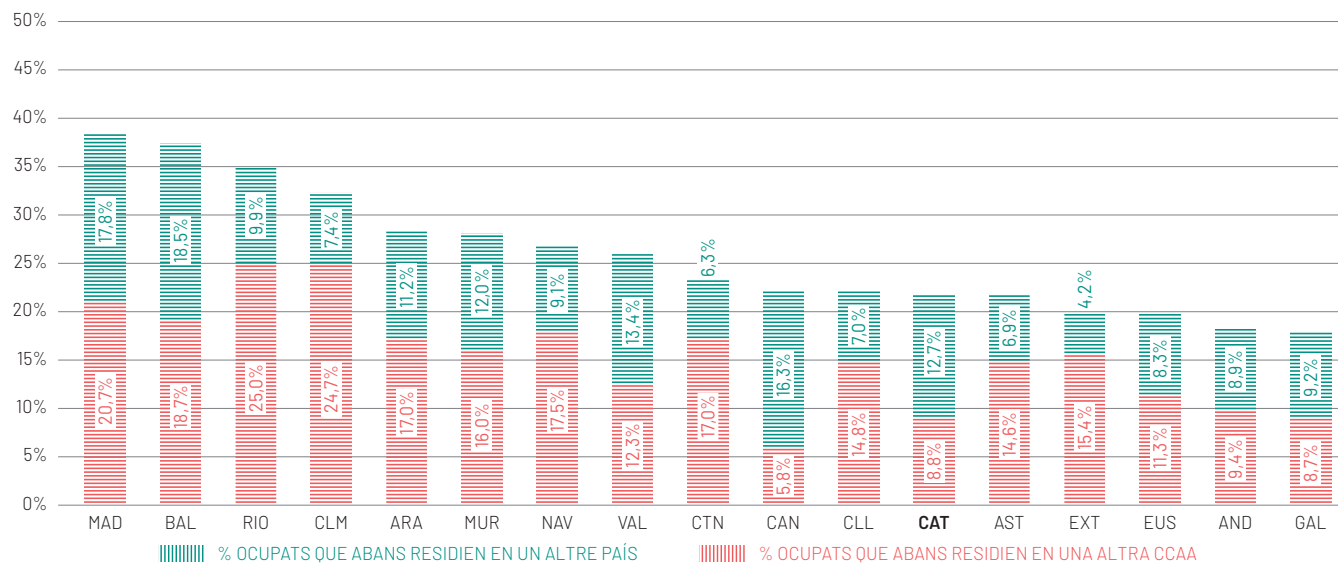
En resum, doncs, Madrid ha basat la seva expansió demogràfica sobretot en la immigració (com totes les regions que han crescut demogràficament), però també en l'absorció de molts residents d'altres comunitats espanyoles.

b) Atracció de població en edat de treballar

Quan analitzàvem les característiques del creixement del PIB ja vàiem que una de les principals raons del creixement de Madrid era que no solament havia crescut en població, sinó que a més era també la comunitat on havia crescut més la relació entre la població que treballava i la població total. És a dir, que la gent que s'havia traslladat a viure a Madrid treballava en major proporció que els que s'havien traslladat a la resta de comunitats. Aquest era el punt que marcava la diferència amb altres regions amb important expansió migratòria. Efectivament, Madrid és la regió d'Espanya amb major proporció d'ocupats procedents bé d'una altra comunitat, bé d'un altre país, com es pot observar en el gràfic següent.

51 INE, variacions residencials. L'elecció de les dates és deguda a restriccions estadístiques de les dades de l'INE, que amb anterioritat al 2002 no són completes.

GRÀFIC 23. PERCENTATGE D'OCUPACIÓ EXTERNA A LES CCAA (2022)



Font: Instituto Nacional de Estadística (INE): estadístiques de canvis de residència. Gràfic: elaboració pròpia.

Legenda (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Balears (BAL), La Rioja (RIO), Castella - la Manxa (CLM), Aragó (ARA), Múrcia (MUR), Navarra (NAV), València (VAL), Cantàbria (CTN), Canàries (CAN), Castella i Lleó (CLL), Catalunya (CAT), Astúries (AST), Extremadura (EXT), Euskadi (EUS), Andalusia (AND) i Galícia (GAL). CCAA = comunitats autònomes.

Aquesta característica és compartida també amb les Balears, encara que en una proporció lleugerament inferior. Crida l'atenció que a Catalunya, tot i el fort impacte migratori, no es doni en la mateixa proporció, i, a més, que predomini l'ocupació procedent d'un altre país per sobre de la d'altres CCAA.

c) Atracció de talent

Madrid no solament ha atret població i treballadors. També actua com un imant del talent d'altres comunitats. Aportarem dades tant dels futurs talents (universitaris) com del talent present (professionals i alts càrrecs).

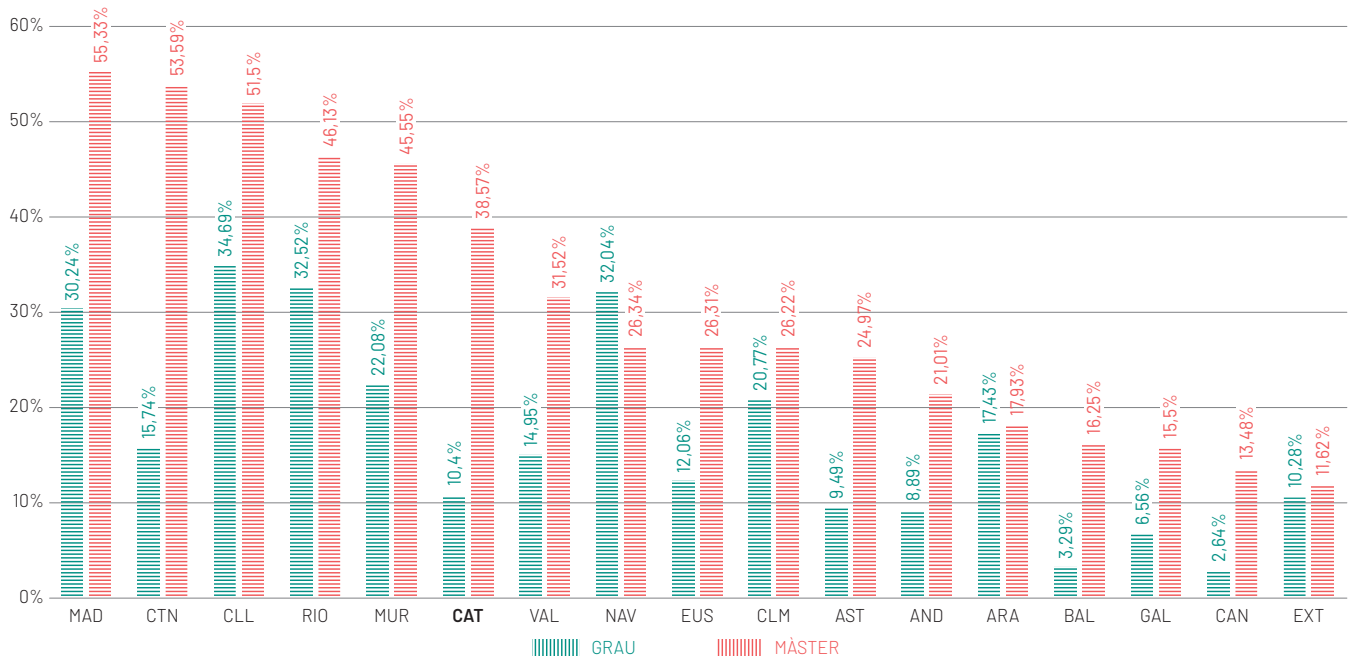
Els estudiants universitaris que es desplacen a estudiar a un altre lloc normalment no canvien la seva residència legal (el seu empadronament). Valorar la proporció d'estudiants universitaris amb residència en una comunitat diferent de la del centre on s'estudia és un bon indicador de la capacitat d'atracció d'aquests. El gràfic següent ens indica com d'atractives resulten les diferents comunitats per als estudiants d'altres.

El desplaçament fora de la comunitat de residència per estudiar a la universitat es dona sobretot en els estudis de

MADRID ÉS EL MAJOR POL D'ATRACCIÓ DE TALENT PROFESSIONAL I UNIVERSITARI, PRINCIPALMENT EN DETRIMENT DE COMUNITATS DEL CENTRE I SUD DE L'ESTAT

màster, el cicle final d'una carrera universitària o el nivell d'estudis més pròxim a la inserció laboral qualificada. També els estudis de grau presenten una mobilitat notable, encara que inferior. Madrid és la comunitat amb major presència d'estudiants de màster de fora la pròpia comunitat. Un 55 % (!) dels estudiants de màster tenen la seva residència legal

GRÀFIC 24. PERCENTATGE D'ESTUDIANTS UNIVERSITARIS MATRICULATS AMB RESIDÈNCIA EN UNA COMUNITAT AUTÒNOMA DIFERENT DE LA DEL CENTRE / CURS 2020-2021 (PERCENTATGE RESPECTE DEL TOTAL MATRICULAT A LES UNIVERSITATS DE CADA COMUNITAT)



Font: Ministeri d'Educació: estadístiques de matriculacions universitàries. Gràfic: elaboració pròpia.

Llegenda: Madrid (MAD), Cantàbria (CTN), La Rioja (RIO), Múrcia (MUR), Catalunya (CAT), València (VAL), Navarra (NAV), Euskadi (EUS), Castella - la Manxa (CLM), Astúries (AST), Andalusia (AND), Aragó (ARA), Balears (BAL), Galícia (GAL), Canàries (CAN) i Extremadura (EXT).

fora de la comunitat, principalment procedents d'Andalusia, Castella - la Manxa i Castella i Lleó, així com un 30 % dels estudiants de grau, sent en aquest cas la quarta comunitat. Altres comunitats amb un alt percentatge d'estudiants de màster forans a la comunitat del centre, com són Cantàbria i La Rioja, són comunitats molt petites en termes universitaris.

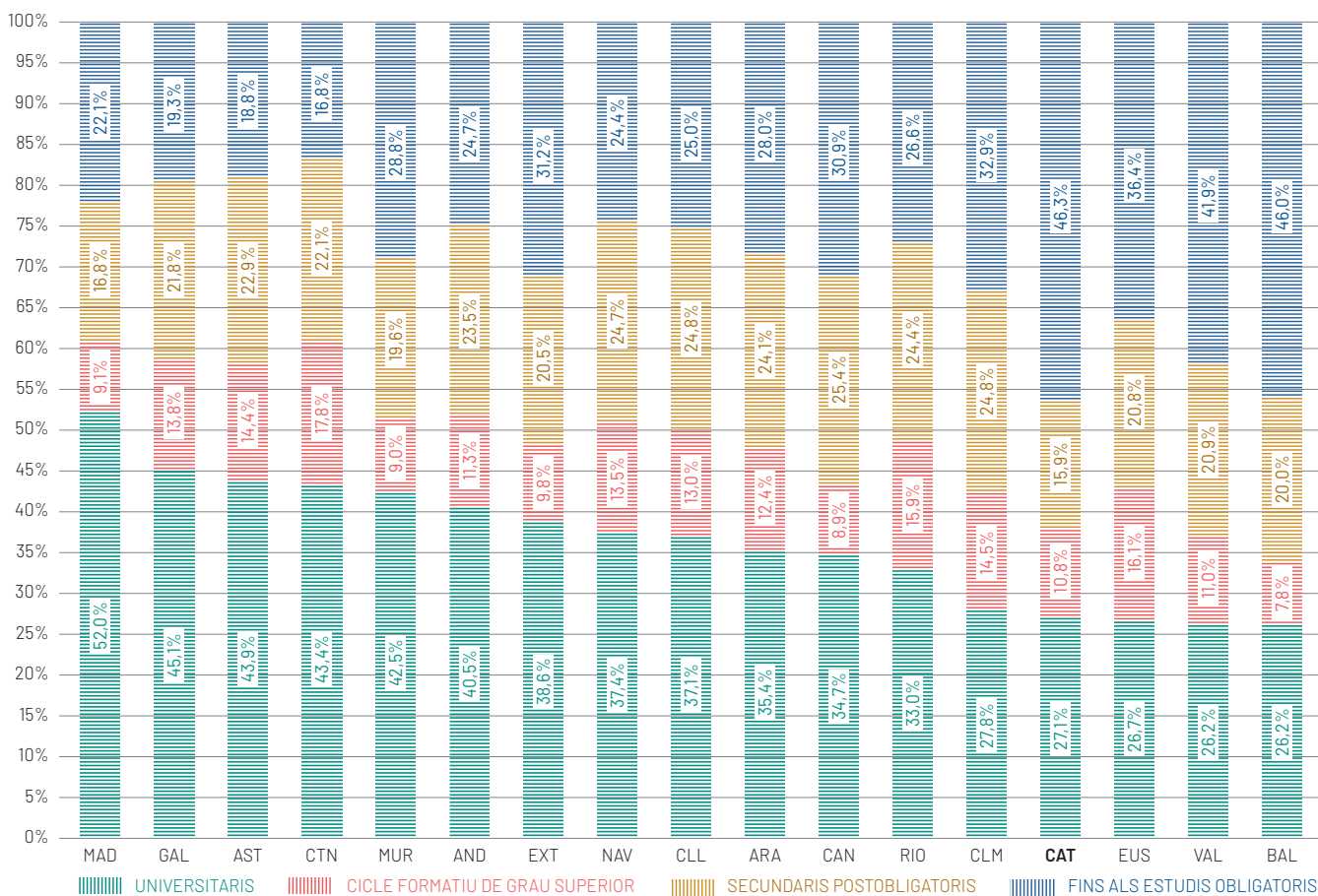
Ara fixem-nos en la formació de la població ocupada nascuda a una altra CCAA. Recorrem novament a la publicació ja esmentada de l'IVIE.

Al Gràfic 25 s'observa que Madrid és la que concentra més població procedent d'altres comunitats amb formació universitària, superant més del 50 % del total de tots els vinguts d'altres CCAA.

Arribaríem a idèntiques conclusions si féssim la mateixa anàlisi per grau de qualificació o per responsabilitat professional. No reproduïm aquí les informacions i ens remetem a l'estudi de l'IVIE indicat.

Madrid és el major pol d'atracció de talent procedent d'altres CCAA. És irrefutable. Dit així és un motiu d'orgull per a Madrid, evidentment, però potser no tant per a les comunitats que van perdre el seu talent (les dues Castelles i Andalusia en són les principals) per engreixar el pes econòmic de Madrid en detriment seu. El que és sorprenent és el conformisme amb què es viu això en aquests territoris i en com s'accepta, en molts casos de molt bon grat, que només a la capital es pugui realitzar una carrera professional digna per a una persona altament qualificada o formada.

GRÀFIC 25. DISTRIBUCIÓ DELS OCUPATS NASCUTS EN UNA ALTRA COMUNITAT AUTÒNOMA SEGONS EL NIVELL DE FORMACIÓ PER CADA COMUNITAT DE RESIDÈNCIA. PERÍODE 2014-2019 (PERCENTATGE)



Font: Instituto Nacional de Estadística (INE): Encuesta de población activa (EPA) (microdades). Gràfic extret directament de l'informe de l'ivieLAB i la Generalitat Valenciana *Madrid: capitalidad, economía del conocimiento y competencia fiscal* (2020).

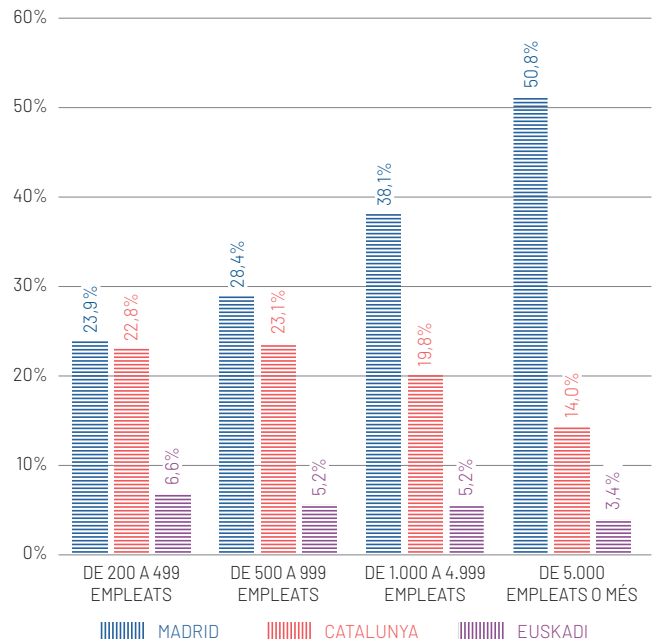
Llegenda (d'esquerra a dreta): Madrid (MAD), Galícia (GAL), Astúries (AST), Cantàbria (CTN), Múrcia (MUR), Andalusia (AND), Extremadura (EXT), Navarra (NAV), Castella i Lleó (CLL), Aragó (ARA), Canàries (CAN), La Rioja (RIO), Castella - la Manxa (CLM), Catalunya (CAT), Euskadi (EUS), València (VAL) i Balears (BAL). CCAA = comunitats autònomes.

AMB EL PAS DEL TEMPS
MADRID HA ANAT
ATRAIENT LES SEUS
DE LES GRANS EMPRESES
DE L'ESTAT

Ara bé, és un fet inexorable que com més gran sigui la grandària de l'empresa, més tendència presenta cap a la seva concentració a Madrid, com es pot observar en el gràfic que segueix.

Madrid és la seu de 91 empreses de més de 5.000 treballadors, és a dir, més del 50 % de totes les existents a l'Estat.

GRÀFIC 27. PERCENTATGE D'EMPRESES EN CADA COMUNITAT AUTÒNOMA PER GRANDÀRIA (2022)



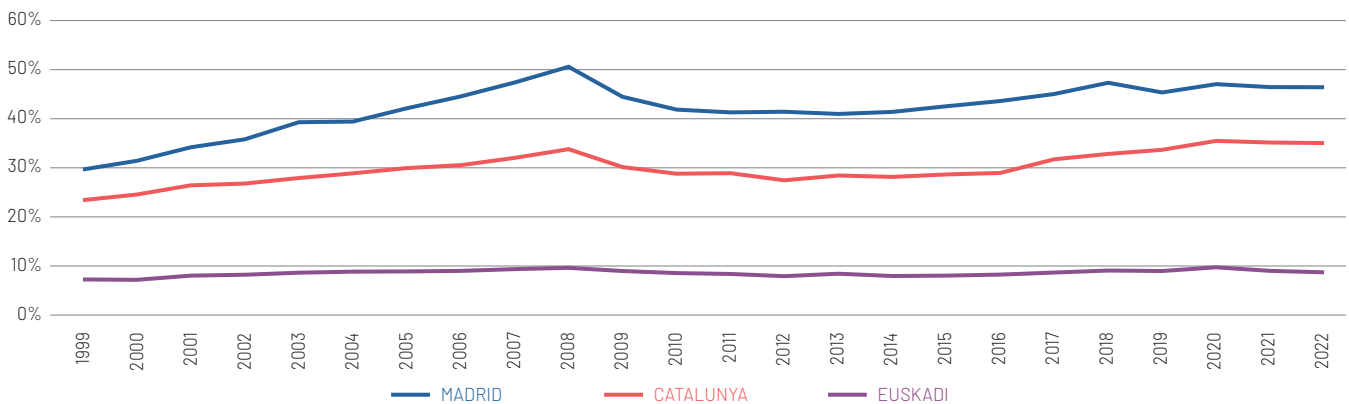
Font: Instituto Nacional de Estadística (INE); Directori central d'empreses. Gràfic: elaboració pròpia.

d) Atracció de seus socials de grans empreses

Catalunya sempre ha sobresortit en la quantitat d'empreses com la comunitat on hi ha més seus d'empreses de l'Estat. Però lamentablement tenim un nombre escàs d'empreses de grans dimensions. No és el cas de Madrid, que fins als anys de la crisi financera augmentava any rere any el nombre de grans empreses per sobre de totes les altres CCAA.

Aquesta tendència cap a la concentració d'empreses de Madrid sembla haver-se apaïvat a partir de la crisi financera en què s'ha anat mantenint la diferència tant en percentatge com en nombre absolut d'empreses. Fins i tot Catalunya ha recuperat una petita quota d'empreses de dimensió mitjana-gran, malgrat les repetides invocacions a la suposada pèrdua d'atractiu de Catalunya, principalment —però no només— provinents de mitjans i polítics de la capital.

GRÀFIC 26. PERCENTATGE D'EMPRESES DE MÉS DE 200 TREBALLADORS SOBRE EL TOTAL D'ESPANYA



Font: Instituto Nacional de Estadística (INE); Directori central d'empreses. Gràfic: elaboració pròpia.

4.3.5 MADRID ÉS UNA QÜESTIÓ D'ESTAT, PERÒ UNA QÜESTIÓ POC EFICIENT

La combinació d'unes infraestructures gairebé exclusivament orientades a enfortir la seva capitalitat, amb una capacitat i qualitat que no tenen comparació possible amb altres territoris, una acusada tendència a la privatització dels serveis públics, unes normes laxes i un *dumping* fiscal en perjudici de la resta de territoris ha fet de Madrid un paradigma d'acumulació de capital humà, financer, material i patrimonial que ha actuat com una gran «xucladora» d'una part substancial dels recursos disponibles en el conjunt de l'Estat. Però això no s'ha produït per casualitat.

Madrid ha estat, al llarg del temps, una construcció impulsada des del poder, encara que avui probablement tingui una dinàmica pròpia. Espanya no es concebia (ni es concep tampoc actualment) a ella mateixa sense una gran capital a imatge i semblança de París o d'altres exemples del món. Era (i és) una necessitat associada a la seva visió d'estat. A més, aquesta capital havia de ser capaç d'excel·lir per sobre de qualsevol altre territori, especialment respecte d'aquells que no lliguin amb el tarannà majoritari del mateix Estat per raons històriques, culturals, idiomàtiques i econòmiques i que a la llarga puguin suposar un risc per a la integritat de l'Estat. Això sempre ha estat present en la mentalitat dels governants de l'Estat, i alguns ho han fet explícit de forma molt ostensible i gairebé tots han actuat en conseqüència:

Manuel Azaña, *El paseante en corte*, 1920:

«Espanya necesita un Madrid. Partiendo de una idea de España, Madrid se obtiene por pura deducción. Como designio, Madrid participa de la perennidad de una idea que tal vez nunca se realice», es lamentava per la mediocritat del Madrid dels anys 20. Segurament a hores d'ara Azaña se sentiria orgullós del seu Madrid.

Álvaro Arduara, urbanista i professor associat de l'Escola Técnica Superior d'Arquitectura de Madrid, respecte al pla metropolità que va donar lloc a la creació del Gran Madrid quan el terme municipal va passar de 60 km² a 606 km² entre 1947 i 1953 per l'absorció de 12 municipis:

«Había una voluntad clara de Franco para que Madrid superara a Barcelona. Madrid ganó no tanto población, que también, como capacidad de crecimiento» (ARA, 14-2-2023).

Ministre Arias-Salgado, intervenció a la Comissió Nacional d'Infraestructures, 29-9-1997 (citat a *El País* el 21-2-1998):

«Creo que en los últimos 30 años el país se ha ido desequilibrando hacia el Mediterráneo y esto, que no

MADRID HA ESTAT, AL LLARG DEL TEMPS, UNA CONSTRUCCIÓ IMPULSADA DES DEL PODER. ESPANYA NO ES CONCEP A ELLA MATEIXA SENSE UNA GRAN METRÒPOLI. ERA (I ÉS) UNA NECESSITAT ASSOCIADA A LA SEVA VISIÓ D'ESTAT

tiene a corto plazo una importancia decisiva, puede llegar a tener una importancia política [...] El primer objetivo subyacente con una estrategia de infraestructuras pasa por poner en marcha una serie de inversiones que tengan en cuenta lo que podríamos denominar los 200 kilómetros a la redonda de Madrid y la conexión de ciertas regiones de España con el centro peninsular.»

José María Aznar, llibre de memòries *El compromiso del poder*, volum II (2013):

«Valencia tenía para nosotros un significado especial. El vínculo entre Valencia y Madrid generaría por razones de cercanía geográfica unas sinergias muy importantes [...] que contribuirían a fortalecer en esta una posición propia frente al acoso del expansionismo nacionalista radical desde Cataluña. [...] Se diseñó una política específica para todo el Levante español.»

Isabel Díaz-Ayuso, presidenta de la comunitat de Madrid (2020):

«Madrid es de todos. Madrid es España dentro de España. ¿Qué es Madrid, si no es España? No es de nadie porque es de todos. Todo el mundo utiliza Madrid, todo el mundo pasa por aquí. Tratar a Madrid como al resto de comunidades es muy injusto, a mi juicio.»

Però la paradoxa d'aquest model creat a base d'acumulació de recursos és que malgrat això no ha estat capaç d'augmentar la seva productivitat per sobre de les altres comunitats. No només no l'ha augmentat, sinó que l'avantatge que tenia respecte a la mitjana espanyola s'ha reduït. El 1985 la producció per ocupat era superior en un 22 % a la mitjana, i el 2021 s'havia reduït a un 11 %. És a dir, que el seu creixement ha estat menys eficient que la mitjana, i això en un estat que tampoc pot presumir d'eficiència

comparativament amb els seus socis europeus o amb els països avançats del món. Com dèiem al principi, el seu èxit s'ha basat en el fet d'atreure població i, especialment, una població més jove, però no en el fet d'augmentar la seva eficiència tot i les ingents inversions que s'hi han realitzat.

4.3.6 LA HIPERCAPITALITAT DE MADRID I EL DÈFICIT FISCAL

Fins aquí hem intentat explicar com s'ha produït el procés de creixement de Madrid. Però hem de distingir dos conceptes de Madrid: «la gran xucladora» en què s'ha convertit com a territori i l'estructura pública de poder que l'ha creat, fomentat i protegit. Quan es parla de la capitalitat de Madrid es pot parlar d'ambdues visions.

Per la primera ens referim al complex entramat publicoprivat construït al voltant de les grans empreses de l'ibex, de totes les que han de cuidar les seves relacions amb l'Estat per desplegar els seus negocis o les que s'hi han de relacionar per aconseguir permisos i contractes i totes les altres que es mouen al seu entorn, la xarxa relacional entre aquestes i l'alt funcionariat de l'Estat, els *lobbies* i el poder institucional com a destinatari de les seves pressions i propostes. Se'n podria dir *l'establishment*, terme definit des de Henry Fairlie (1955) fins a, més recentment, Owen Jones (2015), reconvertit darrerament com la «casta» i que més o menys gira al voltant d'un grup de persones, alguns electes i la majoria no, que manegen i usen l'Estat en benefici propi, que comparteixen idees i mentalitats, que es representen a si mateixos i que fonamenten el seu poder en la xarxa de connexions que manté l'elit política, empresarial, mediàtica, judicial i policial.

L'altre concepte de Madrid, més reduït i que és una part de l'anterior, és aquest mateix poder institucional que gira al voltant dels cossos d'elits funcionaris i alts càrrecs ministerials, organismes i empreses públiques amb totes les seves capacitats de decisió. Aquest és el que paguem entre tots, inclosos els mateixos habitants de Madrid. La diferència és que a Madrid reben els beneficis indirectes (i privats) que es deriven del mateix al qual ells contribueixen a finançar pel

52 Albert Carreras: «Madrid: l'efecte capitalitat i l'Estat a favor», *Ara*, 28-11-2020.

sol fet d'albergar la capitalitat. La resta no rebem aquests beneficis. Alguns optimistes pensen que tots els espanyols reben els beneficis del poder polític radicat a Madrid, tot i així haurien d'acceptar que no ho fan en la mateixa proporció en funció del territori on resideixin. La sola concentració del poder polític a Madrid és ja una de les causes, com hem vist.

Això ve a compte del que estem tractant sobre el dèficit fiscal. Una cosa és l'atracció que exerceix Madrid, sovint a costa d'altres territoris, i una altra és la contribució que els espanyols han de fer al sosteniment de l'estructura pública de poder concentrada a Madrid. Aquesta és la que és rellevant des del punt de vista del dèficit fiscal.

L'impacte total —públic i privat— de la hipercapitalitat en el sentit més ampli considerat és molt difícil de calcular. L'estudi de l'IVIE abans esmentat no ho fa tot i descriu els mecanismes que han fet que l'economia de Madrid hagi experimentat el creixement descrit anteriorment. Ara bé, alguns experts com el catedràtic Albert Carreras opinen que una aproximació raonable de l'impacte estrictament públic es podria calcular com la diferència entre el dèficit fiscal mesurat pel mètode de la càrrega-benefici i el calculat pel flux monetari⁵². En apartats anteriors dèiem que en el primer (càrrega-benefici) els béns i serveis públics que suposadament beneficien tota la ciutadania es distribueixen entre tota ella, sense parar atenció al lloc des d'on es presten. En el segon (flux monetari), en canvi, el cost d'aquests serveis públics es fixa al lloc on es produeix la despesa. Com ja hem vist, la despesa pública de l'Administració estatal més la dels organismes i institucions centrals de l'Estat es produeix principalment a Madrid. Per tant, la diferència entre les dues estimacions, especialment referida a les despeses de l'Estat, podria ser l'impacte econòmic de la capitalitat.

Com també hem explicat, Catalunya calcula periòdicament les balances fiscals per tots dos mètodes. Estimem més ajustat que aquest impacte s'estimi per la diferència entre les despeses de l'Estat calculades per un mètode i per l'altre. En la darrera estimació per tots dos mètodes de les balances fiscals (la referida a l'any 2019) les despeses imputades són les que es mostren a la Taula 13. Això, doncs, significaria un impacte d'uns 4.500 M€, que representa un 22 % del dèficit fiscal estimat aquell any.

TAULA 13. ESTIMACIÓ DE L'IMPACTE EN EL DÈFICIT FISCAL DE LA CAPITALITAT DE MADRID

ANY	FLUX MONETARI		CÀRREGA-BENEFICI		IMPACTE PÚBLIC CAPITALITAT = (1) + (2) - (3) - (4)
	DESPESES IMPUTADES DE L'ESTAT (3)	DESPESES IMPUTADES OAAA I ENS PÚBLICS (4)	DESPESES IMPUTADES DE L'ESTAT (1)	DESPESES IMPUTADES OAAA I ENS PÚBLICS (2)	
2019	8.759	895	12.056	2.052	4.454

Font: Generalitat de Catalunya: *Aproximació al càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central per al 2019 (1-9-2022)*. Taula: elaboració pròpia. Llegenda: OAAA = organismes autònoms

4.4 LA PRESÈNCIA DE CATALUNYA EN LA «REPARTIDORA» DE L'ESTAT

Fins ara hem explicat com el finançament autonòmic, les inversions estatals i l'estructura centralista de l'Estat, visibilitzada principalment per la hipercapitalitat de Madrid, influeixen sobre el dèficit fiscal de Catalunya. Aquests tres factors són molt clars i determinen una part molt important i significativa d'aquest. Ara volem tractar una altra part la quantificació de la qual no es pot determinar amb la informació disponible però que, per les evidències parcials de què disposem, es pot apuntar que la seva importància no és menor.

El pressupost de l'Estat central (sense incloure la Seguretat Social) el 2021 havia suposat una despesa real no financera (obligacions reconegudes) de 240.116 M€. Que es distribueix com segueix:

Dels capítols 1, 2 i 6 n'hem parlat d'una manera o altra. De l'1 i el 2, al tocar la hipercapitalitat de Madrid; del capítol 6, a l'estudiar el dèficit d'inversions de l'Estat a Catalunya. Ara bé, el gruix de la despesa es concentra en els altres tres.

TAULA 14. DESPESES DE L'ADMINISTRACIÓ CENTRAL DE L'ESTAT (2021)

CAPÍTOL	OBLIGACIONS RECONEGUDES
1. DESPESES DE PERSONAL	18.538,1
2. DESPESES EN BÉNS I SERVEIS	5.082,2
3. DESPESES FINANCERES	26.923,7
4. TRANSFERÈNCIES CORRENTS	155.992,7
TOTAL OPERACIONS CORRENTS	206.536,7
5. FONS DE CONTINGÈNCIA I ALTRES IMPREV.	0,0
TOTAL FONS CONTINGÈNCIA I ALTRES IMPREV.	0,0
6. INVERSIONS REALS	7.357,9
7. TRANSFERÈNCIES DE CAPITAL	26.221,1
TOTAL OPERACIONS DE CAPITAL	33.579,0
TOTAL OPERACIONS NO FINANCERES	240.115,7

Font: Intervención General de la Administración del Estado (IGAE).

Taula: elaboració pròpia.

Nota: dades en milions d'euros.

4.4.1 CATALUNYA CONTRIBUEIX AL PAGAMENT D'UN DEUTE QUE NO HA GENERAT

El capítol 3, «Despeses financeres» recull el cost del deute de l'Estat espanyol —els interessos, per entendre'ns. Representa (el 2021) l'11,2 % de tota la despesa de l'Estat. Això en un moment dolç en què gràcies al baix nivell dels tipus d'interès el cost mitjà del deute públic espanyol se situava en un 1,65 %, un mínim històric. Si l'alça actual dels tipus es perllonga, aviat això començarà a canviar.

És evident que Catalunya contribueix, com qualsevol altre territori, al sosteniment d'aquest deute. Ara bé, la paradoxa és que, com ja s'ha vist en l'apartat 2.4, Catalunya mai ha contribuït a la generació d'aquest deute.

El gràfic de l'apartat 2.4 esmentat revela que en tots els anys en què la Generalitat ha calculat el dèficit fiscal de Catalunya amb l'Estat aquest sempre ha estat a favor de l'Estat (l'Estat ha recaptat més del que ha gastat al territori català). Sent així, Catalunya no ha contribuït mai a la generació del deute públic de l'Estat, però sí que està contribuint al sosteniment del seu deute.

En quina mesura? El pagament dels interessos del deute d'un estat és una transferència de rendes d'aquest estat als tenidors del seu deute. Per tant, és rellevant fer-se la pregunta sobre qui posseeix aquest deute.

TAULA 15. DISTRIBUCIÓ DEL DEUTE PÚBLIC DE L'ESTAT ESPANYOL PER TENIDORS (DESEMBRE 2022)

TENIDORS	IMPORT	% TOTAL
NO RESIDENTS	499.175	40,4%
BANC D'ESPANYA	413.574	33,4%
ENTITATS DE CRÈDIT RESIDENTS I ALTRES INST. FINANCERES	170.007	13,7%
ENTITATS D'ASSEGURANCES, FONS DE PENSIONS I FONS D'INVERSIÓ	128.892	10,4%
ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES	18.637	1,5%
EMPRESSES NO FINANCERES I PERSONES FÍSiques	6.149	0,5%
TOTAL	1.236.434	100,0%

Font: Boletín Estadístico del Tesoro Público. Taula: elaboració pròpia.

De la Taula 15 es dedueix que els majors tenidors del deute són inversors estrangers (amb tendència decreixent en el temps —el 2015 representava un 45,5 % i després ve el mateix Banc d'Espanya amb un 33,4 %. Això vol dir que una part dels interessos del deute torna a les mateixes arques de l'Estat per una via indirecta, ja que el Banc d'Espanya distribueix els seus guanys al Tresor Públic.

Un càlcul estimatiu de la part dels interessos del deute que Catalunya contribueix a sostenir pot ser el següent:

$$\frac{\text{DÈFICIT FISCAL ATRIBUÏBLE ALS INTERESSOS DEL DEUTE ESP}}{\text{\% INGRESOS FISCALS CAT / ESP}} * \frac{\text{INTE-RESSOS DEUTE ESP}}{\text{\% DEUTE PÚBLIC EN MANS DEL BDE}} * \left(1 - \frac{\text{\% DEUTE PÚBLIC EN MANS DEL BDE}}{\text{\% DEUTE PÚBLIC EN MANS DEL BDE}}\right)$$

Tenint en compte que els ingressos fiscals de Catalunya sobre el total espanyol són del 19,2 % (molt proper al pes del PIB català sobre el conjunt de l'Estat), el resultat d'aquest càlcul és de 3.442,8 M€ per a l'any 2021.

Hem d'advertir, per això, que en les estimacions que la Generalitat fa sobre el dèficit fiscal inclou com a despesa de l'Estat a Catalunya, pels dos mètodes, una part dels interessos del deute de l'Estat estimada en base a la proporció d'anys anteriors de despesa realitzada a Catalunya sobre la despesa total, de manera que formalment aquest concepte no formaria part del dèficit fiscal. Té sentit des del punt de vista que efectivament està contribuint al seu sosteniment, però no deixa de ser una situació, en certa manera, paradoxal, i, en tot cas, és una despesa que no es fa ni a Catalunya ni en benefici de Catalunya.

4.4.2 LES TRANSFERÈNCIES CORRENTS DE L'ESTAT: LA GRAN «CAIXA NEGRA»

El capítol 4 dels pressupostos del sector públic estatal són les transferències corrents. Representa ni més ni menys que el 65 % de tota la despesa. Són les transferències que l'Estat fa a favor de diverses entitats públiques o persones/ companyies privades amb l'objectiu principal de contribuir al seu sosteniment habitual per a algun interès públic. Es dediquen a finançar la despesa corrent. De forma col·loquial moltes vegades els experts es refereixen a aquest capítol com la «repartidora» de l'Estat.

És impossible determinar quina part d'aquestes transferències es destina a cada territori si el mateix Estat no territorialitza la seva distribució. I no ho fa. Malgrat

les demandes en aquest sentit que periòdicament rep del Parlament de Catalunya o dels seus governs, aquesta informació ni es fa pública ni es comparteix amb institucions amb un interès legítim.

Per tant, ja m'anticipo a aclarir que no podré desvelar el misteri. No sortirà d'aquest escrit cap estimació de quina part del dèficit fiscal és atribuïble al biaix en la distribució de les transferències corrents de l'Estat. També, entre altres coses, perquè una part indeterminada d'aquesta despesa pot estar recollida en l'estimació feta al parlar de la hipercapitalitat de Madrid.

Ara bé, conscients d'aquesta limitació, és bo aturar-se en algunes partides significatives per veure, en funció de la informació disponible, com es distribueixen territorialment.

Les transferències corrents es descomponen en els subcapítols següents.

TAULA 16. DISTRIBUCIÓ DE LES TRANSFERÈNCIES CORRENTS DE L'ESTAT PER DESTINATARIS (2021)

CAP. 4 TRANSF. CORRENTS	IMPORT
A ORGANISMES AUTÒNOMS	7.372
A LA SEGURETAT SOCIAL	36.111
AL SECTOR PÚBLIC ESTATAL ADMINISTRATIU (PPT.LIMITATIU)	2.682
A LA RESTA DEL SECTOR PÚBLIC	2.903
A COMUNITATS AUTÒNOMES	46.216
A ENTITATS LOCALS	18.647
A EMPRESES PRIVADES	4.890
A FAMÍLIES I ISFL	20.787
A L'ESTRANGER	16.384
TOTAL	155.993

Font: Intervención General de la Administración del Estado (IGAE). Liquidació dels Pressupostos Generals de l'Estat del 2021. Taula: elaboració pròpia.

Llegenda: ISFL = institucions sense finalitat de lucre. PPT. = pressupost.

Les transferències corrents a organismes autònoms es reparteixen entre una multitud d'organismes dependents del mateix Estat central, tots ells radicats a Madrid. La partida més important és la destinada al Servicio Público de Empleo Estatal, amb 4.757 M €, que és l'organisme encarregat de pagar les prestacions d'atur i finançar diversos programes de foment de l'ocupació, alguns dels quals es transfereixen a les CCAA. El finançament d'aquest organisme es proveeix principalment de les quotes d'atur i de formació professional que es descompten als treballadors i als empresaris, però es complementa amb les transferències de l'Estat, i aquest és el sentit de la transferència a què es fa esment. Afecta el dèficit fiscal de Catalunya en tant que, de forma estructural, l'atur a Catalunya és proporcionalment inferior al de l'Estat en prop de 3-4 punts percentuals depenent del moment de

EN TOTS ELS ANYS EN QUÈ LA GENERALITAT HA CALCULAT EL DÈFICIT FISCAL DE CATALUNYA AMB L'ESTAT, AQUEST SEMPRE HA ESTAT A FAVOR DE L'ESTAT. CATALUNYA NO HA CONTRIBUÏT MAI A LA GENERACIÓ DEL DEUTE PÚBLIC DE L'ESTAT, PERÒ SÍ QUE ESTÀ CONTRIBUÏNT AL SOSTENIMENT DEL SEU DEUTE

la conjuntura econòmica. Per tant, l'organisme, també de forma estructural, gasta menys a Catalunya que al conjunt de l'Estat. De fet, els beneficiaris residents a Catalunya l'any 2021 representaven, de mitjana, el 12,5 % del total⁵³, quan els ocupats eren un 17,3 %.

Les transferències a la Seguretat Social bàsicament cobreixen el conjunt d'aportacions de l'Estat relatives a: 1) prestacions no contributives i complements a mínims de les pensions (11.249 M€), 2) l'ingrés mínim vital –IMV– (3.017 M€) que, amb caràcter de mínim comú a tot l'Estat, es paga a famílies en situació de vulnerabilitat econòmica, conjuntament amb la resta de prestacions que, amb diversos noms, satisfan la majoria de les comunitats autònomes i 3) les prestacions contributives per naixement de fills i associades (13.929 M€). Hi ha altres aportacions com l'Imerso i d'altres. És difícil establir en quina mesura Catalunya pot estar beneficiada o perjudicada quant a la distribució, excepte en el cas de l'ingrés mínim vital, en què al considerar-se un llindar de renda general per l'Estat sense atendre les diferències de preus així com l'existència d'altres ajuts de les mateixes comunitats això menysté el nivell de pobresa imperant a Catalunya i, per tant, implica menys despesa a Catalunya. De fet, els beneficiaris de l'IMV residents a Catalunya suposaven el 8,6 % dels beneficiaris totals⁵⁴, molt per sota de la proporció de la seva població (16 %) o de la seva població en risc de pobresa (14,5 %)⁵⁵.

Les transferències a altres entitats del sector públic administratiu estatal (amb pressupost limitatiu) contempnen una multiplicitat d'organismes, tots amb seu a Madrid, però en algun cas amb distribució del seu personal per tot el territori, com és el cas de l'Agència Tributària de l'Estat, que concentra la major dotació pressupostària amb 1.447 M€ (el 54 % de tot el subcapítol).

De les transferències a la resta del sector públic estatal (societats, entitats públiques o fundacions estatals) la que més diners rep és Renfe amb 1.259,8 M€ (43 % del total) o la Corporació RTVE amb 601 M€ (el 20,7 % del total), que radica pràcticament en la totalitat als seus serveis a Madrid. En aquest cas, sí que cal destacar una partida específica de 287,1 M€ destinada a Rodalies Catalunya per exercicis anteriors pendents de liquidar.

Del conjunt de transferències a les CCAA el gruix el componen les liquidacions practicades pel sistema de finançament autonòmic que totalitzen, el 2021, 33.441 M€ i que en aquest any, particularment, inclourien una dotació addicional extraordinària de 13.509,6 M€ per finançar la despesa extraordinària per la covid-19. La presència de Catalunya en aquestes liquidacions es limita a 3.087,2 M€ (un 9,2 % del total), incloent la part de la dotació addicional. A més de les liquidacions esmentades, dins del capítol de transferències corrents podem identificar tres partides que en principi anirien destinades a Catalunya: a l'Autoritat Metropolitana del Transport (149 M€) pels dèficits de tarifa, i a la Generalitat, una per regularització del finançament dels Mossos d'Esquadra (452 M€), a les quals s'hauria de restar una liquidació negativa d'exercicis anteriors per 124,8 M€. És a dir, en total, 3.563,4 M€, que suposarien el 7,7 % del total del capítol.

Respecte a les transferències a entitats locals, només es pot destacar la participació dels ajuntaments catalans en la participació en els ingressos de l'Estat per 2.084 M€⁵⁶ i una partida a l'Ajuntament de Barcelona específica per capitalitat cultural de 6,7 M€. En total, doncs, l'11,2 % del subcapítol.

53 Servicio Público de Empleo Estatal (SEPE). Resum de dades del 2021. Vegeu: www.sepe.es

54 Seguretat Social: estadístiques de l'ingrés mínim vital del desembre 2022. Vegeu el portal: <https://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/EstadisticasPresupuestosEstudios/Estadisticas/cbe2fda1-3ac7-4bc8-a5ec-06c178839e11?changeLanguage=ca>

55 INE: Taxa de risc de pobresa del 2022 (extracció de les dades el 29-6-2023).

56 Ministerio de Hacienda y Función Pública: Liquidación de los presupuestos de las entidades locales del 2021. Vegeu: <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/SGFAL/CONPREL>

Del conjunt de transferències a persones físiques cal destacar com a partida molt important les pensions a funcionaris (classes passives), de tots els funcionaris jubilats amb anterioritat a la seva inclusió dins del règim general de la Seguretat Social. En conjunt representen 17.004 M€, dels quals els perceptors radicats a Catalunya representen el 9,9 % del total⁵⁷. També són destacables les transferències estatals que corresponen a beques i ajuts a l'estudi atorgades per l'Estat per 2.068 M€, dels quals els estudiants domiciliats a Catalunya perceben 223 M€, un 10,8 %⁵⁸. En aquest punt cal recordar que el traspàs de la gestió de les beques estatals a la Generalitat ha estat reconegut pel Tribunal Constitucional des del 2001 i que encara avui no s'ha concretat⁵⁹. Amb aquestes dues partides ja es contempla el 91,7 % de tot el subcapítol.

La característica general de totes aquestes percepcions és la permanent desproporció respecte al pes de la població catalana en el conjunt de l'Estat, el pes del PIB o qualsevol altre índex de referència que es vulgui prendre.

4.4.3 LES TRANSFERÈNCIES DE CAPITAL

Les transferències de capital, que constitueixen el capítol 7 del pressupost de l'Estat, són aquelles que es realitzen amb la finalitat de finançar despesa de capital, és a dir, per construir, adquirir o lliurar actius determinats. És, per tant, despesa d'inversió.

La composició d'aquest capítol és la següent.

TAULA 17. DISTRIBUCIÓ DE LES TRANSFERÈNCIES DE CAPITAL DE L'ESTAT PER DESTINATARIS (2021)

CAP. 7 TRANSF. DE CAPITAL	IMPORT
A ORGANISMES AUTÒNOMS	983
A LA SEGURETAT SOCIAL	42
AL SECTOR PÚBLIC ESTATAL ADMINISTRATIU (PPT.LIMITATIU)	5.455
A LA RESTA DEL SECTOR PÚBLIC	10.473
A COMUNITATS AUTÒNOMES	7.596
A ENTITATS LOCALS	199
A EMPRESES PRIVADES	925
A FAMÍLIES I ISFL	211
A L'ESTRANGER	338
TOTAL	26.221

Font: Intervención General de la Administración del Estado (IGAE).

Liquidació dels Pressupostos Generals de l'Estat del 2021.

Taula: elaboració pròpia.

Llegenda: ISFL = institucions sense finalitat de lucre. PPT. = pressupost.

Totes les consideracions fetes per les transferències corrents, relatives a les dificultats d'establir la seva repercussió territorial, són traslladables a les transferències de capital. Per tant, tampoc ho podem quantificar.

En tots els subcapítols destaquen les transferències realitzades a l'empara del Mecanisme de Recuperació i Resiliència, finançades amb fons de la UE i que sumen 16.688 M€, o sigui, un 63,6 % del total. Sobre aquest conjunt de partides és prematur establir cap hipòtesi respecte a la seva distribució, a banda de la gairebé nul·la capacitat de decisió de les CCAA, fins i tot en la part en què se'ls delega l'execució.

Importància destacada, després de les anteriors, dins del sector públic estatal administratiu, mereixen les transferències a la Comissió Nacional de Mercats i Competència (CNMC) per 4.457 M€ (un 17 %) per finançar costos del sector elèctric per a foment de renovables, territoris extrapeninsulars, peatges elèctrics, etc. Els beneficiaris finals d'aquestes transferències són les companyies elèctriques. Tampoc és fàcil establir cap hipòtesi raonable quant a la seva distribució territorial.

De la resta de partides es pot destacar, en el que refereix a les CCAA, el Fons de compensació interterritorial, establert a la Constitució espanyola, amb la finalitat de corregir els desequilibris econòmics interterritorials en favor de les regions menys afavorides. La seva dotació de l'any 2021 era de 415 M€, però Catalunya no hi participa per la mateixa definició del fons.

57 Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones: «Pensiones de clases pasivas del 2021». Vegeu: <https://www.portalclasespasivas.gob.es/sitios/clasespasivas/es-ES/PENSIONESCLASESPASIVAS/Paginas/PensionesClasesPasivas.aspx>

58 Ministerio de Educación, Formación Profesional y Deportes: «Recursos económicos. Becas y ayudas al estudio. Curso 2020-2021». Vegeu: <https://www.educacionyfp.gob.es/servicios-al-ciudadano/estadisticas/economicas/becas/2020-2021.html>

59 Departament d'Empresa i Coneixement de la Generalitat de Catalunya: «L'Estat espanyol incompleix les sentències que atorguen la gestió total del fons de beques al Govern de Catalunya», nota de premsa del 20-6-2016. Vegeu: <https://govern.cat/govern/docs/2016/06/20/11/26/a7c90a5c-0648-4b98-aa53-41d8acd9748f.pdf>

5. LES FAL·LÀCIES DE LA SOLIDARITAT



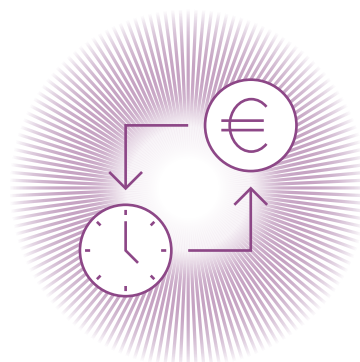
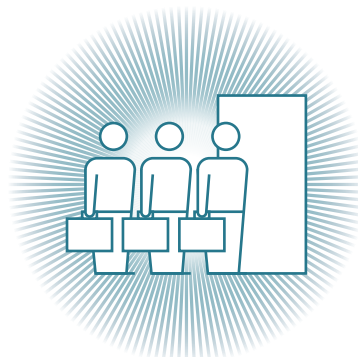
Durant alguns anys el dèficit fiscal va ser negat o minimitzat per l'Estat o les elits polítiques. Però aquest argument va decaure quan aquest mateix Estat va realitzar alguns estudis que demostraren la falsedat de l'afirmació. Com ja s'ha vist al capítol 2.3, això va passar amb les balances fiscals publicades per l'Institut de Estudios Fiscales (dependent del Ministeri d'Hisenda) publicat el 2008 i referit al 2005, o posteriorment, amb el Sistema de Cuentas Territorializadas (també publicat pel Ministeri) dels anys 2011 al 2014, publicades entre el 2014 i el 2017 i preparades amb l'objectiu de desqualificar l'argumentari independentista, i exclusivament sota el mètode càrrega-benefici, del qual ja se n'han explicat les característiques. Tots dos ja s'han explicat en un punt anterior. Són els únics intents fets des de l'Estat per quantificar els fluxos interterritorials. A partir d'aquell moment, l'argument ja es pot donar per liquidat perquè el dèficit fiscal ha quedat demostrat es miri per on es miri. El tema ja no ha merescut més l'esforç o l'atenció per part dels grans cervells de l'Estat. Ara, simplement es tracta d'ignorar-ho i tapar-ho. Queden enrere els fallits intents negacionistes de Josep Borrell⁶⁰ i d'altres.

Actualment els pretextos per no publicar les balances fiscals per part de l'Estat són només de dos tipus. El primer, que són motiu d'enfrontament entre territoris⁶¹. L'argument seria que com que alguns (suposadament) les utilitzen per enfrontar territoris, tots ens hem de quedar sense conèixer la realitat ni poder analitzar-la o debatre sobre ella. És la conseqüència de l'argument. En definitiva, un argument clàssic per treure's de sobre un problema i que aquest es vagi podrint. Aquest argument no té recorregut, no és vàlid intel·lectualment. Encara que fos cert, en tot cas no seria mai un motiu per no publicar-les, sinó, en tot cas, per fer-ho i debatre amb el màxim rigor i profunditat. Negar o ocultar la realitat no porta mai a res bo. Serveix per anar tirant i no enfrontar-se al problema, res més, fins que un dia aquest esclata.

El segon argument actual, més sofisticat, és que els desequilibris fiscals entre territoris estarien plenament justificats per raons de solidaritat. Així, sense més. Els territoris rics han d'ajudar els pobres i aquí s'acaba la història. I això, sent veritat com és, mereix molts matisos. Les línies que segueixen aborden aquest argument.

INFOGRAFIA 2. LES FAL·LÀCIES DE LA SOLIDARITAT

**LES
TRANSFERÈNCIES
FISCALS NO ES
PRODUEIXEN
ENTRE TERRITORIS
RICS I POBRES, SINÓ
ENTRE TERRITORIS
AMB MÉS O MENYS
OCUPACIÓ**



**NO ÉS NOMÉS
SOLIDARITAT,
TAMBÉ ÉS
EFICIÈNCIA**

**NO ÉS CERT
– JA NO – QUE
LES COMUNITATS
MÉS DEPRIMIDES
TINGUIN UN DÈFICIT
D'INFRAESTRUCTURES**



**CATALUNYA ÉS
UN TERRITORI
MENYS RIC DEL
QUE ES DIU**

⁶⁰ *Las cuentas y los cuentos de la independencia*, de Josep Borrell i Joan Llorach, Los Libros de la Catarata, núm. 545, 2015. Entre d'altres, l'economista Andreu Mas-Colell hi va donar una resposta contundent a l'Ara el 23-7-2016 en un article titulat «Per què cou el dèficit fiscal?». Vegeu: https://www.ara.cat/opinio/que-cou-deficit-fiscal_129_1571967.html

⁶¹ Vegeu: «Montero descarta publicar balanzas fiscales por ser un instrumento que favorece "reproches" entre las CCAA», *Europa Press*, 24-5-2022.

5.1 LES TRANSFERÈNCIES FISCALS NO ES PRODUEIXEN ENTRE REGIONS RIQUES I POBRES, SINÓ ENTRE TERRITORIS AMB MÉS O MENYS OCUPACIÓ⁶²

Que el dèficit fiscal és un problema de solidaritat entre territoris rics i pobres és un dels mantres que més sovint es repeteixen quan es tracta de justificar els fluxos fiscals interregionals. Però resulta que no és cert, o no ben bé.

Si es repassen les dades de l'apartat 2.3, observarem algunes paradoxes. Si és la renda dels territoris la que justifica els saldos fiscals, com s'entenen, doncs, els casos del País Valencià o de les Illes Balears amb dèficits fiscals importants i recurrents? El primer, un territori que de forma sostinguda, si més no des dels anys 70 del segle passat, ha estat per sota de la mitjana espanyola en PIB per habitant. El segon, gran damnificat del model turístic extensiu, que ha passat de tenir un PIB per habitant un 25 % superior a la mitjana a mitjan anys 80 a situar-se ja per sota en els darrers anys 2020 i 2021.

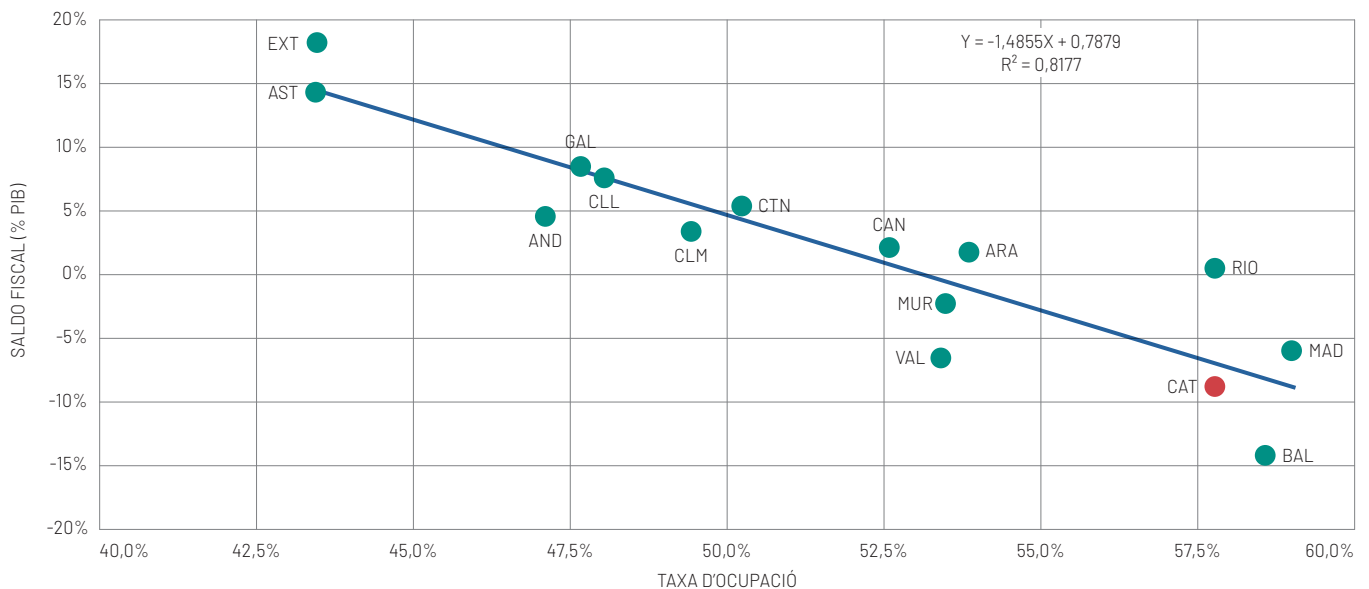
O, d'altra banda, com és possible que el País Basc o Navarra no presentin dèficits fiscals més importants, o inclús segons

algunes estimacions, el primer encara presenti superàvits? Sent com són el segon i tercer territori de l'Estat amb major PIB per habitant. En aquests casos, la causa està clarament situada en els seus particulars règims fiscals i, molt especialment, la forma del càlcul de les seves contribucions a l'Estat espanyol (*cupo* en el cas basc i *aportación* en el navarrès) hi té molt a veure.

De fet, l'anàlisi de les dades és bastant il·lustrativa. Als gràfics següents comparem per l'any 2005 (l'any que es varen calcular les balances fiscals per part de l'Estat per tots els mètodes) la relació entre els saldos fiscals i, d'una banda, la taxa d'ocupació (ocupats/població) –Gràfic 28– i, de l'altra, el PIB per càpita –Gràfic 29. Ho fem per totes les CCAA excepte

62 Aquest apartat és, en gran mesura, una contribució de Jordi Angusto Zambrano, un dels economistes que millor ha treballat els efectes i les explicacions econòmiques dels saldos fiscals.

GRÀFIC 28. RELACIÓ ENTRE SALDO FISCAL I LA TAXA D'OCUPACIÓ



Font i gràfic: elaboració pròpia a partir de les dades del 2008 de l'Institut de Estudios Fiscales del Ministerio de Hacienda i de les dades de l'Institut Nacional de Estadística (INE) sobre ocupació i població.

Llegenda (d'esquerra a dreta): Extremadura (EXT), Astúries (AST), Andalusia (AND), Galícia (GAL), Castella i Lleó (CLL), Castella - la Manxa (CLM), Cantàbria (CTN), Múrcia (MUR), Canàries (CAN), Aragó (ARA), València (VAL), Catalunya (CAT), La Rioja (RIO), Madrid (MAD) i Balears (BAL).

les dues forals (desconnectades de les contribucions a la resta de l'Estat pel seu particular sistema fiscal).

El resultat és que la recta que ajusta els punts que relacionen els saldos fiscals amb les taxes d'ocupació (gràfic 28) ajusta molt més bé que la que ajusta amb el PIB per habitant (gràfic 29). El seu grau d'ajust és extraordinàriament bo (un 82 %). Això vol dir dues coses:

1) que les taxes d'ocupació expliquen molt bé els saldos fiscals i 2) que ho fan millor que no el PIB per habitant. Aquesta mateixa prova l'hem realitzat també amb els comptes territorialitzats del 2014 (també del Ministeri d'Hisenda), encara que tinguem serioses reserves sobre els criteris emprats, tal com s'ha posat de manifest oportunament a l'apartat 2.3, i els resultats han estat similars.

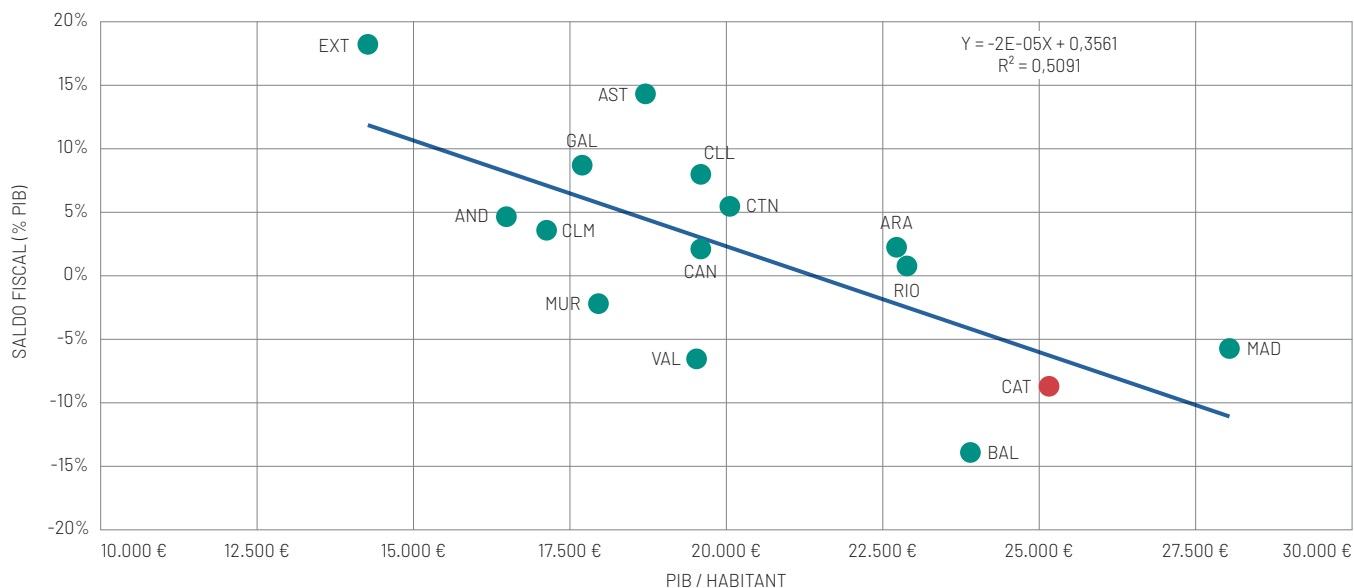
Aquesta conclusió tampoc ens hauria d'estranyar. Els saldos fiscals venen determinats també per les recaptacions dels impostos més importants com l'IRPF, l'IVA o les cotitzacions socials, i aquests s'expliquen no tant per les rendes totals com, en molta major mesura, principalment per les rendes del treball. És una de les característiques del nostre sistema tributari, les rendes del treball contribueixen molt més que la resta de rendes. En canvi, l'altre impost important,

l'impost de societats, és menys rellevant. En definitiva, el treball genera molta més base fiscal que no els beneficis empresarials o les rendes del capital.

Per tant, en realitat l'existència dels desequilibris fiscals entre territoris ens porta més a preguntar-nos per quines raons es mantenen de forma estable al llarg del temps les diferències interterritorials entre taxes d'ocupació sense arribar a convergir i només amb algunes oscil·lacions individuals. Perquè això és exactament el que ha estat succeint en els darrers 40 anys. Vegi's el Gràfic 30, que mostra els diferencials relatius de les taxes d'ocupació respecte a la mitjana estatal.

Al gràfic 30 s'han separat, d'una banda, les CCAA amb dèficits fiscals (línia blava) i, de l'altra, les que presenten majors superàvits fiscals (línia vermella) i la resta (excepte el País Basc i Navarra, que s'han exclòs per les seves particularitats ja esmentades). Es pot observar com les primeres mantenen unes taxes d'ocupació notòriament superiors a la mitjana i les segones, exactament al contrari, sent fortament simètriques les dues tendències. També cal notar que no només no convergeixen les taxes d'ocupació, sinó que, fins i tot, fins a principis de l'actual segle divergien per,

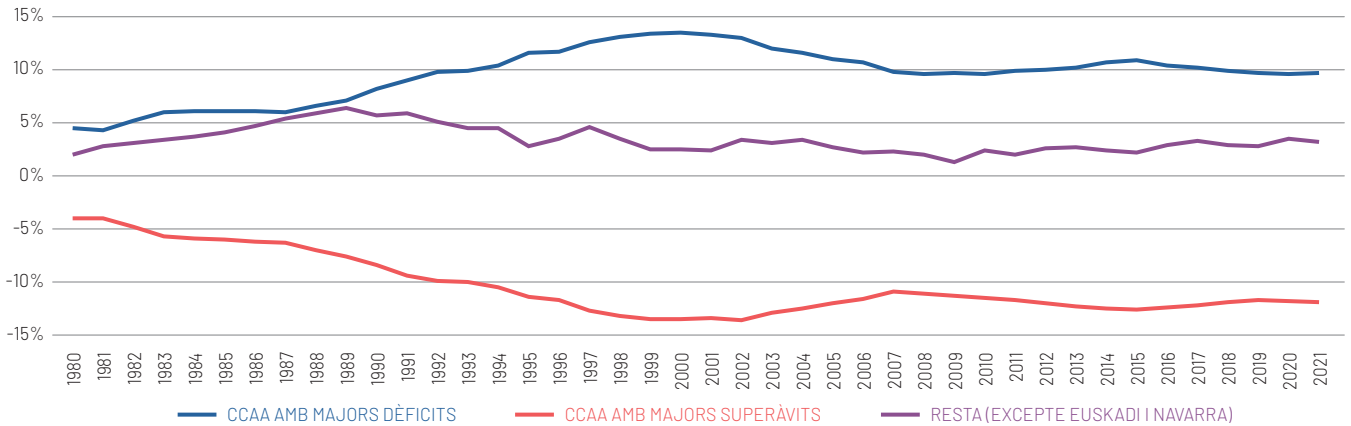
GRÀFIC 29. RELACIÓ ENTRE EL SALDO FISCAL I EL PIB PER HABITANT



Font i gràfic: elaboració pròpia a partir de les dades del 2008 de l'Institut de Estudios Fiscales del Ministerio de Hacienda i de les dades de l'Institut Nacional de Estadística (INE) sobre ocupació i població.

Llegenda (d'esquerra a dreta): Extremadura (EXT), Andalusia (AND), Castilla - la Manxa (CLM), Galícia (GAL), Múrcia (MUR), Astúries (AST), València (VAL), Castella i Lleó (CLL), Canàries (CAN), Cantàbria (CTN), Aragó (ARA), La Rioja (RIO), Balears (BAL), Catalunya (CAT) i Madrid (MAD). PIB = producte interior brut.

GRÀFIC 30. DIFERENCIALS RELATIUS DE LES TAXES D'OCUPACIÓ AMB LA MITJANA ESTATAL



Font: Instituto Nacional de Estadística (INE). Gràfic: elaboració pròpia.

Notes: CCAA amb majors dèficits fiscals: Madrid, Catalunya, València i Illes Balears. CCAA amb majors superàvits fiscals: Extremadura, Astúries, Canàries, Castella i Lleó, Galícia, Andalusia, Cantàbria i Castella - la Manxa. Resta de CCAA (excepte Euskadi i Navarra): Aragó, Múrcia i La Rioja. CCAA = comunitats autònomes.

després, estabilitzar-se. La resta de CCAA que no presenten superàvits fiscals massa rellevants (línia lila) mantenen una forta estabilitat i situen les seves taxes d'ocupació lleugerament per sobre de la mitjana.

Les preguntes que sorgeixen immediatament són dues:

- Per què un sistema de transferències fiscals interregionals que, suposadament, hauria de servir per enfortir la cohesió territorial i acostar els diferents territoris en termes reals de progrés material no ho aconsegueix?
- Per què els territoris amb majors superàvits fiscals, és a dir, que reben més fons i més inversions públiques, no generen, malgrat això, prou llocs de treball com per fer convergir les seves taxes d'ocupació amb les dels territoris més dinàmics? O dit d'una altra manera, per què no atreuen prou inversions privades per aconseguir l'equilibrament progressiu de les taxes d'ocupació i, amb elles, dels saldos fiscals?

Aquestes preguntes, per cert, no se les fa cap polític o economista *mainstream*, i això és el que és veritablement preocupant.

És evident que els territoris amb superàvits fiscals (saldos fiscals positius) no aconsegueixen atreure capitals i inversions en la quantitat suficient per augmentar la seva ocupació. Investigar-ne les raons seria motiu d'un treball diferent, però les empreses decideixen la seva ubicació o les seves inversions en funció de molts factors (proximitat a

matèries primeres, als mercats, disponibilitat de mà d'obra qualificada, d'energia, infraestructures de comunicació i de transport, qualitat institucional, etc.). Però hi ha un factor que alguns economistes considerem crucial, i és el cost de la mà d'obra en relació amb la productivitat del territori (no només de l'empresa). És molt fàcil que els sistemes centralitzats de negociació salarial⁶³ o la mateixa fixació única per a tot l'Estat del salari mínim, orientats a les grans empreses o a les condicions de vida de les grans ciutats, així com la presència de subsidis o transferències socials, estiguin perjudicant la competitivitat d'aquests territoris i ajudant a sostenir salaris per sobre del nivell de productivitat del territori. Aquesta hipòtesi, que implicaria la necessitat de negociacions de salaris més descentralitzades, tampoc és mai considerada des dels estaments dirigents del país.

Algú podria defensar que tenir altes taxes d'ocupació és sinònim de tenir rendes altes. No necessàriament. Tot depèn del tipus de llocs de treball que generi l'activitat de cada territori. Si són llocs de treball d'alt valor afegit es compliria la premissa inicial, però no així si el tipus de lloc de treball és de baix valor afegit, com succeeix en el cas de les comunitats turístiques o altres d'especialitzades en activitats agrícoles.

⁶³ Només un 8 % dels treballadors té convenis d'empresa, i la resta són convenis d'àmbit superior, segons dades de l'estadística de convenis col·lectius del Ministeri de Treball.

5.2 NO ES TRACTA NOMÉS DE SOLIDARITAT, TAMBÉ ES TRACTA D'EFICIÈNCIA

Mentre continuem forçats a romandre sota l'Estat espanyol, l'argument de la solidaritat és, per això, irrefutable. Fins i tot, en una hipotètica independència de Catalunya, com que el seu aïllament és simplement inviable, hauríem de continuar sent solidaris. La diferència seria aleshores que tindriem certa sobirania sobre el grau de solidaritat amb el qual hauríem de contribuir a altres estats menys afavorits, cosa a la qual en la situació actual no hi tenim dret. Catalunya no pot decidir en quin grau pot/vol ser solidària.

Tot i així, formant part d'un mateix estat, es poden discutir l'abast o els límits, però no el fonament. Tots els estats tenen mecanismes de solidaritat entre territoris, explícits o no. Ara bé, la raó, a favor o no, dels desequilibris fiscals es limita a una qüestió de solidaritat o, per contra, es tracta també d'una qüestió d'eficiència productiva? És a dir, què pretenem? La despesa pública ha de perseguir només objectius d'equitat o d'equilibri? És evident que ha de buscar també la seva contribució a engrandir el pastís de la generació de riquesa. Si hi ha territoris que, per molt diverses raons, tenen una major contribució a la generació de riquesa és bo posar-los obstacles o limitar-los?

L'estat que només persegueixi l'equitat o que la persegueixi a ultrança potser arribarà a ser (algun dia) molt igualitari i molt equitatiu, però ho serà sobre la base de la mediocritat, l'endarreriment respecte als seus veïns i la pobresa (relativa, no necessàriament absoluta) generalitzada. Un drenatge excessiu penalitza la competitivitat de tots els territoris, tant els menys com els més dinàmics. Els primers, que de manera persistent en el temps són beneficiaris del sistema, perquè la recepció continuada de transferències interregionals no incentiva la mobilitat laboral i sosté els salaris per sobre del seu nivell de competitivitat i, per tant, acaba perjudicant l'ocupabilitat de la seva força de treball, a més de no incentivar tampoc l'eficiència en la utilització dels recursos públics. Els segons, els territoris que pateixen un excés d'aportació, també perden competitivitat pel cost d'oportunitat que suposa transferir aquests recursos a altres en lloc de reinvertir-los i impulsar l'economia del conjunt generant un efecte «locomotora» que arrossega el conjunt.

La igualtat a ultrança significa la igualació per baix, però no el creixement del conjunt, sobretot en relació amb els països líders. És convenient recordar en aquest punt que Espanya (i també Catalunya) ha perdut terreny davant dels països europeus i líders del món per raó de la baixa productivitat

de la seva economia, com exposàvem en el resum executiu. No és coherent lamentar-se per això i després fer una política que *de facto* limita l'impuls de les economies més dinàmiques i els ajustaments de les altres. Ho estem veient en les inversions públiques, i en el no reconeixement d'alguns diferencials que comporten que els serveis públics essencials dels ciutadans siguin particularment diferents entre territoris. També es veu en la distribució de la I+D pública o en la falta de reacció davant dels abusos fiscals de la Comunitat de Madrid, possibles gràcies a l'impuls que rep per raó de la seva capitalitat i del mateix centralisme estatal. L'Estat espanyol no s'ha distingit mai per la seva neutralitat entre els territoris ni per garantir regles del joc veritablement iguals.

Aquest punt de vista s'argumenta molt poques vegades, bàsicament perquè és susceptible de molta demagogia en dos sentits diferents. En un cas, perquè per a alguns, legítimament partidaris d'erigir-se en estat propi, suposadament implica l'acceptació de l'*statu quo*, però també, per part d'altres, en el sentit que suposaria «perpetuar» uns suposats «privilegis».

Respecte als primers, caldria, però, dir que una cosa no treu l'altra, defensar el que és millor per al teu territori i, al mateix temps, promoure l'existència d'altres marcs institucionals que consideres millors, molt especialment quan no es té la força social necessària (que en el cas espanyol ha de ser molta) per dur-los a terme. És perfectament compatible una cosa amb l'altra.

Respecte als segons, simplement la realitat és la contrària, el suposat privilegi no és sinó l'existència de territoris més productius i d'altres menys productius per diferents raons amb profundes arrels històriques i circumstàncies diferents. El progrés general sempre s'ha basat en no oposar obstacles als primers i, a la vegada, impulsar la competitivitat i la productivitat dels segons fins als límits en què no puguin contraposar-se ambdós objectius. Límits que, desitjablement, haurien de ser fruit d'un pacte més que no d'una imposició.

No és aquest el lloc per explicar com es produeix el progrés de les nacions, però, en tot cas, sí de recordar que aquest sempre ha vingut de la mà d'alguns factors:

- Els intercanvis, que requereixen infraestructures tant físiques com digitals.
- La superació dels límits: recerca i innovació.
- El bon govern, que inclou, entre moltes altres coses, transparència i retiment de comptes.

En general, a l'Estat espanyol dels dos darrers no anem gaire sobrats, i les primeres molt sovint estan viciades pel seu disseny.

UN DRENATGE EXCESSIU PENALITZA LA COMPETITIVITAT DE TOTS ELS TERRITORIS, TANT ELS MENYS DINÀMICS COM ELS QUE HO SÓN MÉS

5.3 NO ÉS CERT (JA NO) QUE LES COMUNITATS MENYS DINÀMIQUES TINGUIN UN DÈFICIT D'INFRAESTRUCTURES PÚBLIQUES

Un dels subarguments derivats de la necessitat de la solidaritat és que les comunitats menys dinàmiques pateixen una manca d'inversió pública que fa que no sigui atractiu per als inversors privats invertir-hi. Vindria a dir que el capital privat no inverteix en aquests territoris perquè hi manquen infraestructures. A hores d'ara això no s'aguanta per enlloc. De fet, la situació és la contrària. Algunes regions tenen fins i tot un excés d'infraestructures, si es parteix (com s'hauria de fer) d'una anàlisi cost-benefici. Les raons de la manca d'inversió privada cal buscar-les en algun altre lloc, però no en la carència d'infraestructures.

Des de fa uns anys l'Institut Valencià de Investigaciones Económicas calcula, entre altres, la sèrie històrica de l'estoc d'infraestructures públiques per comunitats (ports, aeroports, ferroviàries, viàries, infraestructures urbanes...). Cap altra institució elabora una estadística similar. Es tracta del capital productiu acumulat al llarg dels anys d'origen públic que existeix a cada comunitat. Actualment les estadístiques darrerament publicades arriben fins a l'any 2019. Els resultats són bastant il·lustradors.

El sentit comú ens hauria de dir que la necessitat d'infraestructures públiques és directament proporcional, principalment, a dos factors clau. Un, l'activitat econòmica,

i l'altre, la població. Això és exactament el que mesuren els gràfics 31 i 32. Si assumim això, el resultat lògic seria que la dotació d'aquests béns públics hauria d'estar aproximadament equilibrada en relació amb aquestes dues magnituds. Es podria entendre una certa sobredotació a les zones menys dinàmiques per tal d'oferir algun incentiu addicional a la inversió, però difícilment acceptar nivells que dupliquen la mitjana estatal. Això és exactament el que passa actualment.

Les comunitats amb menor activitat econòmica relativa o amb menor població haurien de cercar les raons del seu endarreriment productiu (que no de benestar o de serveis públics!) en altres factors que no siguin la carència d'infraestructures. Si disposen de dotacions d'infraestructures públiques molt més generoses que altres territoris amb major activitat i població, per què no atreuen prou inversió privada per compensar el seu retard en taxes d'ocupació? Aquesta és la gran qüestió. Parar més atenció al disseny i l'orientació d'aquestes mateixes infraestructures (centralisme radial), la retenció del talent o l'emprenedoria permetria algunes respostes.

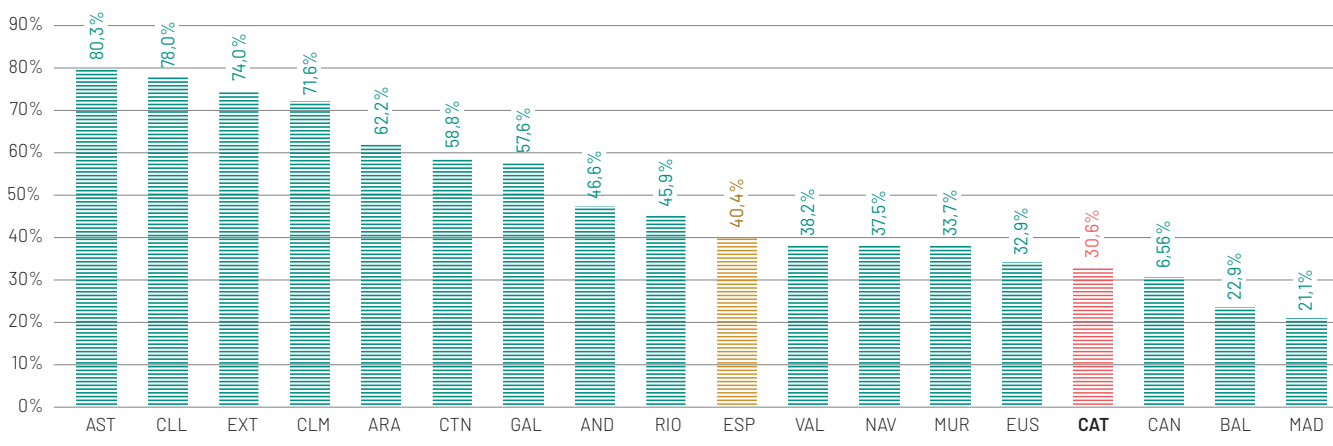
Una anàlisi rigorosa de les raons d'aquest endarreriment donaria per a una investigació a banda i no és el propòsit d'aquest treball. Ara bé, és molt probable que al parlar de

la hipercapitalitat de Madrid estiguem apuntant ja algunes de les claus, segurament no totes, que ajudarien a explicar aquest mateix endarreriment.

La conseqüència pràctica d'aquesta sobredotació en determinats territoris és la infradotació d'altres de més poblats i més productius, entre ells Catalunya, i on l'eficiència d'aquestes inversions resultaria molt més beneficiosa,

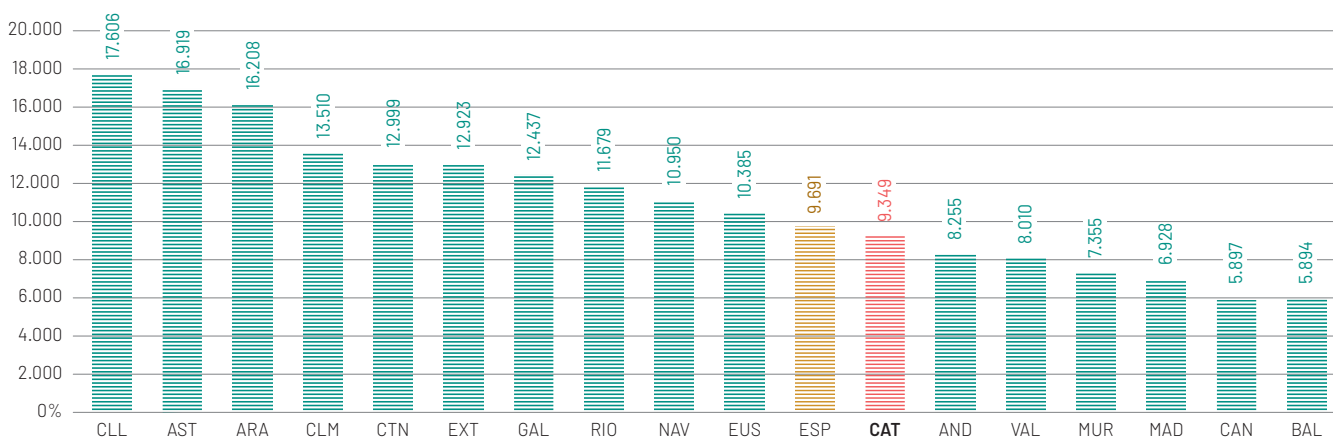
no solament per als seus habitants, sinó per al conjunt en tant que impulsaria la nova activitat induïda també a altres territoris de l'Estat. No entendre això és un dels grans errors històrics de la política d'inversions públiques espanyola. O potser..., sí que ho entenen, però posen per davant altres consideracions que no tenen res a veure amb la racionalitat econòmica.

GRÀFIC 31. PERCENTATGE DE CAPITAL PÚBLIC / VAB (2019)



Font: Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE); *El stock y los servicios del capital en España y su distribución territorial y sectorial*. Darrera actualització: gener del 2023. Gràfic: elaboració pròpia. Llegenda (d'esquerra a dreta): Astúries (AST), Castella i Lleó (CLL), Extremadura (EXT), Castella - la Manxa (CLM), Aragó (ARA), Cantàbria (CTN), Galícia (GAL), Andalusia (AND), La Rioja (RIO), Espanya (ESP), València (VAL), Navarra (NAV), Múrcia (MUR), Euskadi (EUS), Catalunya (CAT), Canàries (CAN), Balears (BAL) i Madrid (MAD). VAB = valor afegit brut.

GRÀFIC 32. CAPITAL PÚBLIC / HABITANT (€/HAB.) (2019)



Font: Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE); *El stock y los servicios del capital en España y su distribución territorial y sectorial*. Darrera actualització: gener del 2023. Gràfic: elaboració pròpia. Llegenda (d'esquerra a dreta): Castella i Lleó (CLL), Astúries (AST), Aragó (ARA), Castella - la Manxa (CLM), Cantàbria (CTN), Extremadura (EXT), Galícia (GAL), La Rioja (RIO), Navarra (NAV), Euskadi (EUS), Espanya (ESP), Catalunya (CAT), Andalusia (AND), València (VAL), Múrcia (MUR), Madrid (MAD), Canàries (CAN) i Balears (BAL).

EL VIATGE A ZAMORA
MOLT BONIC, PERÒ SORPRÈN
QUE EL TREN VAGI TAN BUIT

DONCS AVUI ESTEM DE SORT
QUE HAN PUJAT VOSTÈS



5.4 CATALUNYA ÉS UN TERRITORI MENYS RIC DEL QUE ES DIU

A continuació exposarem altres evidències notòries que, al nostre entendre, il·lustren com Catalunya pateix les conseqüències del dèficit fiscal.

5.4.1 LES RENDES GENERADES NO ES TRANSFORMEN EN MILLORA DEL BENESTAR MATERIAL

Que Catalunya és un territori més productiu que la mitjana espanyola és cosa sabuda. Si més no, fins ara. Això pot tenir moltes causes, però aquí no hi entrarem. La qüestió no radica tant a discutir això, que no és discutible, sinó en si la societat catalana treu el profit que podria treure d'aquesta major productivitat. Per millorar el benestar material cal que la productivitat es transformi en PIB per habitant i, especialment, en renda disponible per als ciutadans per millorar la seva capacitat de consum. I, per descomptat, cal que aquesta es distribueixi de forma més equitativa.

En l'apartat 3.2 ja hem exposat les conseqüències del dèficit fiscal sobre la renda disponible de les llars i el consum. Vegem a la taula 18 com han evolucionat les diverses variables econòmiques en un període de temps prou llarg.

Prenent com a darrer any de l'anàlisi evolutiva el 2019 per evitar les distorsions derivades de la pandèmia els anys 2020 i 2021, es comparen quatre magnituds que difereixen sobretot en el grau de proximitat al benestar immediat dels

ciutadans. La productivitat (la quantitat de producte per persona ocupada) és la condició primera necessària, però no suficient, per satisfer les necessitats humanes i de l'estat del benestar. Una baixa productivitat significa un baix nivell de benestar material i un estat del benestar pobre. Però perquè una productivitat determinada es transformi en benestar material cal que també es converteixi en renda disponible i en consum. Aquest tema ja l'hem tractat a l'apartat 3.3. La comparació de les quatre magnituds entre si permet veure el grau de transformació de la productivitat en rendes de les llars i, per tant, en benestar material.

TAULA 18. PERCENTATGE DE CREIXEMENT 2000-2019

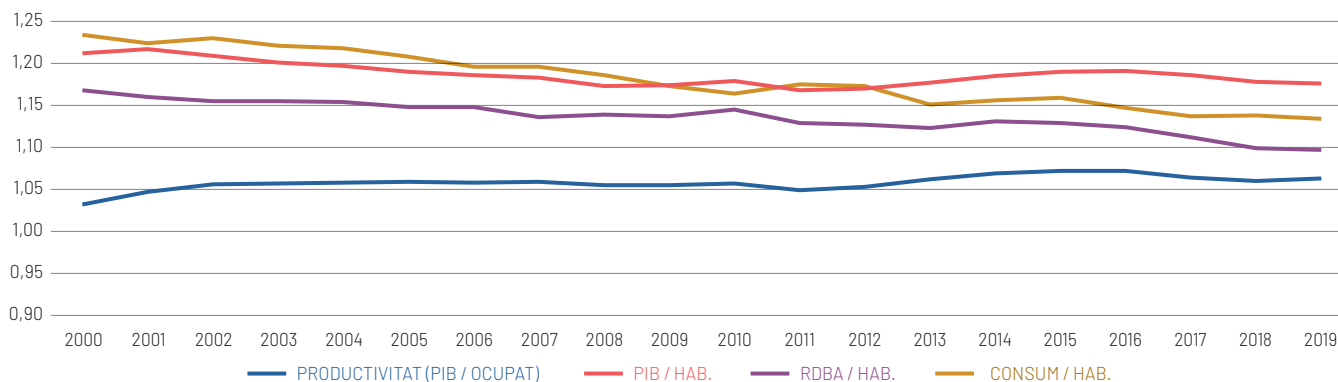
% CREIXEMENT 2000-2019	CAT	ESP
PRODUCTIVITAT REAL (PIB REAL/OCUPAT)	19,3	15,3
PIB REAL/HAB.	17,6	20,8
RDA. FAM. DISP. BRUTA AJUST. REAL/HAB.	4,1	10,8
CONSUM REAL/HAB.	-0,4	8,4

Font i taula: elaboració pròpia partir de dades de l'Institut Nacional de Estadística (INE), excepte el consum de Catalunya, basat en les dades de l'Idescat.

Llegenda: CAT = Catalunya / ESP = Espanya (incloent-hi Catalunya).
PIB = producte interior brut. Hab. = habitant. Rda. fam. disp. bruta ajust. real / hab. = renda familiar disponible bruta ajustada real / habitant.

Complementem el quadre anterior amb l'evolució al llarg del temps de la relació entre Catalunya i Espanya de les quatre magnituds.

GRÀFIC 33. EVOLUCIÓ DE LA RELACIÓ ENTRE CATALUNYA I ESPANYA DE LES DIFERENTS MAGNITUDS



Font i gràfic: elaboració pròpia a partir de les dades Contabilidad Regional de España de l'Institut Nacional de Estadística (INE), excepte pel consum, en què s'han agafat dades de l'Idescat, ja que l'INE no les publica amb la profunditat històrica necessària.

Llegenda: PIB = producte interior brut. Hab. = habitant. RDBA = renda disponible familiar bruta ajustada.

LA MAJOR PRODUCTIVITAT DE CATALUNYA NO ES TRANSFORMA EN MÉS BENESTAR PER ALS SEUS CIUTADANS

El Gràfic 33 està dissenyat per mostrar, com s'ha dit, la relació de cada variable a Catalunya respecte a la seva homòloga espanyola. Un valor superior a 1 significa que la variable catalana és superior a l'espanyola en la proporció que indiqui el valor de la relació.

S'observa que no és precisament el creixement de la productivitat el principal problema de la nostra economia, sempre que ens limitem a la comparació amb la resta de l'Estat. Altra cosa seria aquesta productivitat si la comparéssim amb el G7, l'OCDE o els països principals de la UE, però no ho farem aquí. La relació entre la productivitat de Catalunya i la del conjunt de l'Estat s'ha mantingut i fins i tot després de la crisi financera ha millorat respecte a la mitjana espanyola, molt probablement gràcies al grau d'obertura de l'economia catalana, superior a la del conjunt espanyol i que l'obliga més que altres comunitats a ser més competitiva.

Però quan es passa de la productivitat al PIB per habitant això ja s'inverteix, el creixement del PIB/habitant espanyol mitjà ha sigut superior al de Catalunya, de manera que la relació entre ambdues variables ha disminuït. Això vol dir que el creixement de la població ha estat proporcionalment superior al de l'ocupació. Ara bé, l'evolució ha tingut dues parts, fins a la crisi financera la tendència a la baixa ha estat la tònica habitual, però a partir del 2013 ha recuperat una part de l'avantatge perdut, sens dubte impulsat per la millora de la productivitat en el mateix període.

Però per a la resta de magnituds això deixa de ser així. La diferència entre el creixement del PIB/habitant i el de la renda disponible / habitant és simplement abismal. D'un creixement del PIB/habitant del 17,6 % es passa a un creixement de la renda disponible de només un 4,1 %.

I, després, en la transformació de la renda disponible en consum real encara s'aprofundeix més la pèrdua de dinamisme, fins a un creixement del consum/habitant nul en termes reals (traient l'efecte dels preus) entre el 2000 i el 2019.

La conclusió de tot plegat és que malgrat que Catalunya continua sent una economia tan productiva com ho era fa vint anys, comparativament amb la mitjana espanyola s'ha perdut gran part de l'avantatge que es tenia en les variables més properes al benestar material de la gent (renda disponible i consum). Dit de forma més senzilla, el nostre benestar ha perdut nivell comparativament amb la resta de l'Estat.

Entre el PIB i la renda bruta disponible de les llars (RBD) les principals diferències són:

- Els impostos directes (renda, patrimoni, successions...) i les càrregues socials menys les transferències a les llars (pensions, subsidis, prestacions monetàries i en espècie...)(disminueix RBD si és positiva la diferència). És a dir, és un concepte molt proper al dèficit fiscal.
- L'excedent brut d'explotació retingut per les empreses i no distribuït (disminueix RBD).
- Les rendes pagades o rebudes de l'estranger pels residents a/des de l'estranger (disminueix RBD si les pagades són superiors a les rebudes).

La part atribuïble a cadascuna d'aquestes diferències és difícil de saber perquè, malauradament, l'INE no publica aquestes dades desglossades per comunitats autònomes. Si ho fes podríem establir les raons de per què la renda disponible de les llars catalanes creix menys que la del conjunt de l'Estat.

En tot cas, les dades anteriors no han d'amagar que estem parlant de grans agregats econòmics. Que, a nivell agregat, la renda disponible de les llars hagi augmentat tan poc no exclou que determinats individus del territori hagin vist com la seva hagi augmentat ostensiblement i, en canvi, una bona part d'altres pugui veure la seva disminuïda. La desigualtat és un factor que sempre s'ha de considerar. Molt especialment en el cas dels nouvinguts, que majoritàriament han anat a ocupar les feines menys valorades i pitjor retribuïdes.

5.4.2 LA POSICIÓ DE CATALUNYA EN L'ÍNDEX DE PROGRÉS SOCIAL DE LA UE

A finals del 2020 la Comissió Europea va actualitzar un indicador que publica triennalment per a les regions europees, el Regional Social Progress Index (RSPI). És un indicador compost, que es nodreix d'altres indicadors, que va més enllà del PIB i mesura la riquesa de les regions europees en termes de benestar i oportunitats per als seus habitants. Podríem afirmar que retrata els resultats de les polítiques en termes de satisfacció de les necessitats humanes exclouent de forma deliberada els indicadors macroeconòmics habituals. Està basat en els escrits publicats per diversos economistes sobre la necessitat d'anar més enllà del PIB (Amartya Sen, Douglass North, Joseph Stiglitz, entre d'altres).

El RSPI es construeix a partir de 55 indicadors de caire social i ambiental agrupats en 12 subíndexs i 3 nivells bàsics (necessitats humanes bàsiques, fonaments del benestar i oportunitats) segons el grau de premtorietat de les necessitats humanes.

En la darrera edició Catalunya tenia una puntuació global de 67,1 sobre 100, propera a la mitjana de la UE (66,7). Les regions europees punteres (principalment dels països nòrdics) estan per sobre de 80 i la dels països més endarrerits (Romania, Bulgària) estan per sota de 45.

L'INDICADOR DE PROGRÉS SOCIAL REGIONAL INDICA, PER AL CAS CATALÀ, UNA CLARA DESCOMPENSACIÓ ENTRE LA SEVA CAPACITAT PER GENERAR INGRESSOS, MESURADA PEL PIB PER CÀPITA, I EL SEU PROGRÉS EFECTIU

Observi's que ens movem en una franja estreta en la qual pocs punts poden revelar grans canvis.

L'observació de la relació d'aquest índex amb el PIB per habitant és molt evident entre països, però també entre regions, com s'observa en el gràfic següent.

GRÀFIC 34. ÍNDEX DE PROGRÉS SOCIAL VS. PIB/HAB.



Font: Comissió Europea: *Regional Progress Index 2020*. Gràfic: elaboració pròpia.
 Legenda: PIB = producte interior brut. Hab. = habitant. EU27 = Europa dels 27 estats.

CATALUNYA, TOT I SER LA 4A REGIÓ ESPANYOLA EN TERMES DE PIB PER HABITANT, ESTÀ EN LA POSICIÓ 12A DEL RSPI DE LES COMUNITATS ESPANYOLES, COSA QUE TAMBÉ SUCCEEIX AMB ALTRES COMUNITATS AMB MÉS PROBLEMES DE FINANÇAMENT AUTONÒMIC

Si s'observa el Gràfic 34 amb una mica d'atenció, en particular la línia de tendència traçada al voltant del núvol de punts que millor s'ajusta a aquest, en primer lloc es detecta una clara correlació, normal d'altra banda, entre el valor de l'índex RSPI i el PIB per habitant. Les regions tenen un índex de progrés social millor com major és el seu PIB per habitant, i progressa més ràpidament com més baix estigui en la posició inicial, i esdevé més lent a mesura que va pujant el nivell de PIB per habitant.

Però, en segon lloc, també s'observa com Catalunya (el punt vermell) ocupa una posició clarament distanciada per sota d'aquesta línia de tendència, element que ens permet constatar que està molt per sota del lloc que li correspondria, el qual seria un valor clarament superior al nivell 70. Situació similar succeeix amb les Balears i Madrid (els dos punts grocs també per sota de la línia de tendència), amb un fort dèficit en el sistema de finançament, i que contrasta amb les dues comunitats forals (Navarra i el País Basc), amb els punts taronja més foscos per sobre de la línia de tendència.

Catalunya, concretament, està situada en la posició 135 de les 240 regions de la UE analitzades. És a dir, estava situada per sota de la meitat de la taula en termes d'aquest indicador, que, com hem dit, reflecteix més el benestar i les oportunitats. En termes de PIB per habitant, en canvi, ocupava el lloc 71 de les 240 regions. Està clarament descompensada en relació amb la resta de les regions europees.

També ens interessa, en aquest punt, com es trasllada això a nivell de les comunitats espanyoles. En aquest sentit hem elaborat la Taula 19, que permet la comparació entre els diferents territoris espanyols.

S'hi pot observar com les dues comunitats forals, que com ja s'ha dit tenen una dotació de recursos per habitant netament

TAULA 19. ÍNDEX DE PROGRÉS SOCIAL

	PIB/HAB.			SOCIAL PROGRESS INDEX (SPI)		
	PIB/HAB. A PPA EU27=100	PIB/HAB. A PPA (ORDRE SOBRE 240 REGIONS)	PIB/HAB. A PPA (ORDRE SOBRE 17 CCAA)	PUNTS SPI (ORDRE SOBRE 240 REGIONS) UE=66,7	RÀNQUING SPI (ORDRE SOBRE 240 REGIONS)	NUM. RÀNQUING SPI (ORDRE SOBRE 17 CCAA)
MADRID	126	43	1	69,7	109	6
EUSKADI	119	51	2	73,9	48	1
NAVARRA	113	65	3	73,6	74	2
CATALUNYA	109	71	4	67,1	135	12
ARAGÓ	100	94	5	70,8	93	4
ILLES BALEARS	100	94	5	65,2	144	13
LA RIOJA	98	99	7	71,7	81	3
CASTELLA I LLEÓ	86	125	8	68,8	119	7
CANTÀBRIA	84	133	9	70,5	101	5
GALÍCIA	82	141	10	68,7	120	8
ASTÚRIES	81	143	11	68,5	122	9
VALÈNCIA	80	147	12	67,8	129	10
MÚRCIA	77	152	13	65,2	145	13
CANÀRIES	75	161	14	67,4	131	11
CASTELLA-LA MANXA	72	173	15	63,4	157	16
ANDALUSIA	68	178	16	61,8	170	17
EXTREMADURA	67	183	17	64,3	151	15

Font: Comissió Europea: *Regional Progress Index 2020*. Taula: elaboració pròpia.

Llegenda: CCAA = comunitats autònomes. PIB = producte interior brut. Hab. = habitant. PPA = paritat de poder adquisitiu. EU27 = Europa dels 27 estats. SPI = *Social Progress Index*. UE = Unió Europea.

superior a la dels altres i una alta autonomia financera amb una alta capacitat de decisió sobre els seus ingressos fiscals, ostenten les primeres posicions en el RSPI, molt coherent amb les posicions que ocupen també en termes de PIB per habitant (2a i 3a, respectivament). Després venen regions ben tractades pel sistema de finançament com són La Rioja, Cantàbria, Aragó o Castella i Lleó.

Catalunya, tot i ser la 4a regió espanyola en termes de PIB per habitant, està en la posició 12 del RSPI de les comunitats espanyoles, igual que succeeix a les altres dues comunitats amb més problemes de finançament autonòmic (les Balears i la Comunitat de Madrid).

És també molt il·lustratiu aprofundir una mica en les raons per les quals Catalunya surt en pitjor posició respecte a les regions europees comparables:

- Necessitats humanes bàsiques: en el conjunt del pilar bé, però té problemes greus relacionats amb el sobrecost de l'habitatge i en la seguretat.
- Fonaments del benestar. Problemes importants en:
 - Accés al coneixement bàsic: baixes taxes de matriculacions en estudis de secundària superior, taxes de persones que només han completat l'ensenyament obligatori, taxes d'abandonament escolar prematur.
 - Contaminació: clarament a la cua dels rànquings en tots els indicadors relatius als diferents contaminants.
 - Salut i benestar: bé en conjunt, però té un problema amb les morts per trànsit.
- Oportunitats. Problemes molt importants en:
 - Confiança en les institucions (govern, sistema legal, policia). Percepció de corrupció de les institucions. Reflecteix un greu problema de qualitat institucional.
 - Llibertats efectives de decisió: percepció d'oportunitats laborals, taxes de joves que no estudien ni treballen, temporalitat i parcialitat laboral involuntària.
 - Educació superior: bé, però té un problema en la formació contínua.

Un cop d'ull superficial als diferents apartats en els quals Catalunya surt mal posicionada permet observar que una bona part té molt a veure amb capítols on la influència de la despesa pública té bastant a veure: educació dels més desfavorits, assistència a la pobresa, manca d'habitatge assequible i que no tingui una relació amb la despesa però sí en qui l'administra, una qualitat institucional clarament millorable. És obvi que no tot és un problema de quantitat de despesa, també de qualitat de la gestió, però no es pot

ELS DIFERENTS APARTATS EN ELS QUALS CATALUNYA SURT MAL POSICIONADA PERMETEN OBSERVAR QUE UNA BONA PART TÉ MOLT A VEURE AMB CAPÍTOLS ON LA INFLUÈNCIA DE LA DESPESA PÚBLICA HI TÉ BASTANT A VEURE

obviar mai que la primera condició és que el finançament de les necessitats bàsiques sigui adequat.

Aquesta descompensació ens ratifica en el mateix que vèiem abans. Catalunya no pot transformar la seva generació de riquesa en benestar per als seus ciutadans en la mateixa mesura que altres regions.

5.4.3 ELS NIVELLS DE POBRESA REALS, SIMILARS A LA MITJANA ESPANYOLA

Quan es parla de pobresa, sortosament Catalunya sol quedar en millor posició que la mitjana espanyola, i això permet aparentar una millor posició respecte a la mitjana espanyola. Ara bé, convé saber bé com es mesura normalment la pobresa. La majoria de les vegades se sol parlar de la població en risc de pobresa, i es defineix aquesta com aquella part de la població que viu en una llar en la qual els ingressos per unitat de consum estan per sota del 60 % de la mediana (el valor que separa els ingressos de les llars en dues meitats). Mesurat així, en la darrera publicació del 2022 (que correspon a la renda del 2021) el percentatge de població en risc de pobresa de Catalunya era d'un 14,2 % —davant d'un 17,7 % de la mitjana espanyola⁶⁴.

Ara bé, aquesta forma de mesurar la pobresa, tot i ser vàlida, presenta un seriós inconvenient que els economistes coneixen molt bé: la il·lusió monetària. Aquesta és la que es

64 Font: INE: *Encuesta de condiciones de vida*. Vegeu: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176807&menu=ultiDatos&idp=1254735976608.

Es pren l'índex de risc de pobresa amb lloguer imputat que aplica a les llars amb un habitatge en propietat, un lloguer de mercat teòric menys qualsevol pagament d'interessos que es faci realment per tal de recollir la millor situació d'aquestes llars en relació amb les que suporten pagaments de lloguer reals. No s'ha de confondre amb la taxa AROPE, que és una taxa composta dels diversos índexs que mesuren la pobresa.

produeix quan s'utilitza un indicador econòmic sense tenir en compte els diferents nivells de preus que es produeixen al si dels diversos territoris que componen el col·lectiu estudiat. L'INE, quan elabora aquestes estadístiques, es basa en un únic nivell d'ingressos general per a tot l'Estat que no té en compte les diferents realitats de preus que es produeixen dins l'Estat espanyol i que són molt evidents quan es parla de temes relacionats amb el cost de l'habitatge o de l'alimentació.

Per això és molt necessari també analitzar la pobresa desproveint-la dels components monetaris i veure què passa. Per fer-ho utilitzarem un altre indicador també elaborat per l'INE però que no fa servir els ingressos com a punt de referència per situar les llars. A més, l'analitzarem de forma evolutiva al llarg d'un període de temps.

L'indicador utilitzat és l'anomenada *població en situació de carència material i social severa*. L'estimació d'aquesta variable, igual que la de la població en risc de pobresa, es fa en base a una enquesta anual que realitza l'INE sobre una mostra de 15.000 habitatges distribuïts per tota la geografia amb criteris estadístics. És una enquesta que es fa amb criteris dictats des de la UE i que cada estat fa de manera similar per poder comparar els resultats de forma homogènia.

Es considera que una persona està en situació de carència material i social severa si declara tenir carència en almenys 7 elements dels 13 de la llista següent que es pregunten a l'enquesta (7 definits en l'àmbit de la llar i 6 en l'àmbit personal).

65 Nivell determinat per al 2022.

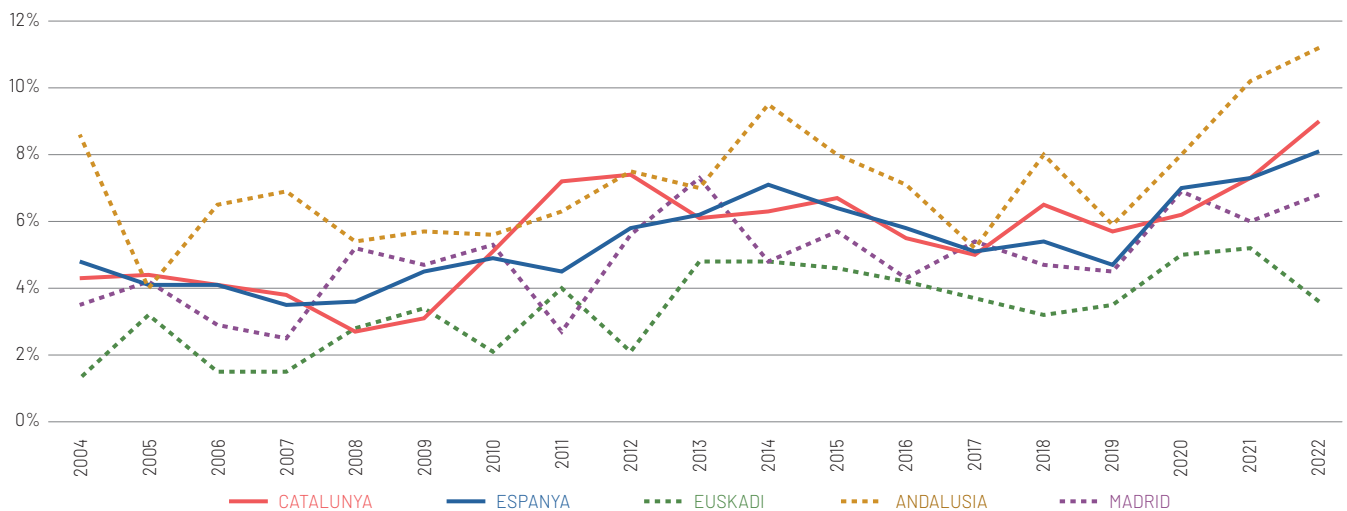
Àmbit de la llar:

- 1. No es pot permetre anar de vacances almenys una setmana a l'any.
- 2. No es pot permetre un àpat de carn, pollastre o peix almenys cada dos dies.
- 3. No es pot permetre mantenir l'habitatge amb una temperatura adequada.
- 4. No té capacitat per afrontar despeses imprevistes (de 800 euros⁶⁵).
- 5. Ha tingut retards en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal (hipoteca o lloguer, rebuts de gas, comunitat...) o en compres a terminis en els darrers 12 mesos.
- 6. No es pot permetre disposar d'un automòbil.
- 7. No pot substituir mobles fets malbé o vells.

Àmbit personal:

- 8. No es pot permetre substituir roba vella per una altra de nova.
- 9. No es pot permetre tenir dos parells de sabates en bones condicions.
- 10. No es pot permetre reunir-se amb amics/família per menjar o prendre alguna cosa almenys una vegada al mes.
- 11. No es pot permetre participar regularment en activitats de lleure.
- 12. No es pot permetre gastar una petita quantitat de diners en si mateix.
- 13. No es pot permetre connexió a internet.

GRÀFIC 35. PERCENTATGE DE POBLACIÓ EN CARÈNCIA MATERIAL SEVERA



Font: Instituto Nacional de Estadística (INE). Gràfic: elaboració pròpia.

QUAN ES PRESCINDEIX DE DEFINICIONS DE POBRESA BASEDES EN ELEMENTS MONETARIS, CATALUNYA PRESENTA NIVELLS SIMILARS ALS DE LA MITJANA ESPANYOLA

Com es pot observar, excepte en un dels elements, la resta reflecteixen situacions de fet, prescindint de nivells monetaris. Observem l'evolució del percentatge de població

que, segons l'enquesta de l'INE, estan en la situació descrita per diferents comunitats, destacant especialment Catalunya i la mitjana espanyola.

La conclusió és prou evident. Quan es prescindeix de definicions de pobresa basades en elements monetaris, Catalunya presenta nivells similars als de la mitjana espanyola. Deixa d'estar en una presumpta millor situació i, a més, evoluciona de forma similar a la mitjana, alternant períodes en què està per sobre (particularment en moments de crisi) i períodes en què està per sota.

A la Taula 20 es poden observar els valors donats per alguns dels elements demanats a l'enquesta. Com es pot observar, són valors homologables als de la mitjana i, fins i tot, superiors en alguns punts.

En definitiva, doncs, Catalunya no gaudeix d'una situació d'especial privilegi quan es parla de pobresa encara que algunes estadístiques afectades de l'esmentada il·lusió monetària la presentin com a tal.

TAULA 20. DIFICULTATS ECONÒMIQUES DE LES LLARS PER COMUNITATS. ANY 2022

	NO ES POT PERMETRE ANAR DE VACANCES FORA DE CASA ALMENYS UNA SETMANA A L'ANY	NO TÉ CAPACITAT PER AFRONTAR DESPESES IMPREVISTES	NO POT PERMETRE'S MANTENIR L'HABITATGE AMB UNA TEMPERATURA ADEQUADA	ENDARRERIMENTS RELACIONATS AMB L'HABITATGE PRINCIPAL O AMB COMPRES A TERMINI EN ELS DARRERS 12 MESOS	MOLTA DIFICULTAT PER ARRIBAR A FINAL DE MES
ESPANYA	33,5	35,5	17,1	13,2	8,7
ANDALUSIA	45,2	44,7	21,0	16,3	11,7
ARAGÓ	23,6	27,2	7,7	8,8	6,9
ASTÚRIES	30,8	24,0	13,1	7,6	6,5
BALEARS	33,0	36,4	14,4	20,5	5,7
CANÀRIES	40,2	57,2	16,9	20,0	13,4
CANTÀBRIA	34,3	23,9	13,1	5,3	5,8
CASTELLA I LLEÓ	28,1	27,1	9,8	10,4	6,8
CASTELLA-LA MANXA	34,4	36,6	19,7	14,5	10,8
CATALUNYA	30,9	34,8	19,2	14,8	8,0
VALÈNCIA	37,0	34,6	18,4	12,2	8,4
EXTREMADURA	42,3	42,3	23,1	12,4	11,0
GALÍCIA	39,1	29,3	19,3	9,4	7,0
MADRID	21,3	31,3	14,7	11,9	8,3
MÚRCIA	41,9	44,7	20,1	12,3	7,3
NAVARRA	24,7	21,5	9,7	10,8	6,4
EUSKADI	18,7	18,7	9,3	7,2	3,9
LA RIOJA	18,3	19,6	8,8	7,8	3,3
CEUTA	41,1	47,0	25,9	24,1	20,2
MELILLA	31,5	45,3	20,5	23,1	15,6

Font: Instituto Nacional de Estadística (INE). Taula: elaboració pròpia.

CONCLUSIONS



A les pàgines anteriors, a banda d'entendre el concepte i la naturalesa del dèficit fiscal, hem pogut veure que aquest no és la conseqüència d'una única regulació, sinó de la suma de normatives, regulacions —algunes aprovades des de les més altes instàncies de l'Estat— i altres actuacions discrecionals del Govern estatal de torn en cada moment.

El dèficit fiscal català forma part del corrent de fluxos fiscals entre territoris en els quals uns pocs són cedents nets (principalment Catalunya, València, les Balears i Madrid, amb les destacades absències o quasi absències del País Basc i Navarra) i la resta són receptors nets en diferents graus. Ens remetem a l'apartat 2.3, en el qual s'ha proporcionat la informació disponible.

Aquests fluxos interterritorials formen la columna vertebral de l'Estat. Són, aquests sí, una autèntica estructura d'estat (de l'Estat espanyol, és clar). I el cas del dèficit fiscal català, com a part molt determinant d'aquests fluxos, és una peça bàsica i essencial d'aquesta columna vertebral per la seva dimensió. Aquests fluxos constitueixen la font de finançament dels serveis de l'estat del benestar (sanitat, educació, serveis socials, pensions, prestacions diverses com la de l'atur...), de les inversions de l'Estat a cada territori o de la mateixa estructura de poder central de l'Estat. Sense aquesta estructura d'estat (els fluxos) no es podrien prestar els serveis bàsics al nivell actual en els territoris que no generen prou ingressos fiscals, ni s'hi podrien realitzar les infraestructures que s'hi han realitzat ni tampoc la capitalitat de Madrid seria tan rotunda. Suggestir aquesta realitat implica una allau de crítiques, però la realitat és la que és.

Mirat des de fora sobta que sent una autèntica estructura d'estat no se'n parli, no s'analitzi en detall ni sigui debatut més enllà de Catalunya i quan les majories polítiques ho permeten, com a València o les Balears, si la seva societat civil més il·lustrada els ho recorda. Està absolutament silenciada des de tots els poders de l'Estat i ignorada pels mediàtics. Si en algun moment es decideix treure a la llum alguna informació es fa de forma esbiaixada i amb un control estricte del missatge, com va succeir amb les *cuents territorializadas* del ministre Montoro. Normalment, com hem vist a l'apartat 2.4, no només no se'n parla, sinó que s'intenta ocultar de forma activa. Per això és important que, mentre puguem, no deixem de parlar-ne des de tots els àmbits possibles, com estem fent en aquest treball.

Mirant-ho de prop no sobta tant aquest silenci. Si se'n parlés i sortís sovint a la llum pública la realitat completa d'aquests fluxos interterritorials, determinats discursos predominants deixarien de tenir sentit i es podria situar la magnitud d'aquests desequilibris fiscals i l'impacte que produeixen sobre les societats que els pateixen. Probablement el camí per debatre el nivell i eventuais límits a aquests fluxos es

EL DÈFICIT FISCAL CATALÀ ÉS UNA PEÇA BÀSICA DE LA COLUMNA VERTEBRAL DE L'ESTAT

veuria facilitat, no sense àrdues discussions. En canvi, no publicant-los la cosa no passa d'una queixa habitual dels insolidaris i victimistes de sempre.

Però tot i així, si algun dia s'aconseguís que l'Estat espanyol fos transparent i s'avingués a donar a conèixer i fer un debat complet i plural sobre els fluxos i les balances territorials, sortiria el tema ja tractat de la solidaritat i la cohesió territorial. I estaria bé, perquè donaria peu a debats fins ara enterrats. Debats sobre si han d'existir límits o no a la solidaritat assumint que aquesta no és gratuïta i que té uns costos, sobre si cal o no un pacte d'estat sobre infraestructures, sobre si és necessari que tots els organismes de l'Estat estiguin radicats a Madrid o sobre els biaixos ocults en la distribució de les moltes transferències per part de l'Estat. Debats, tots ells, desapareguts o tapats de l'escena política espanyola i que només de tant en tant apareixen impulsats des d'alguna «perifèria» no alineada.

Tota la Constitució espanyola està plena de referències a la igualtat dels espanyols, a la cohesió territorial i a la solidaritat interregional⁶⁶. Totes aquestes referències no han evitat ni l'existència de dos règims diferents de finançament autonòmics amb resultats diametralment oposats per als habitants dels diferents territoris, ni les diferències existents entre les mateixes autonomies del règim majoritari (comú), ni la concentració del poder polític econòmic, judicial i mediàtic a Madrid o el disseny radial de les infraestructures creat per engreixar una capital a costa de deprimir una gran majoria de territoris. Les banderes de la cohesió territorial i de la solidaritat només han servit de brida per lligar curt les aspiracions d'alguns territoris. En realitat, moltes vegades sota la bandera de la cohesió territorial s'amaga una estructura ineficient que constreny el progrés dels territoris més dinàmics, i fins i tot del mateix conjunt, que no respecta la més elemental igualtat d'oportunitats o

66 Vegeu els articles 2, 14, 138.1, 138.2 i 139, entre d'altres, de la Constitució espanyola.

el principi de neutralitat que hauria de presidir l'acció d'un govern hipotèticament federal.

El principi inspirador no confés de l'actual model de relacions territorials és que el progrés del conjunt dels territoris que formen l'Estat s'ha de produir de forma aparentment uniforme sense permetre que alguns puguin aprofitar el seu major dinamisme o les oportunitats del mercat, l'entorn o simplement la ubicació geogràfica. I molt especialment si no acaben d'encaixar prou bé en el conjunt uniforme per raons lingüístiques, culturals o d'iniciativa. L'evidència més clara la tenim en l'observació històrica de com s'han planificat, tant en el temps com en l'espai, les infraestructures bàsiques de l'Estat.

Això és així amb una única excepció: Madrid. L'Estat no es veu a si mateix si no és amb una gran metròpoli que concentri el poder econòmic, polític, judicial, mediàtic i militar. Aquesta és la gran excepció al pretès equilibri entre els territoris. Madrid ha de ser el centre no només de tots aquests poders, sinó també de la cultura que es pretén predominant a l'Estat. Ara bé, aquest únic desequilibri consentit de la uniformitat general és acceptat de bon grat per gran part de la ciutadania espanyola. I aquest és el drama. Una gran part de la ciutadania espanyola no madrilenya accepta aquest model d'estat i l'identifiquen amb la seva espanyolitat. S'hi identifiquen i aspiren a veure's-hi reconeguts. No importa (però tampoc se'n parla) que aquesta hipercentralitat malmeti i absorbeixi les potencialitats de les regions al voltant de Madrid i, en certa mesura, de gran part de l'Estat.

Sovint s'argumenta que Madrid també presenta dèficit fiscal i contribueix als fluxos territorials que alimenten el benestar i la dotació de recursos d'altres territoris. Cert. Però amb una diferència radical respecte a les altres regions contribuents. De tots els contribuents, la Comunitat de Madrid és l'única que rep els beneficis del sistema. La seva capitalitat ben treballada i reforçada des de l'Estat li permet recuperar amb escreix allò que inverteix gràcies als rendiments que li atorga aquesta condició, com ja hem vist a l'apartat 4.3.

L'única contestació que rep aquest model procedeix de Catalunya, amb alguns afegits des de València i les Balears, però insegurs i tímids encara. El País Basc i Navarra n'estan al marge, en primer lloc, perquè la seva dimensió ho permet i, en segon lloc, perquè, en certa mesura, la seva relativa autonomia financera és el preu que s'ha pagat per la seva pacificació. És a dir, Catalunya està relativament sola per revertir aquest ordre de coses.

A més, com és evident, l'entramat institucional no permet que Catalunya abordi el problema en pla d'igualtat amb l'Estat, o si més no, amb un determinat poder en algunes matèries cabdals per a una nació. La Constitució i la

EL PRINCIPI INSPIRADOR NO
CONFÉS DE L'ACTUAL MODEL
DE RELACIONS TERRITORIALS
ÉS QUE EL PROGRÉS DEL
CONJUNT DELS TERRITORIS
QUE FORMEN L'ESTAT S'HA DE
PRODUIR DE FORMA UNIFORME
SENSE PERMETRE QUE ALGUNS
PUGUIN APROFITAR EL SEU
MAJOR DINAMISME, LES
OPORTUNITATS DEL MERCAT,
L'ENTORN O SIMPLEMENT LA
UBICACIÓ GEOGRÀFICA.
AMB UNA EXCEPCIÓ: MADRID

interpretació que se n'ha consolidat, especialment a partir dels anys d'Aznar com a president del Govern espanyol, tendeix a diluir Catalunya com una autonomia més entre disset. Queden lluny aquelles mencions de la Constitució a les «nacionalitats» que mai es varen desenvolupar ni varen significar res de substancial. No estem, com a vegades encara alguns diuen⁶⁷, en un *estado federal* o el *Estado más descentralizado del mundo*, com s'ha dit des del Govern espanyol⁶⁸, sinó en un estat unitari que ha permès l'existència de disset territoris amb interessos enfrontats i amb òrgans de govern autonòmics de poder molt limitat i certa descentralització de la despesa, però no dels ingressos. Tot plegat, en si mateix, ja és limitador. Però, a més, si parlem del marge de llibertat en la part de despesa pública que s'ha descentralitzat ja ha quedat prou regulada gràcies a les lleis estatals de bases, autèntica llima dels estatuts i de les

67 Antonio Arroyo Gil: «España, un Estado federal plurinacional», *El País*, 6-11-2019. Vegeu: <https://agendapublica.elpais.com/noticia/13930/espaa-estado-federal-plurinacional> i <https://www.elcorreogallego.es/hemeroteca/espaa-es-un-estado-federal-GTCG1230530>

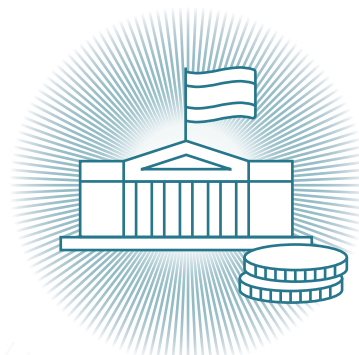
68 Redacció: «Gobierno dice que España es uno de los países más descentralizados del mundo», *La Vanguardia*, 13-11-2017. Vegeu: <https://www.lavanguardia.com/politica/20171113/432866515462/gobierno-dice-que-espaa-es-uno-de-los-paises-mas-descentralizados-del-mundo.html>

INFOGRAFIA 3. COM ES GENERA EL DÈFICIT FISCAL



INFRAFINANÇAMENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

ANY 2021: 4.615 M€ ANUALS
(AMB EL COST DE VIDA)



DÈFICIT D'INVERSIONS DE L'ESTAT

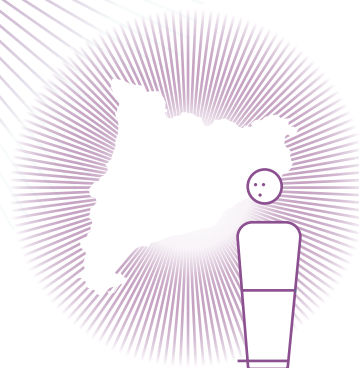
(MITJANA ANUAL
2015-2021: 1.217 M€)

DEFICIT FISCAL (2021):
22.000 M€
(9,6 % DEL PIB)



HIPERCAPITALITAT DE MADRID

(ANY 2019: 4.454 M€)



LA POCA PARTICIPACIÓ DE CATALUNYA EN EL REPARTIMENT DE LES TRANSFERÈNCIES ESTATALS (ENTRE ALTRES: ATUR, IMV, FCI...)

INCLOSA EN EL DÈFICIT: ANY 2021, CONTRIBUTIÓ
ALS INTERESSOS DEL DEUTE DE L'ESTAT: 3.442,8 M€

competències falsament dites exclusives que ja fa temps que varen deixar de ser-ho, i també gràcies, evidentment, a les sentències del Tribunal Constitucional. En definitiva, els il·lusos de bona fe que encara albiren esperances de l'evolució de l'estat de les autonomies a un autèntic estat federal s'estan quedant sense aquestes esperances.

Alguns encara creuen que aquest estat de coses pot evolucionar. Ja m'apresso a deixar clar el meu pessimisme. Ni l'anàlisi dels diferents intents històrics de permetre un marge de llibertat ni els fets dels darrers anys permeten albirar cap opció a l'optimisme. Fa temps que he arribat a la conclusió que Espanya prefereix la seva mediocritat, fins i tot el seu estancament, abans que el progrés entri per segons quins territoris més ben dotats o posicionats. I ho prefereix així perquè creu que el contrari, a la llarga, significaria la seva desaparició com a estat.

Espanya s'ha construït per la força, aprofitant els moments de debilitat històrica dels pobles que l'integren. No s'ha construït sobre la base de consensos que unifiquen voluntats i creen consciència de poble. Això és així, amb diferents matisos, si més no pels casos català, basc i navarrès. Conscients d'aquest fet, sempre ha existit en el substrat mental espanyol una idea-obsessió uniformitzadora que, a l'empara de la seva majoria demogràfica, en les seves versions més liberals només està disposada a acceptar com a mals menors petites dosis d'autonomia per tal de donar aparences de tolerància i a la vegada difuminar les diferents personalitats o dinamismes en el magma autonòmic. En les versions no liberals ja hem tingut prou evidències històriques de com acaben. I quan els catalans decideixen fer algun pas decidit per sortir de la seva postergació, la resposta repressora, emparada legalment o no, està assegurada, com hem tingut ocasió de comprovar. Un veritable autogovern, que contempli parcel·les significatives i reals de poder, va contra l'esperit i la idea nacionalista espanyola.

Alguns objecten que aquesta construcció de l'Estat per la raó de la força es va acabar amb el referèndum de la Constitució de 1978. No és aquest el lloc per entrar en detalls, però això no resisteix cap anàlisi històrica. Els que tenim una certa edat i ho vàrem viure sabem prou bé que aquella era una situació en la qual o acceptaves allò —monarquia d'origen franquista inclosa— o t'enfrontaves a un llarg període de violència per la mateixa resistència de la dictadura a morir. O ho agafaves o ho deixaves, aquest era el dilema. L'amenaça de trencar la baralla sempre va estar present. Sempre quedava l'opció d'evolucionar-ho, i a ella ens vàrem aferrar, però ara ja hem descobert no només els límits, sinó també que aquests es poden revertir. En qualsevol cas, allò es va acabar a partir de la majoria absoluta del govern Aznar (2000-2004) i del fracàs de l'Estatut català amb la sentència del Tribunal Constitucional del 2010.

LA IDEA CENTRAL DEL NACIONALISME ESPANYOL OBSTACULITZA UNA ASSIGNACIÓ RACIONAL DE LES INVERSIONS QUE AFAVOREIXI L'ACTIVITAT ECONÒMICA. SERIA MOLT RELLEVANT ARRIBAR A ANALITZAR QUINA RELACIÓ HI HA ENTRE LA MEDIOCRITAT I DECADÈNCIA DE L'ESTAT ESPANYOL I L'OBSESSIÓ PER L'IGUALITARISME

Aquesta disquisició històrica ve a compte del problema de la solució pràctica que comentàvem. Sobre la base d'aquesta idea-obsessió uniformitzadora que impregna tot l'esquema mental de la majoria nacionalista espanyola sempre apareix l'apel·lació a *la igualdad entre los españoles* per impedir que territoris més dinàmics puguin aprofitar les seves oportunitats o aspirin a un major gaudi del fruit del seu treball. Fins i tot al preu d'alentir el progrés general de l'Estat, que provocaria els efectes propagadors que qualsevol impuls econòmic produeix. La consigna de l'Estat i la idea predominant de la seva majoria social sempre és la de *o todos o ninguno*. També tenim molts exemples històrics d'aquesta malaltissa obsessió. L'obsessió per la igualtat ens pot acabar matant, a tots. Una igualtat que, a més, és només una pantalla per embridar-ne uns i que permet situacions totalment dispars.

Aquesta idea central del nacionalisme espanyol obstaculitza, com hem vist, una assignació racional de les inversions que afavoreixi l'activitat econòmica. Seria molt rellevant arribar a analitzar, amb la mínima passió possible, quina relació hi ha entre la mediocritat i decadència de l'Estat espanyol, que de passada ens acaba afectant a tots, i l'esmentada obsessió per l'igualitarisme (moltes vegades un fals igualitarisme que amaga diferències evidents). Això també està fora de les pretensions d'aquest treball.

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA ESMENTADA

BIBLIOGRAFIA

Amo, Eva del (2023): "¿Cuál es el sueldo medio de un profesor en España? Diferencias salariales docentes por Comunidades Autónomas", web *aprendemas.com*, 2-3-2023. Vegeu: <https://www.aprendemas.com/es/blog/mundo-educativo/cual-es-el-sueldo-medio-de-un-profesor-en-espana-diferencias-salariales-docentes-por-comunidades-autonomas-167499>

Arroyo Gil, Antonio: "España, un Estado federal plurinacional", *El País*, 6-11-2019. Vegeu: <https://agendapublica.elpais.com/noticia/13930/espana-estado-federal-plurinacional> <https://www.elcorreogallego.es/hemeroteca/espana-es-un-estado-federal-GTCG1230530>

Autoridad Independiente de Responsabilidad Fiscal (AIReF) (2020): *Infraestructuras del transporte*, juliol del 2020, 249 p. Vegeu: https://www.airef.es/wp-content/uploads/2020/07/INFRAESTRUCTURAS/ESTUDIO_INFRAESTRUCTURAS_SPENDINGREVIEW.pdf

Borrell, Josep; Llorach, Joan (2015): *Las cuentas y los cuentos de la independencia*, Los Libros de la Catarata, núm. 545, Madrid, 159 p.

Cambra de Comerç de Barcelona (2020): *Convergència amb els "frugals" i dèficit fiscal*, Gabinet d'estudis de la Cambra de Comerç de Barcelona, col·lecció "Estudis monogràfics Cambra", núm. 4, desembre del 2020. Elaborat per Joan R. Rovira, cap del Gabinet d'estudis de la Cambra. Vegeu: https://www.cambrabcn.org/documents/20182/51408/Converg%C3%A8ncia+frugals_Gener_2021.pdf/63c8c015-4f10-5da1-c205-2d3d033b99a1

Carreras, Albert (2020): "Madrid: l'efecte capitalitat i l'Estat a favor", *Ara*, 28-11-2020. Vegeu: https://www.ara.cat/economia/madrid-efecte-capitalitat-estat-favor-ayuso-catalunya-fiscalitat-privilegis-territorials_129_3032111.html

Consejo Económico y Social (2020): *Informe 01/2020. La inversión pública en España. Situación actual y prioridades estratégicas*, col·lecció "Informes", núm. 1, març del 2020, 120 p. Vegeu: <https://www.ces.es/documents/10180/5226728/Inf0120.pdf/7468daf3-13d1-428a-ba28-5ff32ac51c18>

EFE (2019): "El Parlament de Catalunya denuncia el dèficit fiscal", *Regió 7*, 5-4-2019. Vegeu: <https://www.regio7.cat/arreu-catalunya-espanya-mon/2019/04/05/parlament-catalunya-denuncia-deficit-fiscal/536866.html>

EFE / Redacció (2023): "La consellera Mas demana per carta a Montero les dades per elaborar les balances fiscals", *Vilaweb*, 4-5-2023. Vegeu: <https://www.vilaweb.cat/noticies/consellera-mas-demana-monter-dades-balances-fiscals/>

Europa Press (2022): "Montero descarta publicar balanços fiscals per ser un instrument que favoreix «reproches» entre les CCAA", redacció d'Europa Press, 24-5-2022. Vegeu: <https://www.europapress.es/nacional/noticia-montero-descarta-publicar-balanzas-fiscales-ser-instrumento-favorece-reproches-ccaa-20220524202822.html>

Fuente, Ángel de la (2022): *La evolución de la financiación de las comunidades autónomas de régimen común, 2002-2020*, Fundació de Estudios de Economía Aplicada (FEDEA), col·lecció "Estudios sobre la Economía Española", núm. 22, setembre del 2022, 65 p. Vegeu: <https://documentos.fedea.net/pubs/eee/2022/eee2022-22.pdf>

Generalitat de Catalunya (2014): *Metodologia i càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central l'any 2011*, Departament d'Economia i Coneixement de la Generalitat de Catalunya, col·lecció "Monografies", núm. 16, 99 p. Vegeu: https://economia.gencat.cat/web/.content/70_economia_catalana/arxius/colleccions/monografies/M_16_2014_ca.pdf

Generalitat de Catalunya (2016): "L'Estat espanyol incompleix les sentències que atorguen la gestió total del fons de beques al Govern de Catalunya", nota de premsa del Departament d'Empresa i Coneixement de la Generalitat de Catalunya del 20-6-2016. Vegeu: <https://govern.cat/govern/docs/2016/06/20/11/26/a7c90a5c-0648-4b98-aa53-41d8acd9748f.pdf>

Generalitat de Catalunya (2018): *Metodologia i càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central els anys 2012, 2013 i 2014*, Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, col·lecció "Monografies", núm. 23, 116 p. Vegeu: https://economia.gencat.cat/web/.content/70_analisi_finances_publicques_balanca_fiscal/arxius/monografia-2012-2014-cat.pdf

Generalitat de Catalunya (2022): *Aproximació al càlcul de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central per al 2019*, Departament d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, 1 de setembre del 2022, 8 p. Vegeu: https://economia.gencat.cat/web/.content/70_analisi_finances_publicques_balanca_fiscal/arxius/aproximacio-bf-2019.pdf

Generalitat de Catalunya (2023): *El resultat de la balança fiscal de Catalunya amb el sector públic central dels anys 2020 i 2021*, Departament d'Economia i Hisenda de la Generalitat de Catalunya, setembre del 2023, 15 p. Vegeu: https://economia.gencat.cat/web/.content/70_analisi_finances_publicues_balanca_fiscal/arxius/resultatsBF2020-2021.pdf

Herrero Alcalde, Ana; Urbanos Garrido, Rosa (2019): *Diferencias interregionales y autonomía de gasto*, Secretaria de Estado de Presupuestos y Gastos – Instituto de Estudios Fiscales, juliol del 2019, 21 p. Vegeu: www.ief.es/docs/destacados/publicaciones/revistas/pgp/96_06.pdf

Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE) i Generalitat Valenciana (2020): *Madrid: capitalidad, economía del conocimiento y competencia fiscal*, IVIELab i Generalitat Valenciana, col·lecció "Entregable", núm. 2, 149 p. Vegeu: https://www.ivie.es/wp-content/uploads/2020/09/02_Informe_capitalidad_edici%C3%B3n.pdf

La Vanguardia (2017): "Gobierno dice que España es un o de los países más descentralizados del mundo", redacció de *La Vanguardia*, 13-11-2017. Vegeu: <https://www.lavanguardia.com/politica/20171113/432866515462/gobierno-dice-que-espana-es-uno-de-los-paises-mas-descentralizados-del-mundo.html>

López Casasnovas, Guillem (2023): "La immigració és la solució? Parlem-ne", *Ara*, 7-7-2023. Vegeu: https://www.ara.cat/opinio/immigracio-solucio-parlem-ne-guillem-lopez-casasnovas_129_4748615.html

Maisanaba, Alejandro (2020): "Este es el sueldo de los médicos de Atención Primaria por comunidades autónomas", *La Razón*, 3-10-2020. Vegeu: <https://www.larazon.es/sociedad/20200930/ai3xh6up35auvp6sci4iygloo4.html>

Mas-Colell, Andreu (2016): "Per què cou el dèficit fiscal?", *Ara*, 23-7-2016. Vegeu: https://www.ara.cat/opinio/que-cou-deficit-fiscal_129_1571967.html

Ministerio de Defensa (2022): *Instituto Social de las Fuerzas Armadas (ISFAS). Memoria 2021*, Instituto Social de las Fuerzas Armadas del Ministerio de Defensa, juny del 2022, 179 p. Vegeu: https://www.defensa.gob.es/isfas/Galerias/ficheros/Memoria/Memoria_ISFAS_2021.pdf

Ministerio de Economía y Hacienda (2008): *Las balanzas fiscales de las CC.AA. españolas con las AA. Públicas centrales 2005*, Instituto de Estudios Fiscales del Ministerio de Economía y Hacienda, Madrid, 15 de juliol del 2008, 26 p. Vegeu: https://www.hacienda.gob.es/en-GB/Prensa/En%20Portada/2008/Paginas/Balanzas_Fiscales.aspx

Ministerio de Hacienda y Función Pública (2023): *Liquidación de los recursos del sistema de financiación de las comunidades autónomas de régimen común y ciudades con Estatuto de autonomía y de las participaciones en los fondos de convergencia autonómica, regulados en la Ley 22/2009, de 18 de diciembre, del ejercicio 2021*, juliol del 2023, 16 p. Vegeu: <https://www.hacienda.gob.es/CDI/Sist%20Financiacion%20y%20Deuda/Informaci%C3%B3nCCAA/Liquidacion-de-los-recursos-SFA-2021.pdf>

Ministerio de Hacienda y Función Pública (2014-2017): *Informe sobre la dimensión territorial de la actuación de las Administraciones Públicas*. Exercicis 2011, 2012, 2013 i 2014. Publicacions el juliol de 2014, 2015, 2016 i 2017, respectivament.

Ministerio de Hacienda y Función Pública (2022): *Memoria 2021. MUFACE*, Mutualidad General de Funcionarios Civiles del Estado (MUFACE) del Ministerio de Hacienda y Función Pública, 144 p. Vegeu: <https://www.muface.es/muface/Home/muface/Transparencia/informacion-institucional-organizativa-planificacion/memoria.html>

Miró, David (2023): "El Gran Madrid: el pla de Franco per superar Barcelona", *Ara*, 14-2-2023.

Mutualidad General Judicial (2022): *Memoria anual 2021*, Mutualidad General Judicial (Mugeju), 178 p. Vegeu: <https://www.mugeju.es/sites/default/files/archivos/memoria/MEMORIA%20MUGEJU%202021.pdf>

Pérez García, Francisco [director]; Cucarella Tormo, Vicent; Hernández Lahiguera, Laura (2015): *Servicios públicos, diferencias territoriales e igualdad de oportunidades*, Fundación BBVA, juny del 2015, 260 p. Vegeu: https://www.fbbva.es/wp-content/uploads/2017/07/DE_2015_IVIE_servicios_publicos.pdf

Reyner, Josep (2020): *Informe EuroMedi. Anàlisi de les potencialitats de l'Euroregió Mediterrània i de les limitacions que li són imposades*, Fundació Vincle, col·lecció "Estudis i informes", núm. 1, març del 2020, 203 p. També se n'ha publicat una versió resumida de 30 p. Vegeu: https://www.fundaciovincle.com/wp-content/uploads/2021/03/Informe_EuroMedi-versio%CC%81_resumida_DEF.pdf

Rovira, Joan R. (2022): *Dèficit d'inversió pública a Catalunya: una perspectiva històrica*, Cambra de Comerç de Barcelona, intervenció al Parlament de Catalunya el 5-7-2022, 58 p.

Riaño, Peio H. (2023): "Cultura gasta el 90% del dinero para compras de arte en museos de Madrid", *El diario.es*, 7-2-2023. Vegeu: https://www.eldiario.es/cultura/arte/cultura-gasta-90-dinero-compras-arte-museos-madrid_1_9927210.amp.html

Sánchez, Sofía (2019): “¿Cuánto cobra un enfermero en España? 1.000 euros de salario base, aunque puede llegar a los 2.000 euros”, *Business Insider*, 24-8-2019. Vegeu: <https://www.businessinsider.es/cobra-media-enfermero-espana-476791>

Tugas, Roger: “Les 5 ‘trampes’ de les balances fiscals de Montoro”, *Ara*, 23-7-2014. Vegeu: https://www.ara.cat/premium/sistema_de_comptes_publics_territorialitzats-Angel_de_la_Fuente-balances_fiscals-Cristobal_Montoro-trampes_0_1180082215.html

WEBGRAFIA

Agencia Tributaria: <https://sede.agenciatributaria.gob.es/>

Asociación Estatal de Directores y Gerentes de Servicios Sociales: *Índices de desarrollo de los servicios sociales - Índices DEC*: <https://directoressociales.com/indice-dec>
Són informes anuals successius.

Autoridad Independiente de Responsabilidad Fiscal (AIReF): *Observatorio de Información Económico-Financiera de las Comunidades Autónomas*. Vegeu: <https://www.airef.es/es/observatorio-de-informacion-economico-financiera-de-las-ccaa/>

Banc Mundial: <https://www.worldbank.org/en/home>

Cambrà de Comerç de Barcelona: *Indicadors de progrés i benestar*: <https://www.cambrabcn.org/ipbcambra>
Són informes anuals successius.

Comissió Europea: AMECO (*annual macro-economic database*): https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-research-and-databases/economic-databases/ameco-database_en

Comissió Europea: European Social Progress Index: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/maps/social-progress_en

Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat>

Fundación de Estudios de Economía Aplicada (FEDEA): base de dades de magnituds econòmiques: <https://fedea.net/>

Generalitat de Catalunya: web del Departament d'Economia i Hisenda, apartat del finançament autonòmic, amb les dades anuals de les liquidacions del model de finançament: <https://economia.gencat.cat/ca/inici/index.html>; i també l'apartat de les competències autonòmiques. Vegeu: <https://economia.gencat.cat/ca/ambits-actuacio/tributs/tributs-generalitat/competencies/>

Generalitat de Catalunya: *Portal jurídic de Catalunya*, Llei 10/2012, del 25 de juliol, de publicació de les balances fiscals de la Generalitat de Catalunya: <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=614202>

Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): www.idescat.cat

Instituto de Estudios Fiscales - Ministerio de Hacienda: <https://www.ief.es/>

Instituto Nacional de Estadística (INE): www.ines.es

Instituto Valenciano de Investigaciones Económicas (IVIE): *El stock y los servicios del capital en España y su distribución territorial y sectorial*. Base de dades. Darrera actualització: gener del 2023. Vegeu: <https://www.fbbva.es/bd/el-stock-y-los-servicios-del-capital-en-espana/>

Intervención General de la Administración del Estado (IGAE): <https://www.igae.pap.hacienda.gob.es/sitios/igae/es-ES/Paginas/inicio.aspx>

Ministerio de Educación y Formación Profesional: *Estadísticas de gasto público en educación*. Vegeu: <https://www.educacionyfp.gob.es/servicios-al-ciudadano/estadisticas/economicas/gasto.html>. Successius informes anuals.

Ministerio de Educación (2020-2021): *Recursos económicos. Becas y ayudas al estudio. Curso 2020-2021*: <https://www.educacionyfp.gob.es/servicios-al-ciudadano/estadisticas/economicas/becas/2020-2021.html>

Ministerio de Educación (2020-2021): *Alumnado de enseñanzas de Régimen General no universitarias*: <https://www.educacionyfp.gob.es/gl/mc/igualdad/igualdad-cifras/educacion-y-formacion-profesional/alumnado-matriculado/alumnado-no-universitarias.html>

Ministerio de Hacienda y Función Pública: *Distribución territorial de la inversión del sector público estatal*, Intervención General de la Administración del Estado del Ministerio de Hacienda y Función Pública. Successius informes anuals. Vegeu: <https://www.igae.pap.hacienda.gob.es/sitios/igae/es-ES/Contabilidad/ContabilidadPublica/CPE/EjecucionPresupuestaria/Paginas/isdistribucioninversion.aspx>

Ministerio de Hacienda y Función Pública (2002-2021): *Informes sobre la financiación definitiva de las comunidades autónomas a través del sistema de financiación*. Successius informes anuals amb informació de les liquidacions dels recursos del sistema de finançament. Vegeu: <https://www.hacienda.gob.es/es-ES/CDI/Paginas/SistemasFinanciacionDeuda/InformacionCCAAs/Informes%20financiacion%20comunidades%20autonomas2.aspx>

Ministerio de Hacienda (2002-2021): *Liquidación de presupuestos de las CC.AA*. S'han pres les dades de tot el període disponible. Vegeu: <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/SGCIEF/PublicacionLiquidaciones/asp/menulnicio.aspx>

Ministerio de Hacienda y Función Pública (2021): *Liquidación de los presupuestos de las entidades locales*: <https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/SGFAL/CONPREL>

Ministerio de Hacienda y Función Pública (2022): *Boletín Estadístico del personal al servicio de las Administraciones Públicas*, portal del Ministerio de Hacienda y Función Pública, juliol del 2022. Vegeu: <https://funcionpublica.hacienda.gob.es/funcion-publica/rcp/boletin.html>

Ministerio de Inclusión, Seguridad Social y Migraciones: *Pensiones de clases pasivas del 2021*: <https://www.portalclasespasivas.gob.es/sitios/clasespasivas/es-ES/PENSIONESCLASESPASIVAS/Paginas/PensionesClasesPasivas.aspx>

Ministerio de Industria, Comercio y Turismo: informes de comercio exterior: www.comercio.gob.es

Ministerio de Sanidad: *Estadística del gasto sanitario público*. Vegeu: <https://www.sanidad.gob.es/estadEstudios/estadisticas/inforRecopilaciones/gastoSanitario2005/home.htm> Successius informes anuals.

Ministerio de Trabajo y Economía social: <https://www.mites.gob.es/>

Seguridad Social: sobre l'ingrés mínim vital: <https://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/EstadisticasPresupuestosEstudios/Estadisticas/cbe2fda1-3ac7-4bc8-a5ec-06c178839e11?changeLanguage=ca>

Servicio Público de Empleo Estatal (SEPE): www.sepe.es

Skytrax World Airport Awards 2023: *Rating of the world's Top 100 Airports for 2023, voted by air travellers around the world in the 2022/2023 World Airport Survey*. Vegeu: <https://www.worldairportawards.com/worlds-top-100-airports-2023/>

Josep Reyner Serra (Riudarenes, la Selva, 1956) és economista. Va ser inspector del Banc d'Espanya, tot i que actualment ja està retirat. És president de la Comissió d'Economia Catalana del Col·legi d'Economistes, com també membre del col·lectiu Economistes pel Benestar. Fins a l'any 2016 va ser director de Control Global de Risc de Catalunya Banc, SA (abans Catalunya Caixa) i membre del Comitè de Direcció. Ha tingut diversos càrrecs directius a Caixa de Tarragona, entitat de la qual també ha sigut membre del Comitè de Direcció (fins al 2010). És autor de *l'Informe EuroMedi. Anàlisi de les potencialitats de l'Euroregió Mediterrània i de les limitacions que li són imposades* (Fundació Vincle, 2020). Paral·lelament, ha escrit diversos articles sobre economia catalana a la premsa i a revistes especialitzades. Aquest és el seu segon llibre.

DÈFICIT FISCAL, BENESTAR DELS CIUTADANS I COMPETITIVITAT DE L'ECONOMIA CATALANA: UNA SITUACIÓ A REVERTIR

Aquest llibre tracta del dèficit fiscal. Intenta explicar què és, com sorgeix i quins efectes té tant des del punt de vista individual com col·lectiu. Però també explica per què moltes vegades s'exclou del debat públic i per què, si no pot excloure's, es busca la forma d'embolicar-lo confont de forma interessada conceptes i objectius. El llibre *Dèficit fiscal, benestar dels ciutadans i competitivitat de l'economia catalana: una situació a revertir*, elaborat per l'economista Josep Reyner, té un propòsit didàctic, però també de denúncia, i incideix en alguns aspectes que no es tracten habitualment, com, per exemple, els efectes macroeconòmics que implica per a les societats que el pateixen. I, finalment, combat alguns mites que pretenen justificar els nivells actuals d'aquest dèficit.

Però, a la vegada, hem d'entendre que parlar del dèficit fiscal és parlar d'una de les columnes vertebrals sobre les quals està constituït l'Estat espanyol, com també la monarquia borbònica. La lluita per rebaixar-lo o per eliminar-lo és en si mateixa un qüestionament del mateix Estat i de l'*statu quo* que perpetua el poder de determinats sectors. Només per això paga la pena no defallir en la seva divulgació, encara que sigui contra la voluntat de propis i estranys o contra conjuntures de l'«ara no toca».

Estudis i informes

La informació contrastada i veraç és essencial tant per entendre el món que ens envolta com per poder-hi actuar i incidir a partir de dades i fets. Catalunya, València i les Illes Balears, territoris que conformen l'Euroregió Mediterrània, geogràficament són un mateix bloc econòmic que, malgrat les diferències, tenen problemes molt semblants, és a dir, el maltractament que reben per part de l'Estat espanyol pel que fa al dèficit fiscal, l'infrafinançament i la manca d'inversions públiques en infraestructures.

Amb la col·lecció «Estudis i informes» pretenem posar damunt la taula tot un conjunt de dades que tenen l'objectiu de trencar i criticar l'opacitat en què sovint es troben economistes, periodistes, polítics i investigadors a l'hora de conèixer com és l'estructura econòmica de l'Estat i com aquest redistribueix la seva riquesa. L'edició d'aquests estudis i informes va acompanyada de rigor, objectivitat i un esperit divulgatiu —amb la publicació de molts gràfics, taules i infografies— per tal d'arribar a públics que no necessàriament són especialistes en economia.

www.fundaciovincle.com

FUNDACIÓ
VINCLe

Amb el suport de:

 Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència